T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ALANYA KALEİÇİ EVLERİ

Mutlu KAPANCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

Konya, 2008

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ALANYA KALEİÇİ EVLERİ

Mutlu KAPANCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

Bu tez 06/032008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr.	**Yrd. Doç. Dr.**	**Yrd. Doç. Dr.**
Kerim ÇINAR	**Mehmet UYSAL**	**Dicle AYDIN**
(Danışman)	**(Üye)**	**(Üye)**

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ALANYA KALEİÇİ EVLERİ

Mutlu KAPANCI

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Kerim ÇINAR
2008, 148 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Kerim ÇINAR
Yrd. Doç. Dr. Mehmet UYSAL
Yrd. Doç. Dr. Dicle AYDIN

Çalışmada, Alanya Kaleiçi Bölgesindeki halen ayakta kalabilmiş, günümüzde içinde yaşamın devam ettiği tarihi konut dokusunun bir parçası olan konutlardan örnekler seçilmesi ve coğrafi, kültürel yapısının, mekansal ve yapısal özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmayla, ileride yapılması düşünülen veya yapılacak tarihi konut dokusunu koruma çalışmalarında bir kaynak olması amaçlanmıştır. Bu nedenle öncelikle, Alanya- Alanya Kalesi- Kaleiçi bölgesinin tarih boyunca kültürel, coğrafi, sosyal açıdan nasıl oluştuğu ve şekillendiği anlatılmış, konut dokusunun çarpık yapılaşmaların arasında bir arada görülebildiği tek yer olan Kaleiçi Bölgesi Tophane Mahallesinde yer alan konutlardan seçilen örnekler, fotoğraflar ve çizimler yardımıyla detaylı olarak anlatılmıştır. Alanya ve çalışma alanı kapsamında, günümüze kadar yapılmış olan planlama, uygulama çalışmalarının, olumlu ve olumsuz yönleri hakkında kısaca bilgiler verilmiştir.

Tarihin ve geleceğe bırakacağımız mirasın tamamen yok olmaması için, konutların korunması, yeniden bölgenin canlanması, günümüz şartlarında ayakta kalabilmelerinin sağlanması ve buna göre kararların alınması ve daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alanya- Alanya Kalesi-Kaleiçi Bölgesi, Tarihi Konut Dokusu

ABSTRACT

Master Thesis

ALANYA KALEİÇİ HOUSES

Mutlu KAPANCI

Selçuk University
Graduate School & Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Kerim ÇINAR
2008, 148 Pages

Jury: Prof. Dr. Kerim ÇINAR
Assist. Prof. Dr. Mehmet UYSAL
Assist. Prof. Dr. Dicle AYDIN

In this study, choosing examples from the dwellings which are being a part of historical quarters tissue that the life is continuing in the present days and standing at present in Alanya Kaleiçi region and researching the cultural, structural properties is aimed. In addition by this study, is aimed to be a source for the furthermore the restoration studies on historical quarters tissue that are thought or will be applied. Therefore first, how Alanya- Alanya Castle- Alanya Kaleiçi region is formed and shaped during the history due to the cultural, geographical, social properties is explained, taking part in Kaleiçi region Tophane district where the dwelling tissue can be seen all together between deformed constructed area the chosen dwellings are

explained by the help of pictures and drawings. In the scope of Alanya and study area, are given information about positive and negative parts of the planning and practicing studies that are made to present. History and inheritance which will be left for the further generation not to be annihilated, keeping dwellings, activating the region again, supplying to stand alive in present day and according to this reasons taking decisions and making more extensive studies must be done is emphasized.

Key Words: Alanya- Alanya Castle- Kaleiçi Site, Historical Quarters Tissue

TEŞEKKÜR

Tez çalışmalarım sırasında, bana yön veren danışmanım, Prof. Dr. Kerim ÇINAR' a, araştırmalarımda büyük yardım ve katkıları olan Mim. Hüseyin TUTAR ve Y.Mim. Emine CİMRİN KOÇAK'a, arazi çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen İbrahim HANÇERKIRAN' a, bana her zaman manevi destek sağlayan aileme ve beni destekleyerek, her an yanımda olan eşim Y.Mim Hulusi Fatih KAPANCI' ya teşekkürü bir borç bilirim.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu ilk çağlardan beri kendini koruma, güvende hissetme, barınma yani yaşama gereklerini rahat bir şekilde yerine getirebilmek için barınaklar yapmıştır. Zamanla bu barınaklar gelişerek günümüze kadar yaşam şartlarına uygun birçok değişiklikle, yaşadığımız mekanlar halini almıştır.

Yeni yapıların yanında, zamanla tarihi ve kültürel öneme sahip Türk evinin değerli eserleri yavaş yavaş göz ardı edilmekte ve kendi hallerine bırakılmaktadırlar. Birçok ev, halen ayakta olup içinde yaşantının devam etmesine rağmen, daha çok ekonomik sebepler yüzünden kendi yaşam şartlarımıza uydurarak özgünlüklerinin yok edilmesine sebep olmaktayız. Alanya evleri de, Türkiye'nin birçok yerinde karşılaştığımız sahneleri yaşamaktadır. Birçoğu kendi hallerine terkedilmiş, çoğu yangınlar yüzünden yok olmuş ya da tahrip edilerek, özgünlüğünü kaybetmişlerdir.

Alanya-Alanya Kalesi, kentsel sit özelliği taşıyan ve tarihi konut dokusunun bir arada görülebildiği bir bölgeyi oluşturmaktadır. Bu bölgedeki konutlarda yaşayan insanların ekonomik, sosyal ve kültürel şartları göz önüne alındığında, çok az sayıda konutun aslıyla korunduğu, bir kısmının terk edildiği, tahrip edildiği veya çıkan yangınlarla yok olduğu, bir çoğununda kullanıcıları tarafından kendi yaşam şartları doğrultusunda aslına uymayan eklemeler ile ayakta kaldıkları görülmektedir.

Çalışma kapsamında, Alanya, Tophane Mahallesinde, 8 tane konut incelenmiş, genel coğrafi özellikleri, mekansal özellikleri, yapı malzemesi ve teknikleri, çizimler ve fotoğraflarla desteklenerek detaylı olarak anlatılmıştır. Çalışma alanında yer alan, yapıldığı zamanlardaki kültür, sosyal yapı, yaşam şartları doğrultusunda şekillenmiş, günümüzde terk edilmiş veya tahrip edilmiş konutlardan, o günün mekansal, yapısal özellikleri hakkında yeterince bilgi alınabilmektedir. Ancak halen kullanılmakta olan yapılar bu günün şartları içinde yaşayan insanların kültürel, sosyal yapılarına göre mekansal, yapısal değişikliklerle yaşatılmaktadırlar. Gelişen ve kendini yenileyen koşullar, yaşam standartları doğrultusunda tarihi konut dokusunun devamlılığını ancak içinde yaşanan konutları gözlemleyerek sağlayabiliriz. Bu yüzden ileride

yapılması düşünülen veya yapılacak koruma çalışmaları açısından yardımcı olmasını sağlamak amacıyla bu konutlar arasından örnekler seçilmiştir.

Seçilen 8 tane konut örneğinde, yaşayanlar tarafından, yapıldığı zamanın şartlarına uygun olan fakat günümüz şartlarında yer almayan, yaşam tarzına uymayan yapısal ve mekansal bölümler kendi istek ve gereksinimlerine göre eklenmiş veya değiştirilmiştir. Örneğin; yapıldığı zamanda kullanılan ocaklık birçok evde kullanılmamakta, yerine ısınma, yemek pişirme gibi eylemleri karşılayan teknolojik aletler kullanılmaktadır. Mutfaklara kendi ihtiyaçları boyutunda tezgah ve lavabo eklenmiştir. Daha önceden su ihtiyacı için kullanılan sarnıçlar kullanılmamaktadır. Banyo ve tuvaletler günümüz şartlarına uydurulmuştur. Mekanların işlevsel özellikleri de günümüz aile yapısına göre değişmiştir. Önceden her oda her işleve cevap verirken, değişen aile yapısı ile her oda kendi kimliğini kazanmıştır. Yatak odalarının bazıları, oturma odası, misafir odası gibi düzenlenerek kullanılmaktadır. Ulaşım ve günlük ihtiyaçların karşılanması için hayvan besleme gibi eylemler kalkmış, ahır olarak kullanılan mekanlar atıl bir durumda bakımsız ve evin deposu olarak kullanılmaktadır.

Bu yüzden, değişen zamanla halen kullanılmakta olan tarihi değere sahip konutların, genel olarak zamana ve değişen aile yapısına, teknoloji gibi unsurlar karşısında yıprandığı, zamanın gerisinde kaldığı ve ihtiyaçlara yeterli karşılık veremediği anlaşılmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET i

ABSTRACT iii

TEŞEKKÜR v

ÖNSÖZ vi

İÇİNDEKİLER viii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ x

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xi

RESİMLERİN LİSTESİ xii

HARİTALARIN LİSTESİ xvi

ÇİZİMLERİN LİSTESİ xvii

1. GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı 1

1.2. Materyal ve Metot 2

2. ALANYA'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE FİZİKİ ÖZELLİKLERİ 4

2.1. Tarihsel Gelişim 4

2.1.1. Selçuklular Dönemi Öncesi 4

2.1.2. Selçuklular Dönemi 9

2.1.3. Osmanlılar Dönemi 25

2.1.4. Cumhuriyet Dönemi 28

2.2. Coğrafi Konumu ve Genel Yerleşim Özellikleri 28

2.3. İklim ve Bitki Örtüsü 34

2.4. Alanya'nın Zaman İçindeki Sosyo-ekonomik Değişimi 36

Sayfa

2.4.1. Nüfus ve Sosyal Yapı....37

2.4.2. Ekonomik Yapı....39

2.4.3. İç ve Dış Ulaşım Bağlantıları....40

3. ALANYA KALEİÇİ EVLERİ....42

3.1. Tarihi Dokunun Yerleşim Özellikleri....42

3.2. Alanya Evlerinin Mimari Özellikleri....49

3.3. Seçilen Örnekler....65

3.3.1. Ahmet ŞEN evi....68

3.3.2. Süleyman MERGEN Evi....77

3.3.3. Katri GÖNÜLLÜ Evi....86

3.3.4. Behice DİLSİZ Evi....95

3.3.5. Rıfat KULE Evi....103

3.3.6. Ayşe EVCİ Evi....111

3.3.7. Vehip HELVACI Evi....121

3.3.8. Hüseyin ÖZDEMİR Evi....131

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ....140

5. KAYNAKLAR....146

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Alanya'da yıllık güneşlenme müddetinin aylara göre dağılışı ve yıllık ortalaması 35

Çizelge 4.1. Seçilen örneklerin değerlendirilmesi 143

Çizelge 4.2. Seçilen örneklerin değerlendirilmesi 144

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 2.1. Cilvarda burnu plan ve görünüşü 7

Şekil 2.2. Bizans kilisesi plan, kesit ve görünüşü 8

Şekil 2.3. Kızılkule planları ve görünüşü 14

Şekil 2.4. Tersane planı 15

Şekil 2.5. Tersane görünüşü 16

Şekil 2.6. Tophane planı 17

Şekil 2.7. Ehmedek planı 18

Şekil 2.8. Ehmedek şematik görünüşü 18

Şekil 2.9. Süleymaniye cami plan ve görünüşü 20

Şekil 2.10. Bedesten'in planı 21

Şekil 2.11. Arasta ve bedesten planı 22

Şekil 2.12. İçkale planı 24

Şekil 3.1. Alanya Evleri ortak özellikteki mekansal dağılım şeması 51

Şekil 3.2. Vaziyet planı 68

Şekil 3.3. Vaziyet planı 77

Şekil 3.4. Vaziyet planı 86

Şekil 3.5. Vaziyet planı 95

Şekil 3.6. Vaziyet planı 103

Şekil 3.7. Vaziyet planı 111

Şekil 3.8. Vaziyet planı 121

Şekil 3.9. Vaziyet planı 131

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 2.1. Cilvarda burnu içkale'den görünüşü 7

Resim 2.2. Bizans kilisesi görünüşler 8

Resim 2.3. Tophane mahallesi'nden kızılkule görünüşü 15

Resim 2.4. Tersane ve tophane'nin limandan görünüşü 16

Resim 2.5. Ehmedek görünüşler 19

Resim 2.6. Süleymaniye cami içten ve dıştan görünüşü.....20

Resim 2.7. Arasta görünüşler.....22

Resim 2.8. İçkale kuşbakışı görünüşü 25

Resim 2.9. 1899 İngiliz ressam baertlet'in alaiyye gravürü 28

Resim 2.10. Alanya'nın kaleiçi'nden görünüşleri.....30

Resim 2.11. 1970-1990 yıllarında mahalle yerleşim oranları.....32

Resim 2.12. Alanya mahalle yerleşimi 33

Resim 2.13. Alanya'nın kale bölgesinden görünüşü 34

Resim 3.1. Alanya'nın 1929 da çekilmiş fotoğrafı 43

Resim 3.2. Alanya'nın 1951 de çekilmiş fotoğrafı 44

Resim 3.3. Alanya Tophane Mahallesinin günümüzdeki hali 44

Resim 3.4. Tophane Mahallesi giriş kapısından görünüşü 45

Resim 3.5. Alanya Kalesi, Tophane Mahallesi şematik planı.....46

Resim 3.6. Tophane Mahallesi güneşlenme ve rüzgar yönü.....47

Resim 3.7. Evlerin yerleşim ve girişlerini gösteren şematik kesit.....47

Resim 3.8. Mahalle arasında ulaşımı sağlayan yollar.....48

Resim 3.9. 1950'li yıllarda Tophane Mahallesi.....49

Resim **Sayfa**

Resim 3.10. Tophane Mahallesi konak tipi evlerden bir tanesi 51

Resim 3.11. Kapı görünüşü.....54

Resim 3.12 Evlerin yapısal özelliklerini gösteren şematik görünüş 55

Resim 3.13. Ahşap tavan döşeme sistem görünüşü 56

Resim 3.14. Tophane Mahallesi No:3'den görünüş.....57

Resim 3.15. Hisariçi Mahallesinde yer alan evin görünüşü" 57

Resim 3.16. Yapılarda yer alan pencere ve ahşap panjur elemanlarının şematik Görünüşü 58

Resim 3.17. Tophane Mahallesi Andızlı Cami Sokak No:3'den görünüş 59

Resim 3.18. Pencere görünüşü 60

Resim 3.19. Kapı görünüşü.....60

Resim 3.20. Ahmet Şen evi görünüşü.....69

Resim 3.21,a. Ahmet Şen evi kuzey batı görünüşü..... 71

Resim 3.21,b. Ahmet Şen evi giriş bölümünden görünüş.....71

Resim 3.21,c. Ahmet Şen evi el yıkama, lavabo bölümünden görünüş.....71

Resim 3.21,ç. Ahmet Şen evi Çağnışır mekanından görünüş 71

Resim 3.21,d. Ahmet Şen evi mutfak mekanı ocaklıktan görünüş 71

Resim 3.21,e. Ahmet Şen evi Çağnışır çatı sistemi görünüşü 71

Resim 3.22. Süleyman Mergen evi görünüşü 78

Resim 3.23,a. Süleyman Mergen evi kuzey batı cepheden görünüşü.....80

Resim 3.23,b. Süleyman Mergen evi Hayat mekanından görünüş 80

Resim 3.23,c. Süleyman Mergen evi Çağnışır mekanından görünüş 80

Resim 3.23,ç. Süleyman Mergen evi yatak odası tavan süslemesi 80

Resim **Sayfa**

Resim 3.24. Katri Gönüllü evi giriş cephesi 87

Resim 3.25,a. Katri Gönüllü evi Sarnıcın güney doğudan görünüşü.....89

Resim 3.25,b. Katri Gönüllü evi avludan görünüş.....89

Resim 3.25,c. Katri Gönüllü evi Hayat mekanından görünüş 89

Resim 3.25,ç. Katri Gönüllü evi Çağnışır mekanından görünüş 89

Resim 3.25,d. Katri Gönüllü evi yatak odasından görünüş.....89

Resim 3.25,e. Katri Gönüllü evi yeni yapılan çardaktan görünüş 89

Resim 3.26. Behice Dilsiz evi görünüşü 96

Resim 3.27,a. Behice Dilsiz evi Çağnışır mekanından görünüş 98

Resim 3.27,b. Behice Dilsiz evi mutfak ve ocaklıktan görünüş 98

Resim 3.27,c. Behice Dilsiz evi yatak odası görünüşü 98

Resim 3.27,ç. Behice Dilsiz evi çardaktan görünüş.....98

Resim 3.28. Rıfat Kule evi görünüşü 104

Resim 3.29,a. Rıfat Kule evi doğu cepheden görünüşü 106

Resim 3.29,b. Rıfat Kule evi Hayat mekanından görünüş.....106

Resim 3.29,c. Rıfat Kule evi Yatak odasından görünüş 106

Resim 3.29,ç. Rıfat Kule evi ahşap döşeme sisteminden görünüş.....106

Resim 3.30. Ayşe Evci evi görünüşü 112

Resim 3.31,a. Ayşe Evci evi avludan görünüş.....114

Resim 3.31,b. Ayşe Evci evi Hayat mekanından görünüş 114

Resim 3.31,c. Ayşe Evci evi Hayat mekanından görünüş 114

Resim 3.31,ç. Ayşe Evci evi mutfaktan görünüş 114

Resim 3.31,d. Ayşe Evci evi yatak odasından görünüş 114

Resim **Sayfa**

Resim 3.31,e. Ayşe Evci evi çardaktan görünüş 114

Resim 3.32. Vehip Helvacı evi görünüşü 122

Resim 3.33,a. Vehip Helvacı evi yatak odasından görünüş 124

Resim 3.33,b. Vehip Helvacı evi Hayat mekanı ahşap çatı sistemi görünüşü 124

Resim 3.33,c. Vehip Helvacı evi çardaktan görünüş 124

Resim 3.33,ç. Vehip Helvacı evi ahşap pencere detayı 124

Resim 3.34. Hüseyin Özdemir evi görünüşü 132

Resim 3.35,a. Hüseyin Özdemir evi bahçeden görünüşü 134

Resim 3.35,b. Hüseyin Özdemir evi yatak odasından görünüş 134

Resim 3.35,c. Hüseyin Özdemir evi mutfaktan görünüş 134

Resim 3.35,ç. Hüseyin Özdemir evi pencere detayı 134

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 2.1. Alanya kalesi şematik yerleşimi 5

Harita 2.2. Kale şematik planı 10

Harita 2.3. Surlarla çevrili kaleiçi'nde yer alan tarihi yapıları gösteren harita.....12

Harita 2.4. Kale'nin bölümleri 13

Harita 2.5. 1523 Piri reis haritası 26

Harita 2.6. 1609–1615 yılları arası alaiyye haritası 26

Harita 2.7. 1855'de kaptan beaufort'un karamanıa'sından yararlanarak yapılan harita 27

Harita 2.8. Alanya haritası 29

Harita 2.9. Alanya'nın yerleşim sınır haritası 30

Harita 3.1. Tophane Mahallesi'nde örnek olarak belirlenen evlerin konumu.....67

ÇİZİMLERİN LİSTESİ

Çizim **Sayfa**

Çizim 3.1. Zemin kat planı 72

Çizim 3.2. 1. kat planı 73

Çizim 3.3. Kesit A-A 74

Çizim 3.4. Kuzey cephesi 75

Çizim 3.5. Doğu cephesi 76

Çizim 3.6. Zemin kat planı.....81

Çizim 3.7. 1. kat planı.....82

Çizim 3.8. Kesit A-A 83

Çizim 3.9. Kuzey batı cephesi 84

Çizim 3.10. Kuzey doğu cephesi 85

Çizim 3.11. Zemin kat planı 90

Çizim 3.12. 1. kat planı 91

Çizim 3.13. Kesit A-A 92

Çizim 3.14. Kuzey doğu cephesi 93

Çizim 3.15. Güney doğu cephesi 94

Çizim 3.16. Zemin kat planı.....99

Çizim 3.17. 1. kat planı.....100

Çizim 3.18. Kesit A-A 101

Çizim 3.19. Kuzey doğu cephesi.....102

Çizim 3.20. Zemin kat planı.....107

Çizim 3.21. 1. kat planı.....108

Çizim 3.22. Kesit A-A 109

Çizim **Sayfa**

Çizim 3.23. Kuzey doğu cephesi.....110

Çizim 3.24. Zemin kat planı 116

Çizim 3.25. 1. kat planı 117

Çizim 3.26. Kesit A-A 118

Çizim 3.27. Kuzey doğu cephesi 119

Çizim 3.28. Güney doğu cephesi 120

Çizim 3.29. Zemin kat planı 126

Çizim 3.30. 1. kat planı 127

Çizim 3.31. Kesit A-A 128

Çizim 3.32. Kuzey doğu cephesi 129

Çizim 3.33. Kuzey batı cephesi 130

Çizim 3.34. Zemin kat planı 135

Çizim 3.35. 1. kat planı 136

Çizim 3.36. Kesit A-A 137

Çizim 3.37. Kuzey doğu cephesi 138

Çizim 3.38. Kuzey batı cephesi 139

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Yaşadığımız topraklar üzerinde, günümüze kadar birçok medeniyet kurulmuş ve her medeniyet, yaşadıklarına dair birçok eserler bırakmıştır. Bu eserleri ülkemizin birçok yerleşim yerinde görmek mümkündür. Bu yerleşim yerlerinden biri de Antalya'nın Alanya ilçesidir. Günümüze kadar Bizans, Selçuklu, Osmanlı gibi birçok büyük devletlerin himayesine girmiş, konumu nedeniyle stratejik önem taşımış ve topografyasının da etkisiyle Alanya - Alanya Kalesi - Kaleiçi Bölgesi savunma ve barınma amaçlı kullanılmıştır.

Alanya Kalesi; şehrin güneyinde yaklaşık 260m. yükseklikteki yarımadanın üzerinde kurulmuştur. Bu bölge Kentsel sit özelliği taşımakta ve üzerinde birçok önemli yapı barındırmaktadır. Bu yapıların arasında, Alanya Kalesi - Kaleiçi Bölgesinde geleneksel Türk evi özelliklerini taşıyan evler yer almaktadır. Kaleiçi Bölgesi, Cumhuriyet dönemine kadar insanların iç içe yaşadığı konut bölgesi özelliğini korumuş daha sonra nüfus artışı ve yaşam şartları nedeniyle şehrin düzlük alanlarında yapılaşma başlamıştır. Bu sebeple geleneksel konut dokusunun bir arada görülebildiği Kaleiçi Bölgesi Tophane ve Hisariçi Mahallesinde, nüfus zamanla azalmış ve konutlar kendi hallerine bırakılmıştır. Çoğu yapı yangın, tahribat gibi sebeplerden dolayı yıkılmış veya harap durumdadır. Halen ayakta olan yapıların bazıları, düşük gelirli ailelere kiraya verilmekte ve bu kullanıcılar, yapıları günümüz şartlarına adapte etmek için, bazı ekler ilave etmektedir. Nadirde olsa bazı yapılar, iyi bir restorasyon çalışmasıyla korunmaya çalışılmış, kötü restorasyonlar sonucu özgünlüğünü kaybetmiş yapılarda görülmektedir. Bölgede ayrıca yeni yapılaşmalar da oluşmuş ve tarihi dokunun bozulmasına neden olmuştur.

Alanya - Alanya Kalesi - Kaleiçi Evleri, çalışma konusu olarak seçilmiş olup, halen ev sahibi veya kiracılar tarafından kullanılmakta olan yapıların tespit edilerek çalışma yapılacak örnek evlerin belirlenmesi, bu evlerde rölöve çalışması yapılması

ve bunların yapısal, mekansal özelliklerinin anlatılması, kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen mekansal düzenlemeler çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.2 Materyal ve Metot

Tez çalışması için; konu tespiti ve literatür taraması yapılmıştır. Konunun ayrıntı kazanması için, çalışma yapılacak alan ve çevresi; Alanya, Alanya Kalesi ve Kaleiçi Bölgesi; detaylı olarak incelenmiş; incelemeler, çekilen fotoğraflarla desteklenmiştir. Literatür taramasında Alanya Kaleiçi Evlerinin tarihi ve kültürel yönleri, günümüze kadar yapılmış mimarlık ve sanat tarihi alanlarındaki bilimsel tezler, makaleler, seminerler ve Alanya, Alanya Kalesi ve Kaleiçi Evlerini anlatan kitaplar incelenmiştir.

Alanya-Alanya Kalesi- Kaleiçi Bölgesi ile ilgili genel bilgiler için; İ. Hakkı Konyalı'nın hazırladığı "Alaiyye" adlı kitaptan, Seton Lloyd'un "Alanya" adlı kitabından ve Haşim Yetkin'in "Dünden Bugüne Alanya" adlı kitabından yararlanılmıştır. Bu kitaplar zaman içinde bölgedeki değişimleri içeren bilgiler bulundurmaktadır. Ayrıca kitaplarda; Alanya'nın tarihi konumu ve önemi, tarihsel gelişimi, bölgede yer alan tarih eserler ve kısada olsa Alanya evlerine değinilmiştir. Daha sonra Alanya'nın tarih ve mimarlık açısından önemini dile getirmek amacıyla düzenlenen seminer konuşmalarının bir araya toplandığı, ALSAV'ın (Alanya Belediyesi Kültür Sanat ve Turizm Vakfı) yayınladığı "Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri"nden yararlanılmıştır. Ayrıca Antalya Valiliğinin yayınladığı "Alanya Kültür Envanteri"nde Kale bölgesinde yer alan tarihi yapıların genel özelliklerine değinilmiş ve tescilli yapılardan seçilen bazıları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Alanya hakkında yazılan kitaplar olarak; Kültür ve Turizm Bakanlığının yayımladığı "Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı" adlı kitaptan tezin konusu olan Alanya Kaleiçi Evleri'ne ait bilgilere

ulaşılmıştır. Bu kitapların yanında Alanya'nın tarihi, turizm ve mimarisi hakkında; Ç. Gürsel'in hazırladığı "Tarihi Alanların Turizmden Etkilenmesinin Alanya Ölçeğinde İncelenmesi", N. Hacıkura'nın hazırladığı "Alanya'da Müftüoğlu Evi Restorasyon Projesi" ve H. Şener'in hazırladığı "Alanya'da Geleneksel Konutlar" adlı yüksek lisans ve doktora tezlerinden bu bilgiler pekiştirilmiştir. Kaleiçi Evleri hakkında yazılan tezlerde, Alanya ve Alanya Evlerinin genel özelliklerinin yanı sıra, yapılmış olan rölöve ve restorasyon çalışmaları yer almaktadır.

Belirtilen kaynaklar kullanılarak Alanya ve Alanya evleri hakkında bilgiler derlenmiş daha sonra yapılan arazi çalışmasında, belediyeden temin edilen, bölgeyi içeren harita yardımıyla, konutların yer aldığı alanlar dolaşılmış ve tek tek evlerin son halleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. Bu evlerin arasından Tophane Mahallesinde yer alan ve günümüzde halen kullanılmakta olan 8 tane konut örnek olarak seçilmiş, fotoğrafları çekilmiş ve rölöveleri alınmıştır. Daha sonra tezde örneklere ait bu fotoğraflar ve çizimler hakkında, kaynaklardan da yararlanılarak mimari, yapısal ve mekansal özellikleri anlatılmıştır.

2. ALANYA'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

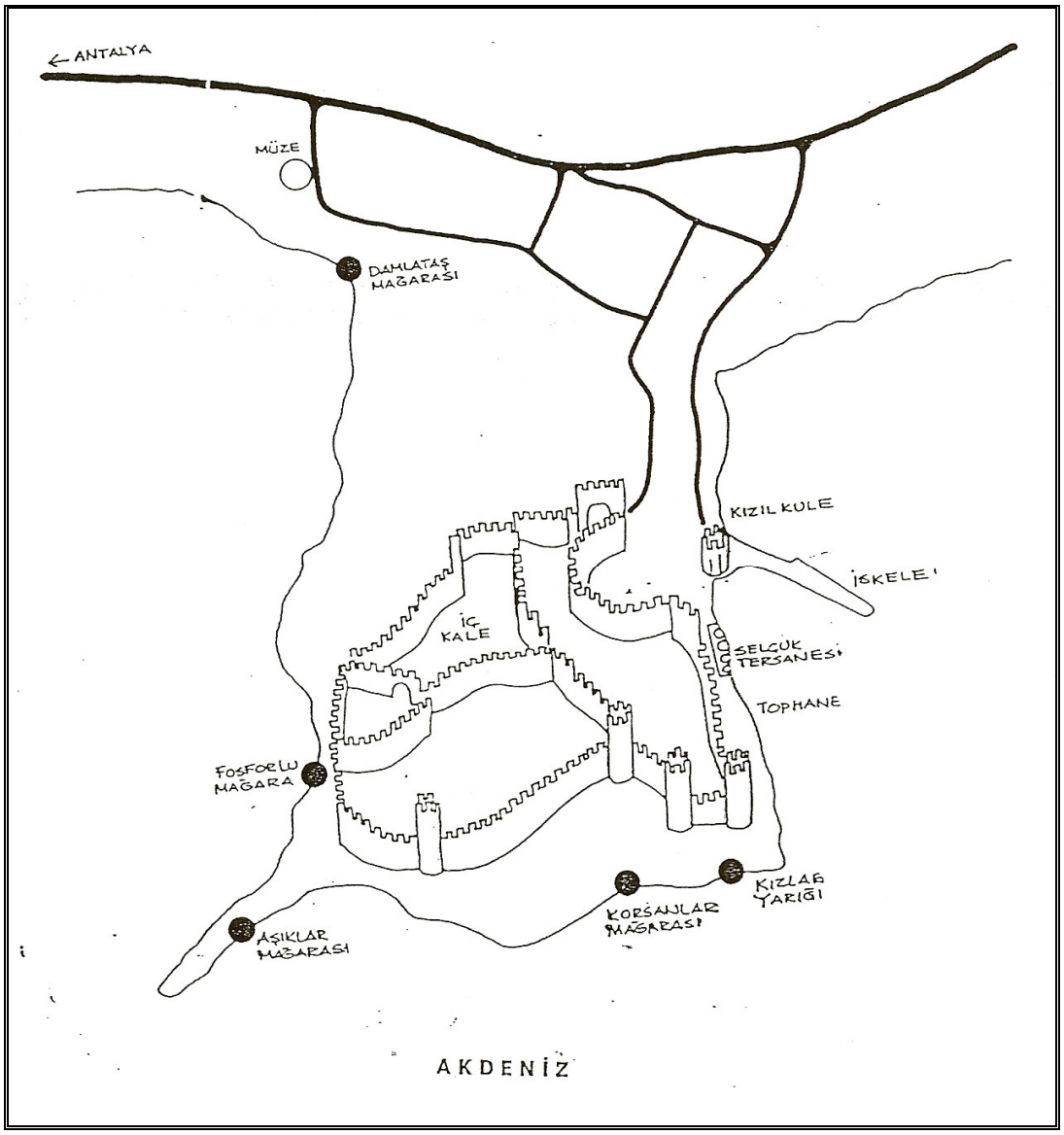
2.1. Tarihsel Gelişim

Alanya'nın ilk kez ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Şehrin bilinen en eski adı ''Coracesium''dur. Sözcük anlamıyla Latince'de "Corax-Karga" ve "Caesium-Gök" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiş olup "Gökkarga" anlamını taşımaktadır. Bizans döneminde ise, "Güzel Dağ" anlamına gelen "Calanoros" ismi verilmiş, 13. yy.da Anadolu Selçuklu hükümdarlarından 1. Alaaddin Keykubat'ın (1220–1237) kaleyi alması ile şehrin ismi, hükümdarın ismine uygun şekilde "Alaiyye" olarak değiştirilmiştir. 1935 yılında şehri ziyaret eden Mustafa Kemal Atatürk ise "Alanya" adını vermiştir (Harita 2.1), (Anonim 2003).

Günümüze kadar birçok yerleşime ev sahipliği yapmış Alanya'nın tarihsel gelişimini dört ayrı bölümde incelemek mümkündür;

2.1.1. Selçuklular Dönemi Öncesi:

Alanya ve çevresinde kurulan değişik büyüklükteki yerleşim bölgelerinin kültürel yapısına (MÖ. 2000 - MS. 653), bölgeyi istila eden toplumların etkisi hakim olmuştur. Anadolu'nun güneyinde, Torosların eteğinde kurulmuş olan Alanya'nın bulunduğu bölgeye, MÖ. 2000 yıllarında, Apollon'un oğlu Mompsus'tan dolayı Mompsuestiya denilmiştir. Solyme, Termiles, Lasyon ve Myliemlerin etkisinde kalan bölge üzerinde, MÖ. 1820 yılında 10 yıl süren Truva Savaşından dönen Akha komutanları tarafından kentler kurulmuştur (Demir 1997).

Harita 2.1. Alanya Kalesi Şematik Yerleşimi (Anonim 1984)

Tarihçi Strabon'un, sarp bir kaya üzerine kondurulmuş hisar olarak tanımladığı Alanya ilk olarak, kuzeyinde Toros Dağlarının yer aldığı, güneyinde ise Akdeniz'in bulunduğu küçük bir yarımada üzerine kurulmuştur. Antik çağda, Pamfilya ile Kilikya arasındaki çizgide yer aldığı için; her iki şehre ait kültürün etkisi Alanya da görülmüştür (Anonim 1984, Anonim 2003).

Coğrafi yapısından kaynaklanan, doğal savunma kolaylığı ve küçük limanı ile ilk çağlarda korsanlar için mükemmel bir barınak haline gelmiştir. MÖ. 2. yy.ın

ortalarında, Anadolu'nun güney sahillerini koruyan, Rodos Deniz Birliğinin dağılması sonucu, ilk korsanlık hareketleri, Alanya bölgesinden Silifke (Seleukeia)'ye kadar uzanan sahil kesiminde başlamış ve kısa sürede komşu bölgelere yayılmıştır. İ.Ö. 2. yy.ın ortalarında Alanya (Coracesium), Diodotos Tryphon isimli bir korsan lideri tarafından üs olarak kullanmıştır (Anonim 2003).

MÖ. 546 yılında İranlılara geçen bölge, MÖ. 330 yılında büyük İskender tarafından işgal edilmiştir. Roma döneminde ise (MÖ. 65), Kıbrıs, Pisidya, Pamfilya ve Suriye'yi etkileyen korsan hareketlerine son vermek amacıyla, General Pompeius bölgeye gelmiş, kaleyi yıktırmış ve korsanlık hareketlerini bastırmıştır. MÖ. 48 yılında Sezar tarafından alınan şehir; önce Mısırlılara, MÖ. 34 yılında da Antonius tarafından Dağlık Kilikya bölgesi olarak, Kleopatra'dan olma oğlu Ptolemaios'a hediye edilmiştir. Bizans Döneminde, Arap akınlarına karşı korunmak amacıyla şehirde, kale ve kilise yapımına öncelik verilmiştir (Demir 1997, Anonim 2003, Anonim 1984).

MÖ. 27- MS. 192 yıllarında şehir Roma'ya bağlanmıştır. Daha sonra 645–653 yıllarında Şam valisi Muaviye, Kıbrıs'ı alarak bölgeye hakim olmuştur. Alanya MS. 661 yılından itibaren 89 yıl boyunca, Emevi Döneminin etkisinde kalmıştır. Alanya ve çevresi, 750 yılından 1221 yılına kadar doğrudan ve dolaylı olarak Abbasilerin tesiri altında kalmıştır. 1071 de gerçekleşen Malazgirt Savaşından sonra ise, Türklerin bölgede devamlı bir hakimiyeti başlamıştır (Demir 1997).

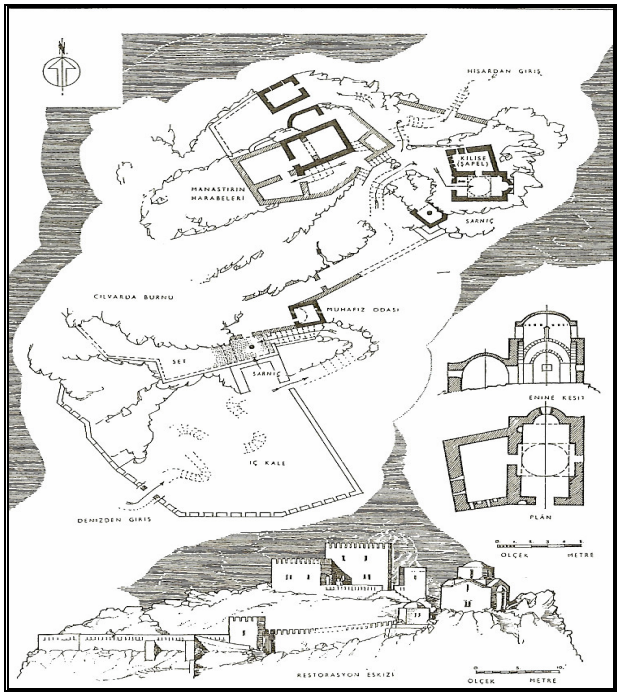
Günümüzde Cilvarda Burnu üzerinde yer alan manastır, kilise ve darphane ve İçkale de yer alan Bizans Kilisesi, Selçuklular dönemi öncesinde inşa edilmiş yapılar olarak ayakta kalmışlardır.

Cilvarda Burnu

Alanya Kalesi'nin yer aldığı yarımadanın denize doğru 300 m. kadar uzanan bir burun olan kara parçasının üzerinde, kilise, manastır grubu ve darphane yer almaktadır. Cilvarda Burnu üzerinde yer alan yapılarda, günümüze kadar hiçbir yenileme, onarım çalışması yapılmamıştır (Resim 2.1), (Şekil 2.1), (Anonim 1984).

Resim 2.1. Cilvarda Burnu İçkale'den görünüşü

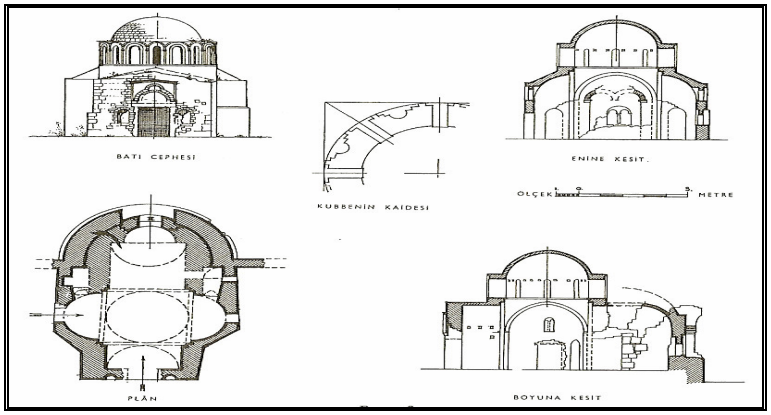

Şekil 2.1. Cilvarda Burnu üzerinde yer alan yapıların plan ve görünüşü (Anonim 2003)

Bizans Kilisesi

Tek kubbeli, haçvari planlı bir yapıdır. Moloz taş ile inşaa edilmiştir. Selçuklulara ait olmayan tek eser olup, Türk-İslam dönemi öncesinden günümüze kalmıştır. MS. VI. yüzyılda yapıldığı sanılan kilisenin üzerinde fresk izleri yer almaktadır (Şekil 2.2), (Resim 2.2), (Anonim 1984).

Kilise'de kazı ve restorasyon çalışmaları başlamış olup günümüzde etrafı kapatılarak koruma altına alınmıştır.

Şekil 2.2. Bizans Kilisesi plan, kesit ve görünüşü (Lloyd ve Rice 1989)

Resim 2.2. Bizans kilisesi görünüşler

2.1.2. Selçuklular Dönemi:

Anadolu Selçuklu hükümdarlarından I. Alaaddin Keykubat, tahta geçtikten sonra, tüm Anadolu'da imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu imar faaliyetleri arasında, Konya, Sivas, Kayseri ve Antalya gibi şehirlerde, medreseler, hanlar, saraylar ve kaleler gibi yapılar yaptırmıştır.

Keykubat, ilk seferini dönemin başkenti Konya'nın limanı olabilecek, Alanya (Calanoros) üzerine yapmıştır. Bu sefer sonucunda, Hıristiyan sülalesinden Kyr Vart, Selçukluların gücü karşısında 1221 yılında şehri Selçuklulara bırakmıştır (Demir 1997, Anonim 2003).

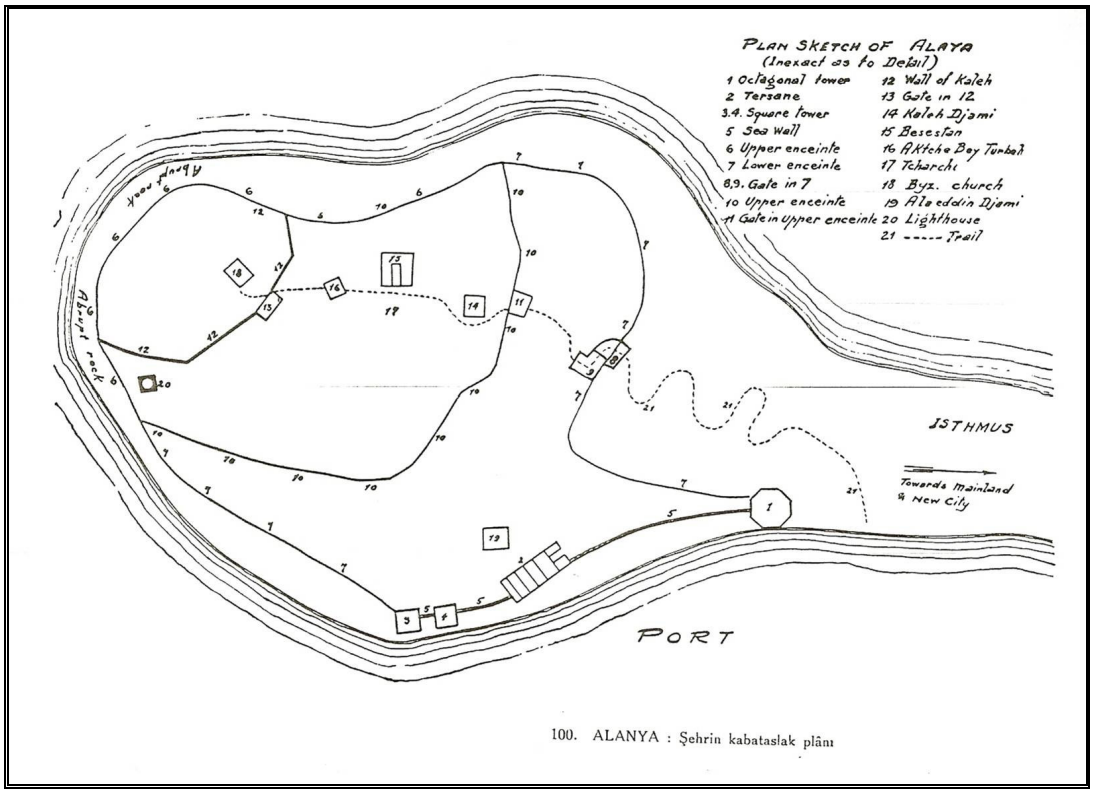
"Alaiye" ismini alan kent, başkent Konya'nın yanı sıra ikinci bir başkent niteliği kazanmıştır. Alaiye şehri, 1225 yılında I. Alaaddin Keykubat tarafından kışlık merkez olarak kullanılmıştır. O dönemde kente birçok bilgin ve sanatçı yerleşmiş; kısa zamanda kültür ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Şehir, I. Alaaddin Keykubat tarafından birçok yeni yapı inşa edilmiş, eski eserler korunmuştur. En önemli yapılardan biri olan kale ve surları 6 yıl içinde inşa edilmiştir (Demir 1997, Anonim 2003).

Keykubat'tan sonra kentin parlak dönemi sona ermiştir. 1243'de Moğol saldırıları, 1277'de Mısır Memlüklerinin Anadolu'ya girmeleri ve taht kavgaları Selçukluları yıpratmış; 1300 yılında Anadolu Selçuklu Devleti parçalanmış ve Karamanoğulları hâkimiyetine girilmiştir. 1293–1471 yılları arasında, 178 yıl süren beylik dönemi yaşanmıştır. 1467 yılında, Fatih Sultan Mehmet Konya'yı almıştır. Şehir, 1471 yılında yine Fatih Sultan Mehmet zamanında, Osmanlı Devleti sınırlarına alınmıştır (Demir 1997, Anonim 2003).

Günümüze kadar ulaşabilmiş birçok tarihi eserlerin, yapıların Selçuklu Dönemine ait olduğu bilinmektedir. Alanya'da ilk olarak bugün Alanya Kalesinin yer aldığı bölgede yerleşim başlamış ve bugün hala ayakta kalmış olan kale asıl olarak Selçuklular döneminde inşa edilmiştir.

Alanya Kalesi

Limanının hemen arkasında üç tarafı denizlerle çevrili olan yarımada üzerinde kurulmuştur. Kıyılar denize oldukça dik inmekte, yükselti bazı yerlerde 260m.yi geçmektedir. Güney ve batı yüzlerde yükseklikllerin azalması, yarımadanın genel yapısını değiştirmemiş kıyılar bu kesimlerde dikliğini korumuştur. Güneybatı uçta, denize diyagonal 300m. kadar giren ince uzun bir burun (Cilvarda Burnu) yer almaktadır (Anonim 1984, Gürsel 1997).

100. ALANYA : Şehrin kabataslak plânı

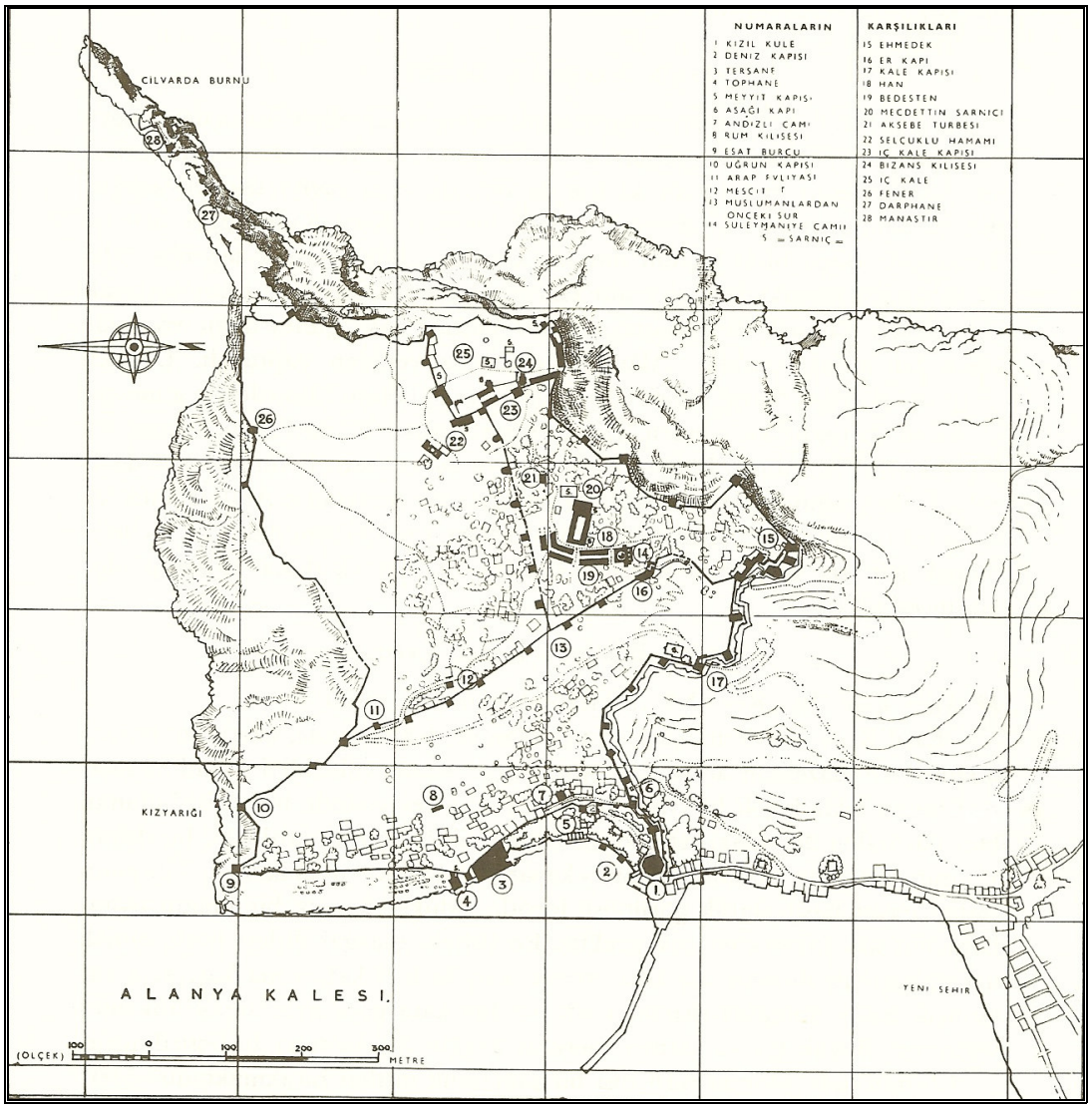
Harita 2.2. Kale şematik planı (Riefstahl 1941)

Yarımada üzerinde, Alanya Kalesi surlarında görülen Helenistik dönem özelliklerinin dışında, Roma döneminde yapılmış herhangi bir yapı günümüze kadar ulaşmamıştır. Roma korsanlarının yapmış olduğu kale yerine, 1221–1231 yılları

arasında I. Alaaddin Keykubat yeniden kaleyi inşa ettirmiştir. İçkale'de bulunan kilise dışındaki yapıların tamamı Selçuklu yapılarından oluşmaktadır. Ancak, Roma dönemine ait birçok devşirme malzeme Selçuklu ve Osmanlı dönemi yapılarında kullanılmıştır. 1472 yılında Osmanlıların eline geçen Kale, Osmanlılar devrinde tadilat görmüş ve bazı ilaveler yapılmıştır. Kale, zamanımıza kadar korunabilmiş tek Selçuklu Kalesi olarak bilinmektedir. Kale'nin yapısı iç içe üç sıra surdan meydana gelmiş olup, 83 kulesi, 140 burcu bulunmakta ve duvar uzunluğu ise yaklaşık 8km.yi bulmaktadır. 1955 yılında restorasyon görmüştür. 1985 yılından beri Alanya Kalesi'nin İçkale bölümünde arkeolojik kazı çalışmaları sürdürülmekte olup, bazı anıt yapılardaki restorasyonlar devam etmektedir (Anonim 2003, Gürsel 1997).

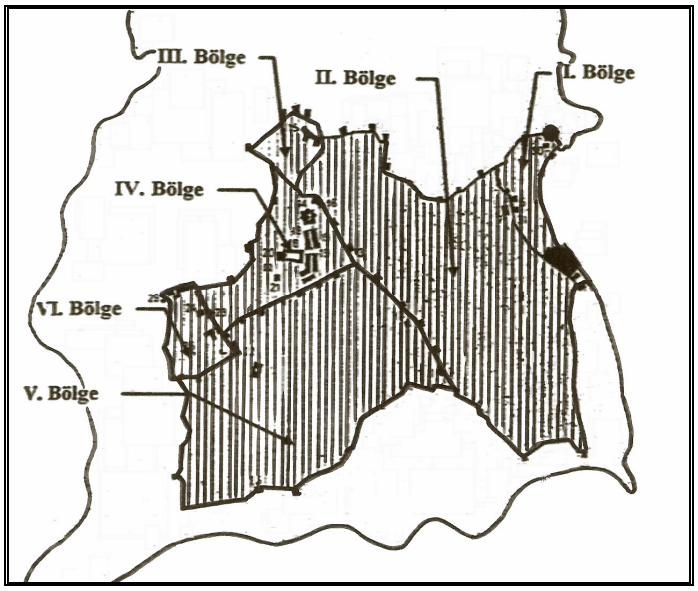
Yarımada, denizden ve karadan zor ulaşılabilir olması nedeniyle tarih boyunca müstakil bir yerleşim alanı olma niteliği taşımış ve daima savunma koruma fonksiyonuna sahip olmuştur. Arazinin eğimi nedeniyle limandan bakıldığında panoramik görüntü sergileyen surlar, yarımadayı çepeçevre kuşatmakta ve sur duvarları içinde kalan yerleşme günümüzde "Kaleiçi" olarak tanımlanmaktadır (Harita 2.2), (Anonim 1984).

Kentsel sit niteliği taşıyan Kaleiçi; cami, mescit, kilise, sarnıç, bedesten, hamam vs. gibi dini ve sivil mimari seçkin örnekleri barındırmaktadır. Kaleiçi, ilk iskan yeri olup, buradaki dışa kapalı yaşantı asırlarca sürmüştür. Çağlarının özelliğini tümüyle yansıtan XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başlarına tarihlenen geleneksel konut mimarisi ilgi çekmektedir. XIX. yüzyıl sonlarında nüfus artışı, tarıma dayalı yaşamın başlaması ve bölgenin topografik yapısından kaynaklanan yapıların sıkışık yerleşmesi gibi nedenler sebebiyle, Cumhuriyet döneminde surların dışındaki alanlarda yapılaşma ve yerleşim başlamıştır (Anonim 1984).

Harita 2.3. Surlarla çevrili Kaleiçi'nde yer alan tarihi yapıları gösteren harita (Lloyd ve Rice 1989)

Şehri çevreleyen surlar çeşitli savuma hatları doğrultusunda altı bölgeye ayrılmıştır (Harita 2.3), (Harita 2.4);

Harita 2.4. Kale'nin bölümleri (Gürsel 1997)

- **1. Bölge,** Kızılkule'den başlayarak Tersane'de son bulan yay biçimindeki kısım, asıl Alaiyye'yi oluşturmaktadır.

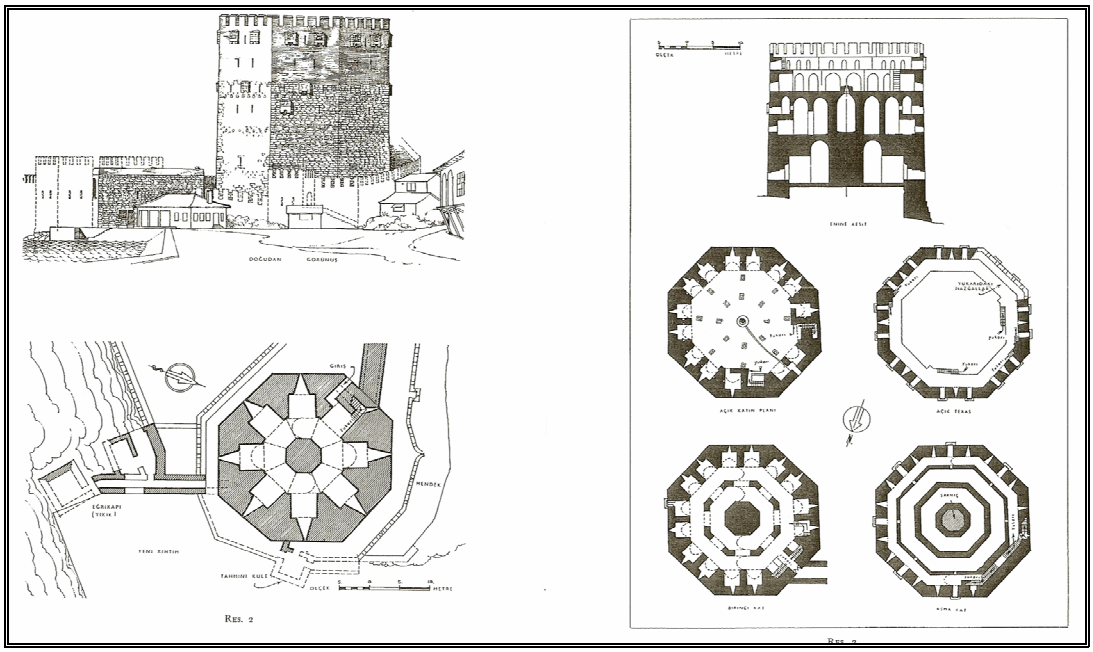
  Kızılkule ve Tersane arasında uzanan sur, eski Selçuk limanına bakmaktadır. Ana surun en yüksek yerinde, her iki tarafı birkaç metre yükseklikte siperlerle aşağıdan görülmeyecek şekilde kapatılmış gezinti yeri bulunmakta ve bir de kule yer almaktadır.

  Batı surunu daha ince bir duvar kuşatmakta ve Andızlı Cami'ye geçit veren bir kapı yer almaktadır. Evliya Çelebi, bu kesimde Osmanlılar döneminde 150 dükkanlı bir çarşı bulunduğundan söz etmektedir. Bu bölgede, Kızıl kule Tersane, Tophane ve Aşağı Kale hamamı yer almaktadır (Gürsel 1997, Lloyd ve Rice 1989).

  Kızılkule

Görünümü, sağlamlığı, yapı tekniği, ilginç planı ve kitabeleriyle Anadolu Selçuklu sanatının eşsiz örneklerinden bir tanesidir. 1226 yılında inşa edilmiştir. İnşa

edildiği zamanda, Selçuklu Sultanı 1. Alaaddin adı ile anılan kule, sonra yapımında kullanılan tuğlalar yüzünden, Kızılkule adıyla anılmaya başlanmıştır. Dıştan oldukça yalın gözükmekte, fakat düşmana zift ve sıcak su dökmek için yapılmış, önleri peçeli delikler hareket kazandırmaktadır. Sekiz köşeli bir plan üzerine inşa edilmiş olup, zeminde çapı 29 m.den oluşmaktadır. Yüksekliği 33 m.ye ulaşmaktadır. Asma kat olarak nitelendirilen ikinci kat dahil, 6 kattan oluşmaktadır. Asma katın ulaştığı yere kadar, duvarlar çakıl taşıyla örülmüş, üzeri dikdörtgen bloklarla kaplanmış, aralarda ise sert kireç harcı kullanılmıştır. Üst kısım ve tonozlar, kırmızımsı pişmiş tuğla ile inşa edilmiştir. Günümüzde restore edilmiş olup, etnografya müzesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 2.3), (Resim 2.3), (Lloyd ve Rice, 1989; Anonim 1984).

Şekil 2.3. Kızılkule planları ve görünüşü (Lloyd ve Rice 1989)

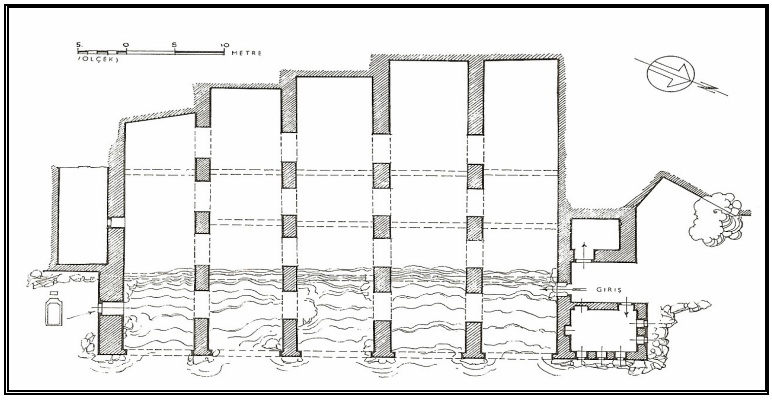

Resim 2.3. Tophane mahallesi'nden Kızılkule görünüşü

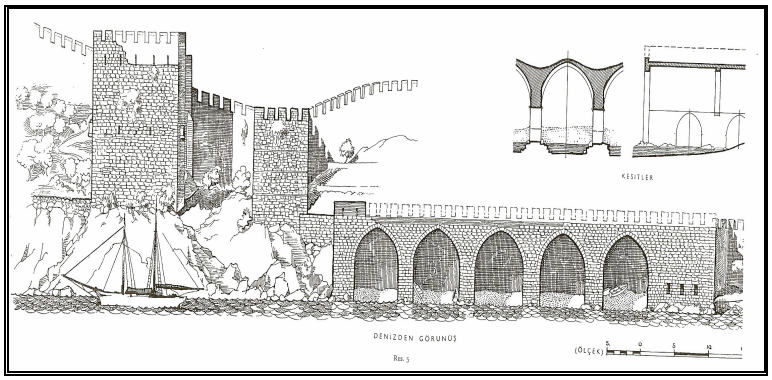
Tersane

Kızılkule'nin güneyinde, denizin hemen kıyısında, Selçuklu Tersanesi bulunmaktadır. Tersane, yaklaşık 57 m. uzunlukta, 40 m. derinlikte 5 gözlü bir yapıdır. 1226 yılında inşa edilmiştir. Yaklaşık 6. m yükseklikteki bölmeler, 4 gözle birbirine bağlanmaktadır. Üstü, düz dam ile örtülmüştür. Duvarlarda, çok iri dikdörtgen taşlar; tonozlarında, pişmiş tuğla kullanılmıştır (Şekil 2.4), (Şekil 2.5), (Resim 2.4), (Lloyd ve Rice 1989, Anonim 1984).

Yapı günümüzde kullanılmamakta ve herhangi bir onarım ve yenileme çalışması yapılmamaktadır.

Şekil 2.4. Tersane planı (Lloyd ve Rice 1989)

Şekil 2.5. Tersane görünüşü (Lloyd ve Rice 1989)

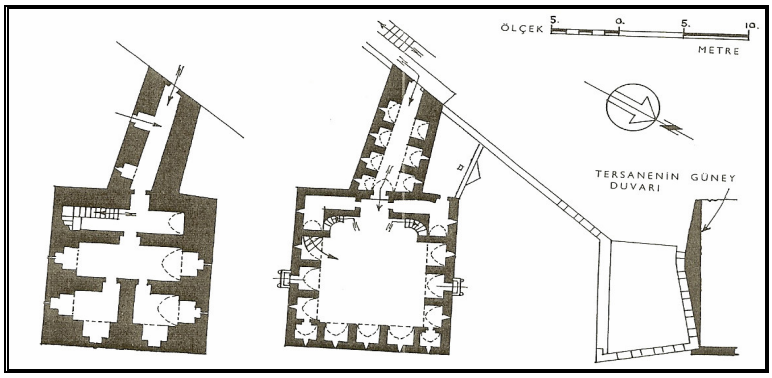

Resim 2.4. Tersane ve Tophane'nin Limandan görünüşü

Tophane

Tersane'nin güneyinde yer almaktadır. Limanı ve Tersane'yi korumak amacıyla yapılmıştır. İki katlı, ana sura bağlı, 12x14 m. düzgün olmayan bir dikdörtgen plandan oluşmaktadır (Şekil 2.6), (Resim 2.4), (Anonim 1984).

Tophane de Tersane gibi kullanılmamakta ve herhangi bir onarım ve bakım çalışması yapılmamaktadır.

Şekil 2.6. Tophane planı (Lloyd ve Rice 1989)

- **2. Bölge,** Ehmedek'ten başlayarak güneydoğuya doğru, şehri baştanbaşa kesen surlar ve Arap Evliyası'ndan sonraki sahilin dik burcunda biten duvar Kale'nin en büyük bölümünü oluşturmaktadır.

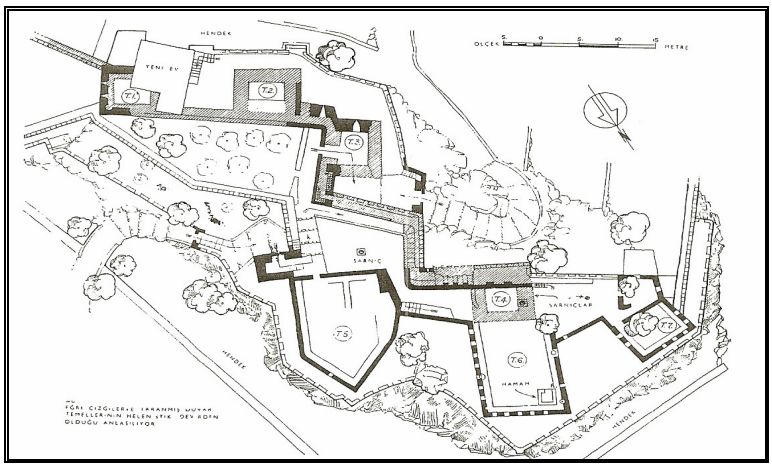
  Tophane'den itibaren güneye doğru Esad Burcu, Uğrun Kapı ile surlar, kuzeybatıda Ehmedek'te son bulmaktadır. Surlar ve Ehmedek Burcu'nun Helenistik temeller üzerine inşa edildiği bilinmektedir. Kuzeydeki Selçuklu suru tepeye doğru devam etmektedir. Aşağı Kapı ve yukarıdaki Kale Kapısı esas girişi oluşturmaktadır. Ana kapıdan bir patika ile ikinci bölümden dördüncü bölüme geçişi Er Kapı sağlamaktadır. Kale kapısından girildikten sonra tonozlu, pişmiş tuğlayla inşa edilmiş pek çok sarnıç yer almaktadır. Bu bölgede Andızlı Cami ve Rum Kilisesi bulunmaktadır (Anonim 1984, Lloyd ve Rice 1989).

- **3. Bölge,** Ehmedek; surların kuzeyinde yer almakta, İçkale olarak nitelendirilmektedir.

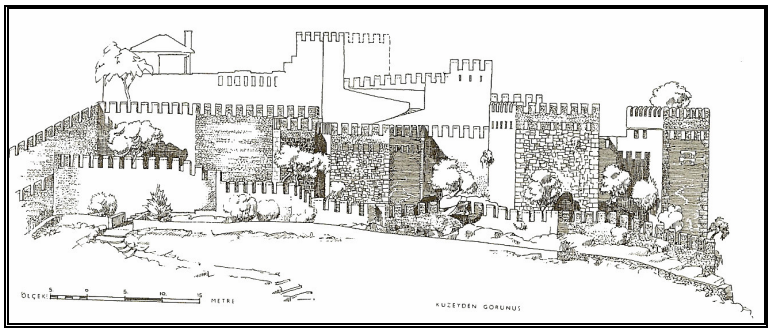
Ehmedek

Alanya Kalesi'nin kuzeyinde, bir tepe üzerinde, yerel halkın Ehmedek olarak isimlendirdiği, İç Kale bulunmaktadır. Karadan gelecek saldırıları önlemek için, Kızılkule'den bir yıl sonra, 1227 yılında yapılmıştır. Ehmedek, üçer kuleli iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Kale'nin esas girişi, doğu cephede yer almaktadır. Kuzey ve doğu cephelerde gömlek duvarı ile çevrelenmiş önünde bir hendek yer almaktadır (Şekil 2.7), (Şekil 2.8), (Resim 2.5), (Anonim 1984).

Günümüzde turizm amaçlı kullanılmaktadır. Herhangi bir onarım, yenileme çalışması görülmemektedir.

Şekil 2.7. Ehmedek planı (Lloyd ve Rice 1989)

Şekil 2.8. Ehmedek şematik görünüşü (Lloyd ve Rice 1989)

Resim 2.5. Ehmedek görünüşler

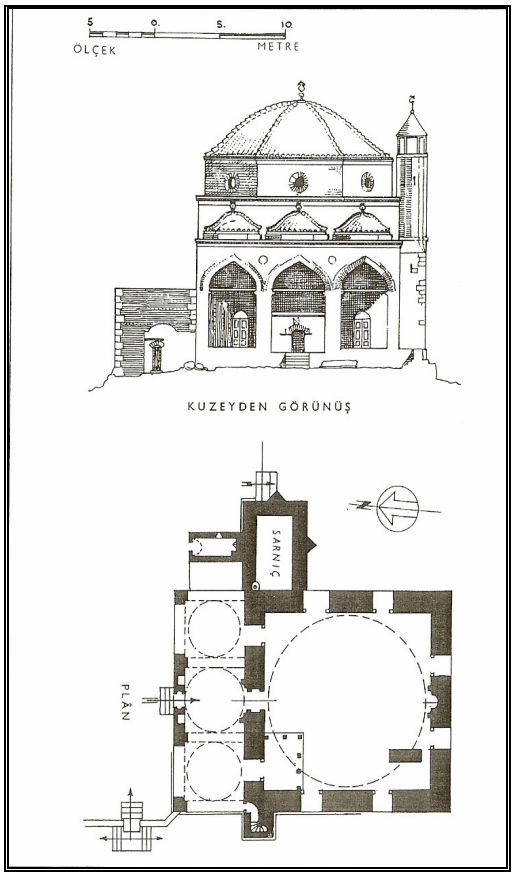
- **4. Bölge,** Ehmedek'in güneyindeki kısmı kapsamaktadır. Kale'nin batı, İçkale'nin kuzey duvarları ile İçkale'den Diodotus duvarına çekilen ve şimdi yıkılmış duvarla çevrelenmiştir.

  İçkale ile Ehmedek arasında uzanan alanı kapsamaktadır. Bu bölümün güney sınırını oluşturan ve Helenistik sur ile İçkale arasında uzanan doğu–batı doğrultusundaki sur, Kanuni döneminde zelzele ile yıkılmış, dört ve beşinci bölümler birleşmiş, halk tarafından da "Orta Kale" olarak anılmaktadır. Süleymaniye Cami, Han, Arasta, Akşebe Mescidi ve Türbesi, Mecveddin Sarnıcı bu bölgede yer almaktadır (Anonim 1984, Lloyd ve Rice 1989).

Süleymaniye Cami

25,5x12,5 m.den oluşan bir mekan ile çapraz kemerlerle üçe bölünmüş ve üç kubbe ile örtülü son cemaat yeri, caminin planını oluşturmaktadır. Taş ve tuğla kullanılarak inşa edilmiştir. Cami, ilk olarak Sultan I. Alaaddin Keykubat zamanında yaptırılmış, yıldırım düşmesi sonucu yıkılınca Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1530–1566 yılları arasında yeniden inşa edilmiştir. Cemaat bölümlerinde köşelere isabet eden kubbeye yakın yerlere toprak testi ve küp yerleştirilip akustik sağlanmıştır (Şekil 2.9), (Resim 2.6), (Gürsel, 1997; Anonim 1984).

Süleymaniye Cami bakım görmüş ve günümüzde kullanılmaktadır.

Şekil 2.9. Süleymaniye Cami plan ve görünüşü (Lloyd ve Rice 1989)

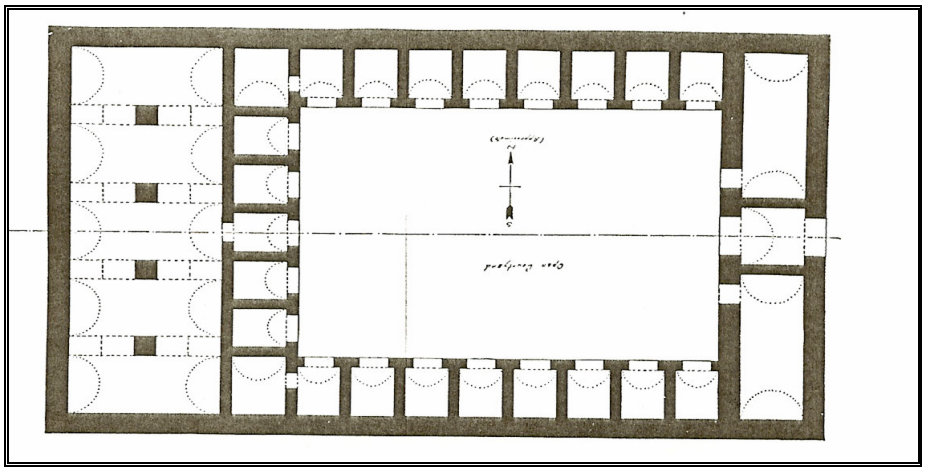

Resim 2.6. Süleymaniye Cami içten ve dıştan görünüşü

Han (Bedesten)

Süleymaniye Cami'nin güneybatısında yer almaktadır. Doğu batı doğrultusunda olup dikdörtgen planlıdır. Moloz taş, örgü ve bazı yerlerde klasik tuğla kaplama kullanılmıştır. Ana girişi, doğu cephede bulunmaktadır. Tuğla örgülü, tonozlu eyvandan avluya geçilmektedir. Eyvanın yanında, sağlı sollu, girişleri avludan olan bir büyük birde küçük odalar yer almaktadır. Batıda da aynı şekilde, odalar yer almaktadır. Bu bölümün arka kısmında, ortada, tek sıralı dört kolonla ayrılmış kapalı bir mekan bulunmaktadır. Bu mekanın daha önce ahır veya depo olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Avlunun uzun kenarları boyunca da küçük kapılarla girilen, dokuzar mekan yer almaktadır (Şekil 2.10), (Anonim 1984).

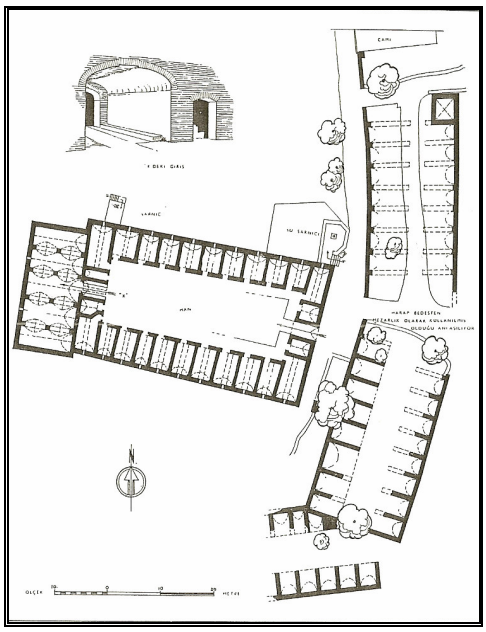
Bedesten günümüzde restore edilmiş olup, otel olarak kullanılmaktadır. Eyvanın sağındaki ve solundaki odalar resepsiyon ve idari büro olarak kullanılmaktadır. Sağlı ve sollu uzanan küçük odalar ise otel odalarına dönüştürülmüş, içlerine banyo eklenmiştir. Batıdaki ahır ve depo olarak kullanılan odalar, günümüzde mutfak ve restoran olarak kullanılmaktadır. Bir merdivenle bu bölümden yukarı çıkılmakta ve bu odaların üstü, yazlık restoran bölümü olarak kullanılmaktadır. Bunlara ek olarak yapının güney kısmına havuz inşa edilmiştir.

Şekil 2.10. Bedesten'in planı (Riefstahl 1941)

Arasta

Kuzey-güney doğrultusunda uzanan dört kütle ve güney uçta yer alan doğu batı yönündeki kütleden oluşmaktadır. Beden duvarlarında moloz taş, üst örtüde tuğla kullanılmıştır. Kuzey güney yönündeki kütlelerden, güneydeki kütle mezarlık olarak kullanılmıştır. Batı duvarında sekiz, doğu duvarında dokuz adet 3x6 m.lik mekanların izi seçilebilmektedir (Şekil 2.11), (Resim 2.7), (Anonim 1984).

Şekil 2.11. Arasta ve Bedesten planı (Lloyd ve Rice 1989)

Resim 2.7. Arasta görünüşler

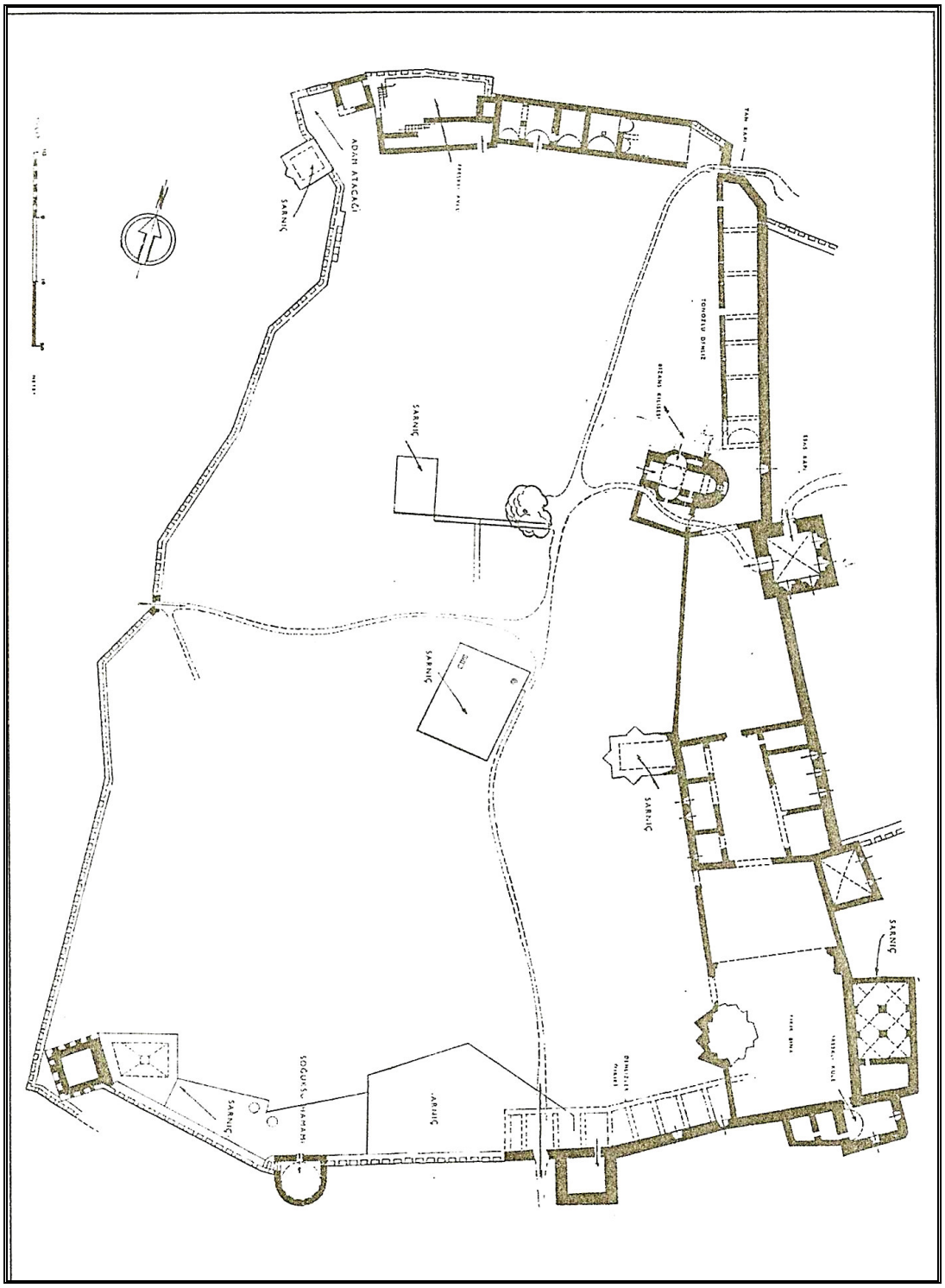
- **5. Bölge,** İçkale'den Diodotus duvarına çekilen duvarın güneydoğusundaki alanı oluşturmaktadır.

Helenistik duvarların batısında, surlar içinde bulunan, İçkale'den Diodotus duvarına çekilen hattın güneydoğusundaki alanı oluşturmaktadır. Bu bölgede, Selçuklu Hamamı, Deniz Feneri ve Arap Evliyası Yer almaktadır (Anonim 1984, Lloyd ve Rice 1989).

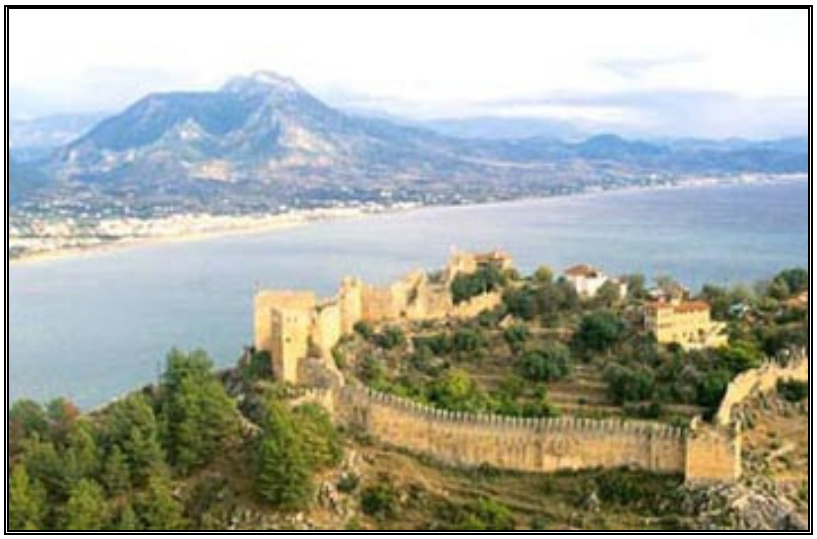
- **6. Bölge,** İçkale'dir. Büyük sarnıç nedeniyle "Sarnıçlı Kale" olarak isimlendirilmektedir. Bu bölgede, Bizans Kilisesi, Adam Atacağı, Alaaddin Keykubat Sarayı, Manastır ve Darphane yer almaktadır (Anonim 1984, Lloyd ve Rice 1989).

İçkale

Yarımadanın kuzeybatı köşesinin en yüksek yerine kurulu, düzgün olmayan bir dikdörtgendir. Batı tarafında çok dik bir uçurum olmasına rağmen, duvarla çevrelenip burçlarla desteklenmiştir. Kale'nin girişi, doğudaki iri kesme taşlarla yapılmış kare planlı bir burçla sağlanmaktadır. Girişin karşısında, küçük bir Bizans kilisesi yer almaktadır. İçkale'ye girildiğinde, eskiden kale erlerinin kılıç-kalkan talimi yaptığı ''Meydan'' olarak adlandırılan alanla karşılaşılmaktadır. İçkale'de, Alaaddin Keykubat'a ait bir sarayın varlığı belirlenmiş, fakat bu güne pek bir şey kalmamıştır. Kuzeybatı köşede küçük kare bir kule ve bir sarnıç arasındaki duvarda yer alan gediğin aşağısında uçurum yer almakta ve buraya Adam Atacağı denilmektedir (Şekil 2.12), (Resim 2.8), (Lloyd ve Rice 1989, Anonim 1984).

Şekil 2.12. İçkale planı (Anonim 2003)

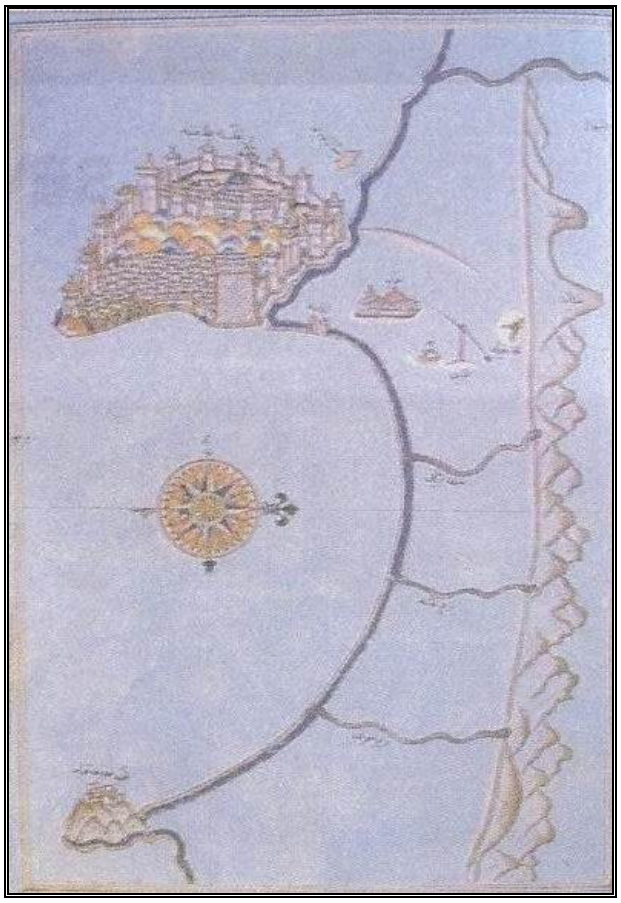

Resim 2.8. İçkale kuşbakışı görünüşü (İnternet)

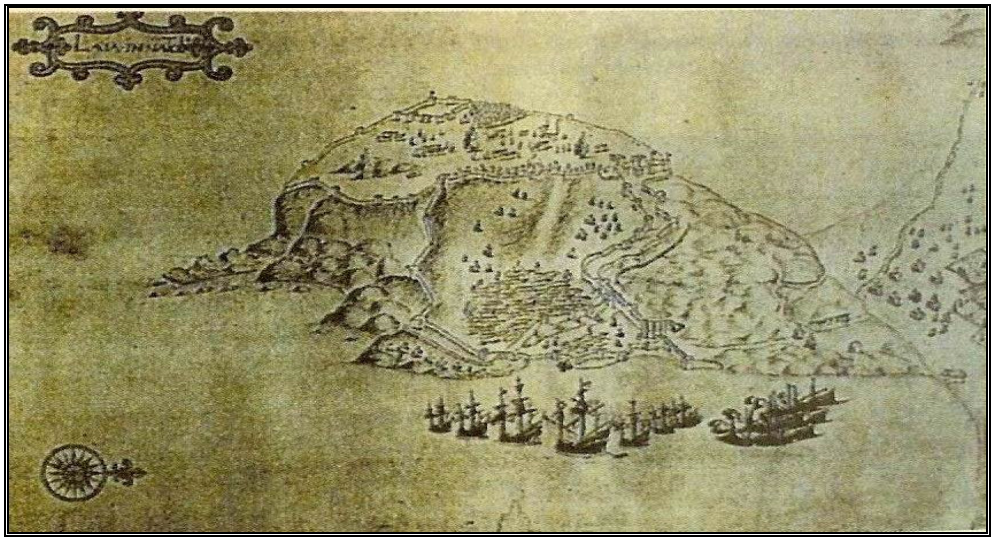
2.1.3. Osmanlılar Dönemi :

1471 yılından, Cumhuriyetin kuruluşuna kadar, 452 yıl süresince şehir, Osmanlı Devletinin hakimiyetinde kalmış ve dönem içerisinde, daha çok şehzadelerin yönetimine bırakılmıştır. 1512- 1520 Yavuz Devrinde Alaiyye'de 453 hane yer olduğu kayıtlarda yer almaktadır (Demir 1997).

Alanya, ilk kez Piri Reis'in 1523 de tamamlanan ve Kanuni Sultan Süleyman ithaf edilen Akdeniz atlasında gösterilmiştir (Harita 2.5) (Anonim 1984).

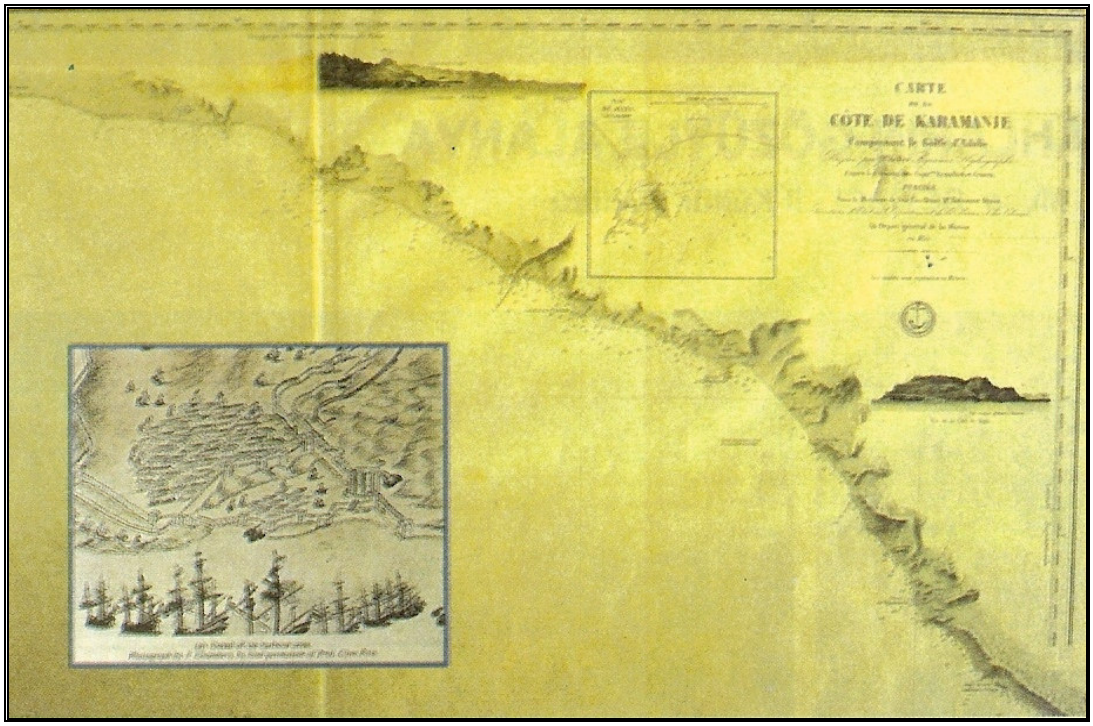

Harita 2.5. 1523 Piri Reis haritası (Anonim 2004)

Harita 2.6. 1609–1615 yılları arası Alaiyye haritası (Anonim 2004)

Selçuklulardan sonra, şehre gösterilen ilgi, önemini yitirmiştir. Osmanlılar döneminde de aynı durum devam etmiştir. Önemli bir şehir olmasına rağmen, sokak ve evlerin bakımsızlığı, ticaret faaliyetlerinin yok denecek kadar azaldığı ve bölgede yapılan eserlerin sayılarında da azalma olduğu görülmüştür (Lloyd, Rice 1989, Demir 1997).

Harita 2.7. 1855'de Kaptan Beaufort'un Karamanıa'sından yararlanarak yapılan harita (Anonim 2004)

Tarsus ile birlikte Alanya, 1571 yılında Kıbrıs eyaletine bağlanmıştır. Alanya, 1864 yılında Konya vilayetinin sancağı olmuştur. 1868 yılında Antalya'ya bağlanmış ve 1871 yılında Antalya'nın ilçesi olmuştur (Harita 2.7), (Resim 2.9), (Anonim 2003).

Resim 2.9. 1899 İngiliz ressam Baertlet'in Alaiyye gravürü (Anonim 2004)

2.1.4. Cumhuriyet Dönemi:

Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İmparatorluğunun yenilmesiyle Antalya, İtalyanlar denetimine girmiştir. 1923'te Cumhuriyetin ilanıyla Alanya, Antalya'ya bağlı ilçe konumuna gelmiştir (Gürsel 1997).

Alanya günümüzde tarım ve ticaret açısından Antalya'nın bir ilçesi olarak gelişimini sürdürmektedir.

2.2. Coğrafi Konumu ve Genel Yerleşim Özellikleri

Alanya, Akdeniz bölgesinde tarih boyunca konumu ve topografik özelliğinden dolayı önemli bir yere sahip olmuştur. Antalya iline bağlı bir kıyı ilçesidir (Harita 2.8), (Lloyd, Rice 1989).

Harita 2.8. Alanya haritası (Lloyd, Rice 1989)

Alanya, “36°30’07”-36°36’31” Kuzey Enlemi ve “31°38’40”-32°32’02” Doğu Boylamı üzerinde bulunmaktadır. Coğrafi konum itibari ile; Alanya’nın doğusunda Gazipaşa, batısında Manavgat ilçesi bulunmaktadır. Güney kesimi denizle sınırlı olan Alanya’nın kuzey sınırlarını, yer yer 2500–3000 m. yüksekliğe ulaşan Toros Dağları oluşturmaktadır. Toroslar’ın alçak kısımlarını kıyı boyunca uzanan ovalar meydana getirmektedir. Yüksek dağlık sahalardan ovalara inişte sık sık platolara rastlanabilmektedir. Bu yaylalar, Alanya yarımadasının kuzeyine isabet eden kesiminde kaybolmaktadır. Güneyde etrafı 6500 m. uzunluğunda surlarla çevrili, yaklaşık 260m.yi bulan dik yamaçlı Alanya yarımadası ve yarımadanın güneybatı köşesinde, denize doğru 300 m. kadar uzanan “Cilvarda Burnu” yer almaktadır. Yarımada dalgalı ovalar nedeniyle Toroslardan ayrılmış görülmektedir. 1545 km² lik sahasında, ova denilebilecek kadar büyük bir düzlüğü bulunmamaktadır. Kıyıdan 2–3 km. kuzeye gidildiğinde, birden yükselen Toroslara paralel, doğu ve batı yönlerinde 73km.lik bir kıyı şeridi bulunmaktadır (Harita 2.9), (Resim 2.10), (Yetkin 1987).

Harita 2.9. Alanya'nın yerleşim sınır haritası (Yetkin 1987)

Resim 2.10. Alanya'dan görünüşler (İnternet)

Alanya'da tarihten günümüze, bölgenin coğrafi yapısı, kentin genel formunun oluşumuna en önemli etken olmuştur. Bu coğrafi yapı sayesinde kent dokusu 3 ana bölgeye ayrılmaktadır. Birinci bölge; Alanya yarımadası ve Cilvarda Burnu'nu içine almaktadır. Bu bölge, Alanya'nın tarihi dokusunu barındırmaktadır. Tarihte Alanya'daki ilk yerleşimler Alanya yarımadasında, Cilvarda Burnu'nda başlamıştır. Bunun sebebi, bu bölge doğal kale ve korunaklı bir doğal liman özelliği göstermesidir. İkinci bölge; yarımadanın bitiminde, kuzeyde kıyıya paralel olarak uzanan, kıyı ovasını kapsamaktadır. Bu bölge, günümüz Alanya'sının en yoğun

olarak yapılaştığı ve en çok tahribata uğrayan bölgesini oluşturmaktadır. Üçüncü bölge ise; kıyı ovasının bitiminde yükselmeye başlayan dağların, tepelerin, yamaçların olduğu bölgeyi kapsamaktadır (Yerliyurt 2002).

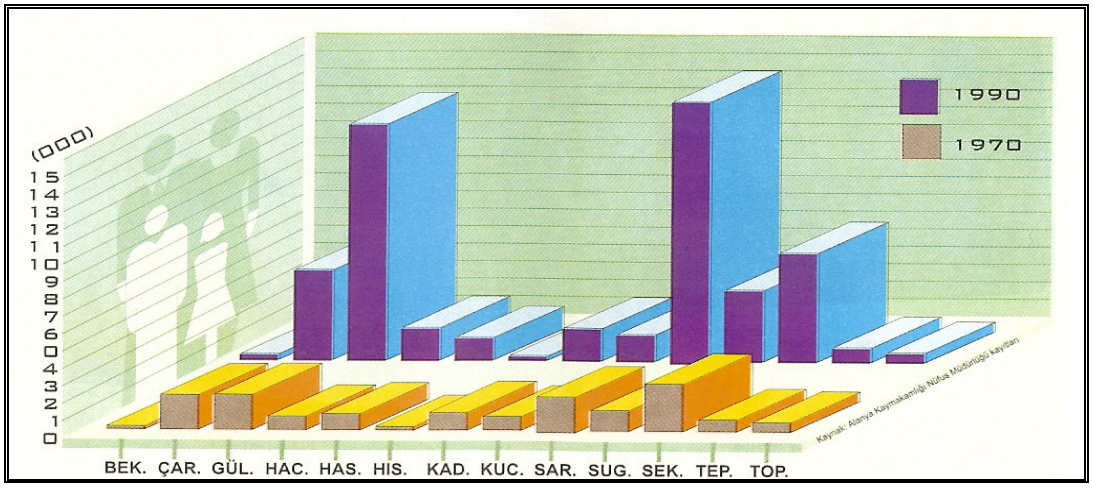
Alanya, coğrafi yapısından kaynaklanan doğal savunma kolaylığı ve küçük limanı ile ilk çağlarda korsanlar için bir barınak olmuş, daha sonra İranlılar, Romalılar, Mısırlılar gibi birçok devletin egemenliğine girmiştir. Emeviler, Abbasiler gibi birçok devletin etkinde kalmış ancak Selçuklular döneminde asıl kent oluşumu başlamıştır.

Selçuklular bölgeyi fethettikten sonra, Ehmedek'ten başlayarak güneydoğuya doğru bir hat halinde uzanan ve her iki taraftan Kızılkule'de biten surların arası, asıl Alanya kentini oluşturmuştur. Bu bölüm Hisariçi Mahallesi ile birlikte, Selçuklular döneminde yerleşim özelliğini kazanmıştır. Daha sonra Tophane Mahallesi ile kuzeye doğru gelişmeye başlamış ve yoğun yerleşim bölgesi haline gelmiştir.

Osmanlı dönemi başlarında kent, bir ticaret ve sayfiye yeriyken, bu fonksiyonlar zamanla yerini askeri fonksiyonlara bırakmış ve bu sebepten kentin gelişimi yavaşlamıştır. Kanuni devrinde ise kent, 3 mahalleden oluşmuştur. Bunlar; Kale Mahallesi, Tophane Mahallesi ve kentin o günlerde çarşısı konumunda yer alan Taşpazarı Mahallesi'dir. Nüfus en kalabalık Tophane Mahallesinde ve en az Taşpazarı Mahallesi'ndedir. Konut sayısı az, ticari yapılar fazladır. Bu dönemin sonlarına doğru kıyı ovasında, nadir de olsa, yerleşmelere rastlanmıştır (Kocakuşak, 1993).

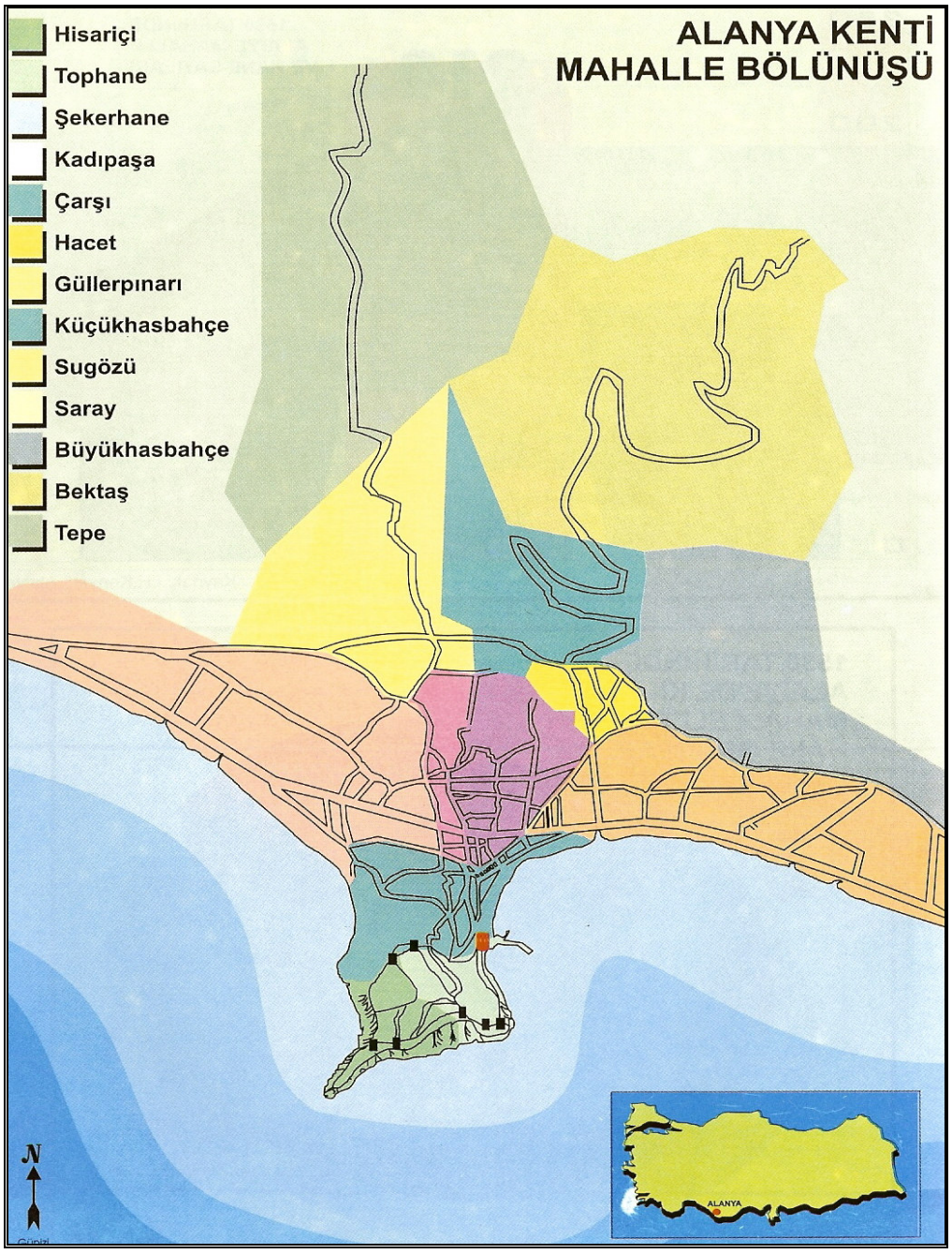
Cumhuriyetin ilk yıllarında, kentin kapalı, içe dönük yapısı değişmemiş ve tarıma dayalı bir hayat devam etmiştir. Yerleşmeler, sadece yarımadada değil, kıyı ovasında da görülmüştür. 1950'lerin başlarında devletin yurtta otoyol ağı inşasına yatırım yapması sonucunda kentsel gelişim süreci hızlanmıştır. Ulaşım problemleri kalkmış, tarım faaliyetleri artmış, ekonomi canlanmaya başlamış ve turizm faaliyetlerinin başladığı görülmüştür. 1950 – 1980 yılları arasında, kentin sınırları batıda Saray Mahallesinin bir kısmı, Güllerpınarı Mahallesinin denize yakın

kesimleri ile kuzeyde Şekerhane ve Kadıpaşa Mahallelerinin güney yarılarını kaplamıştır. 1970 yıllarına kadar kıyı boyunca uzanan arazi üzerinde seyrek yapılaşma görülürken, 1970'den sonra bu seyrek yapılaşma yerini sık dokulu yapılaşmaya bırakmıştır (Resim 2.11).

Resim 2.11. 1970-1990 yıllarında mahalle yerleşim oranları (Kocakuşak, 1993)

1980'den sonra şehirde, turizm yatırımları başlamıştır. Kent turizm etkisiyle, hızlı gelişmiştir. 1980 yılları başlarında, kıyı ovası üzerindeki geniş tarım alanları arasında çok katlı yapılar görülmekteyken, günümüze doğru bu görünüm çok katlı yapıların arasında küçük tarım alanlarına dönüşmüştür. Günümüzde, kentin güneyinde tarım alanı hiç kalmamış ve kentin kuzeyine doğru tarım alanları ve yapılaşma mücadelesi devam etmektedir. İlki 1957, ikincisi 1985'te tamamlanan nazım imar planları, Alanya için beklenen olumlu sonuçları getirememiştir (Resim 2.12) (Yerliyurt 2002).

Resim 2.12. Alanya mahalle yerleşimi (Kocakuşak, 1993)

Alanya Kalesi'nin doğusunda ve merkezde yapılar, 2 katlı olmasına rağmen bu alan çevresinde imar kararları 5 kat; hatta Atatürk Caddesi boyunca 6 kata kadar izin verilmektedir (Resim 2.13), (Anonim 1996).

Hızlı yapılaşma eylemi, çevre ve cephe estetiğinden yoksun, yüksek yapıların yoğun biçimde kent mekanında yer almasına sebep olmuştur. Tarihi ve doğal

değerlerin kullanımları, plansız ve kimliksiz yapılaşmanın başka yüzü olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahalle aralarında sıkışmış tescilli eski yapılar ile yenileri arasında en küçük bir dayanışma, benzeşme bulunmamaktadır. Beklenenin aksine eski yapılar ortaya koydukları anlayışla yenilerden daha yüksek bir yaşam tarzını simgelemektedir (Resim 2.13), (Yerliyurt 2002).

Resim 2.13. Alanya'nın Kale Bölgesinden Görünüşü (İnternet)

2.3. İklim ve Bitki Örtüsü

Alanya, Türkiye'nin güney kısmında yer aldığından dolayı, burada tipik Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Akdeniz ikliminin genel karakteri: kışları serin, nemli ve yağışlı; yazları sıcak, kurak ve oldukça sakin (zaman zaman rüzgarlı) geçmektedir. (Sür 1977)

Alanya'da en yüksek sıcaklık 35 dereceyi bulurken en düşük sıcaklık 2,4 dereceye inmektedir. Alanya'da en düşük sıcaklığın yaşadığı aylar; Aralık, Ocak ve

Şubat ayları, en yüksek sıcaklık ise; Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında yaşanmaktadır.

Güneşlenme müddeti

Çizelge 2.1. Alanya'da yıllık güneşlenme müddetinin aylara göre dağılışı ve yıllık ortalaması (Sür 1977)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort.
Saat	4,09	5,28	6,31	8,48	10,10	12,19	12,28	12,01	10,40	8,07	6,52	4,06	8,28

Yağış durumu

Alanya'da en çok yağış, kış ve ilkbahar aylarında, en az yağış ise yaz aylarında düşmektedir. Ortalama yıllık yağış miktarı 1077 kg/m²'dir. Yıllık açık gün sayısı ortalama 164 gün olup, kar yağışlı gün bulunmamaktadır (Yerliyurt 2002).

Nem oranı

Alanya'da nispi nem oranı yüksek ve ilkbahar-yaz aylarında nem oranı daha fazla hissedilmektedir. Yıllık nispi nem ortalaması %69 dur. En yüksek nispi nem oranı Mayıs ayında görülmektedir, (Yerliyurt 2002).

Rüzgâr durumu

Alanya'da hâkim rüzgâr kuzeydoğudan esmektedir. Ortalama rüzgar hızı 1.3 m/sn. dir. En rüzgarlı ay Şubat ayıdır, (Yerliyurt, 2002).

Bitki Örtüsü

Mahalle ölçeğinde bitki örtüsü, seyrek makiler, dut ve incirdir. Çevre ölçeğinde bitki örtüsü, turunçgiller, muz, makiler, kızılçam, meşe, sedir ve kayın'dır (Şener 1984).

Topografik Yapı

Kıyı kesimin hemen gerisinde yükselen dağlık alan nedeniyle kent, daha az eğimli kıyı bandı üzerinde gelişmiştir. Alanya, genel olarak % 0-10 ve %10–20 arasında değişen alanlar üzerine yerleşmiş ve kentin %70'i düz yada az eğimli alanlar, %30'u ise eğimin daha yüksek olduğu alanlar üzerinde gelişmiştir. Bektaş, Hisariçi, Tepe, Tophane Mahalleleri eğimli alanlar üzerinde kurulmuştur. Kentin ilk kurulduğu yarımadada eğim %41-50'ye kadar ulaşabilmektedir (Yerliyurt 2002).

2.4. Alanya'nın Zaman İçindeki Sosyo-ekonomik Değişimi

Alanya, ilk olarak korsanların yerleştiği kayalık burnun karadan ve denizden zor ulaşılabilirliği, kolay savunulabilen bir kale olması, doğal limanın tüm gereksinimlerini karşılaması, gemi yapımı için gerekli ağaçların çokluğu ile önem kazanmıştır. Bu özellikler şehirde zamanla ticaretin artmasını hızlandırmıştır (Anonim 1984).

Romalılar zamanında ticaret canlılığını yitirmiş, şehir askeri karargah ve kereste ihraç limanı halini almıştır. Selçuklular zamanında ise, Alaaddin Keykubatın Alanya'yı almasıyla Türkler denize ulaşmış, Alanya (Alaiye) politik önem kazanmış, ticaret buna bağlı olarak gelişmiş ve Türkler yeni bir kale kurmuşlardır. Dönemde, Mısır ve Suriye ile ticari ilişkilere girilmiştir. Bu sayede ekili alanlara yerleşen Türkmenler ile kent sur dışına taşmıştır. Keykubatın ölümü şehir önemini yitirmesine sebep olmuştur (Gürsel 1997, Anonim 1984).

Osmanlı Dönemine girdikten sonra ziftçilik ve ok yapımı önem kazanmış, askeri fonksiyonlara önem verilmiş ve kale bölgesi halktan tamamen kopuk bir şekilde yaşamıştır. Gelişen teknoloji ile kale savunması önemini yitirmiş ve kale dışında tarımsal faaliyetler başlıca uğraş haline gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde, tarımsal faaliyetlere devam eden halk, ulaşımın kolaylaşması ile ürünü ihraç ederek, tarım sektörünün artmasına daha fazla katkıda bulunmuştur (Gürsel 1997).

1970 yıllarından sonra, yurt içi, yurt dışı ulaşım ve tarım sektörünün yanında turizm ilerlemeye başlamış ve şehir süreç içerisinde turizm ve tarım açısından büyük öneme sahip hale gelmiştir (Demir 1997, Anonim 1984).

2.4.1. Nüfus ve Sosyal Yapı

Sosyal yapıyı oluşturan ve değiştiren en önemli faktör nüfustur. Nüfusun mutlak miktarı, cinsiyete göre artış hızı, şehirli ve köylü olma özelliği, yaş gruplarına göre dağılımı, iktisadi faaliyet dallarına göre dağılımı, eğitim seviyesi gibi açılardan ele alınması bir anlamda sosyal yapının incelenmesidir (Anonim 2006).

Selçuklular ve I. Alaaddin Keykubat zamanında, göçmenler ve Türkmenler kente yerleşmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, Kanuni döneminde Alaiye'de 310 Müslüman, 256 Hıristiyan ve Yörüklerden oluşan 1750 kişi yaşamaktaydı. 1873 yılında bu sayı 2583, 1899 yılında ise 3500 kişiye ulaşmıştır.

Cumhuriyetten önce nüfusun azlığı, kentin sürekli bir merkez olmayışı ve askeri fonksiyonlar ile ulaşım zorlukları sebebiyle açıklanabilir. Ticaretin yoğun olduğu dönemlerde de ticaretin deniz yolu ile sağlanması da nüfusun az olmasına sebep olmuştur (Anonim 1996).

Kent merkezi, benzer kentler içinde nüfus açısından oldukça hızlı büyüme göstermektedir. Merkezdeki nüfus artışının, ticaret ve turizme bağlı olmasına karşılık, çevre nüfusundaki artış tarım ürünlerindeki ve tarım gelirlerindeki artışa bağlılık göstermektedir (İnternet).

1997 yılı nüfus sayımlarına göre; Alanya'nın 222.029 kişi olan nüfusu, 2000 yılı nüfus sayımlarına göre % 18,9'luk bir artışla 264.240 kişiye yükselmiştir. Alanya şehir merkezinde 139.177 kişi (%52,67), 16 belde ve 69 köyde ise 125.063 kişi (% 47,33) yaşamaktadır. 2000 yılı sayım sonuçlarına göre ilk defa şehir merkezinde yaşayan nüfus belde ve köyde yaşayan nüfusu geçmiştir. Alanya'da köylerde yaşayan nüfus sayısında 1997 yılına göre % 11,7, şehir merkezinde ise %26,3 oranında bir artış yaşanmıştır.

Küçük köylerden büyük köy ve beldelerle, şehir merkezine doğru bir göç yaşanmaktadır. Alanya'da, yeni kurulan Beldelerle beraber 15 Mahalle, 16 Belde ve 68 Köy bulunmaktadır. Son beş yılda merkez nüfusundaki artış oranı, Alanya şehir merkezine şehir dışından önemli bir nüfus göçü yaşandığının göstergesidir. Yaz aylarında yaklaşık dört misli artan bu nüfus artışı ile kışları bir ilçe, yazları ise büyük bir şehir görünümünde olan Alanya; Türkiye'deki bir çok il merkezinden daha kalabalık hale gelmektedir, (Anonim 2006).

Tarih boyunca Alanya'da sosyal yapı, zaman içinde değişiklik göstermektedir. Alaaddin Keykubat Alanya'yı işgal ettiğinde konargöçer Türkleri şehre yerleştirmiştir. Önce kale içinde yaşayan Türkler, kale dışındaki düz arazilere inmişler ve tarıma yönelik geçime dönmüşlerdir. Aynı dönemde kale altı denilen alanda tahminen 40 kadar olan putperest Hıristiyanlık dinini seçerek Alanya'da Hıristiyan toplumunu oluşturmuşlardır.(Gürsel 1997).

Bu iki toplum, 1922 yılına kadar beraber yaşamış ve Hıristiyan toplumu birçok değerli eserler bırakmıştır. Daha sonra 1922 de yaşanan mübadele sonucunda Yunanistan'a gitmek zoruna kalan bu topluluk Atina'ya 40km. uzaklıkta Alanya mahallesini kurmuşlardır (Gürsel 1997).

Cumhuriyet döneminde, genel olarak ataerkil aile düzeni hakim iken tarımın yanında turizmin gelişmesiyle yaşam, modern aile şekline dönüşmüştür. Turizmin gelişmesi ve tarım arazilerinin turistik tesis ve apartmanlara dönüşmesi onucu ekonomik girdi kaygısı, kültürel değerlerin önüne geçmiştir (Gürsel 1997).

Günümüzde Alanya, değişik özellikler taşıyan farklı sosyal gruplardan oluşmuştur. Merkez ve devlet yolu etrafında yer alan mahalleler; genellikle dışarıdan gelen, toprağı olmayan orta gelirli aileler, memurları kapsar. Yamaçlarda, verimli arazideki seyrek dokuya yerleşmiş kesim; ekonomik ve sosyal açıdan toprağa bağımlıdır. Sahile doğru çok katlı apartmanlar; gelir düzeyi yüksek olan yerli halk ile dışarıdan gelenlerin oturduğu konutlardır (Anonim 1984).

Kadıpaşa, Çarşı ve Güllerpınarı Mahalleleri yüksek gelire sahip gurubun; Hisariçi, Tophane ve Kızlarpınarı Mahalleleri de düşük gelirli grubunun bulunduğu mahallelerdir (Anonim 1996).

2.4.2. Ekonomik Yapı

Alanya'nın ekonomisi, 1960 yılına kadar dışa kapalı şekilde kalmış, sadece orman ürünlerinden kerestelerin gemi yapımında kullanılmak üzere ticareti yapıldığı bilinmektedir. 1960'dan sonra Alanya-Mersin yolunun açılmasıyla tarım ürünlerinin diğer şehirlere ulaştırılması ve turizmin hareketlerinin başlamasıyla ekonomide büyük gelişme görülmüştür. İlçede birinci derecede narenciye ve sebze üretimi yapılmakta ve ihraç edilmektedir. İklim ve arazi koşulları sonucu hayvancılık sınırlıdır. Deniz ürünleri açısından bol fakat avlanmada ileri teknoloji uygulanmadığından az gelir sağlanmaktadır. Kent çevresindeki ormanlık alan uzun yıllar boyunca Alanya ve çevresinin kereste ihtiyacını sağlamıştır. Sanayi sektöründe de Alanya gelişme çabasındadır (Anonim, 1984; Anonim 1996).

Alanya bölgesinde 1980'li yıllara kadar tarıma yönelik geçim görülmekte iken 1980 den sonra turizmin gelişmesi ile tarım alanları, turizm tesislerine dönüşmüş ve yavaş yavaş azalmaya başlamıştır. Zamanla gelişen teknoloji sayesinde tarım alanlarında, verim artırımına gidilmiştir. Daha önce sahil kesimlerinde yer alan tarım alanlarının yerini turizm alanları almış ve tarım alanları kuzey kesimlere doğru kaymıştır (Gürsel 1997)

Merkezin limana yakın bölümü; turizm hizmetleri bakımından zengindir. "Bacasız Sanayi" olarak bilinen ''Turizm'', bir kıyı kenti olan Alanya'da, 1980'den sonra en önemli ekonomik girdiyi sağlamıştır. 1990–1995 yılları arasında Türkiye'ye gelen turistlerin % 6,5'unu Alanya ağırlamıştır (Anonim 1984, Gürsel 1997).

Ekonomik girdi olarak, kale içi halkının yaşattığı el sanatları ve ipek böcekçiliği bir başka etmendir. Kaleiçi bölgesinde yer alan bazı evlerde ipek dokuma için kullanılan odalar yer almaktadır.

Ticaret üniteleri merkezde, liman yolunda ve yakın çevrede yoğunlaşarak devlet yoluna doğru gelişmektedir. Tarımsal faaliyet açısından gelişmiş bir ilçe sayılmasına rağmen, zamanla ticaret sektörüne yönelme ve turizm sektörüne duyulan ilgi ile son yıllarda tarıma dönük hizmetlerin gelişme hızı, düşmeye başlamıştır.

2.4.3. İç ve Dış Ulaşım Bağlantıları

M.Ö. 6 - M.S. 20 yıllarında yaşamış Strabon, Alanya hakkında en kapsamlı bilgiyi vermiştir. Alanya, jeopolitik olarak Akdeniz'in doğu-batı ticaret yolları üzerinde bulunan bir konumda ve Orta Anadolu'nun güneyde Akdeniz'e açılan önemli bir kapısı konumunda olmuştur. Kuzey güney ilişkilerinde önemli olduğu gibi Akdeniz'in doğu ve batı limanlarını birbirine bağlayan stratejiye sahip olmuştur (Bahar 1998)

İ.Ö. 180 – 65 tarihlerinde Pamfilya'da Korsanlık Dönemi yaşanmıştır. Yörenin ticaret potansiyelinin önemli bölümünü korsanlık oluşturmuştur. Coracesium'da bir kale ve tersane yaptıran korsan reislerinden Tryphon, Roma'ya karşı gelecek hale gelmiştir. Ege'den Adriyatik Denizine ve İtalya kıyılarına kadar açılmışlardır (Bilim 1998)

Gezginlerin ilgisini çeken yerlerden biri liman ve tersanedir. Evliya Çelebiye göre; kentin tabii 2 limanı bulunmaktadır. Bunlardan doğudaki limana, iki bin gemi girdiğini söylemektedir.

Selçuklular ve Osmanlılar zamanında da limanın önemi devam etmiştir. 1850 – 1851 yıllarında limandan gemiler eksik olmamakta ve büyük gemiler Mısır'a kereste ve odun taşımaktadır. Çoğunlukla ticaret deniz yoluyla yapılmıştır (Erdoğdu 1998).

Alanya limanı, günümüzde İsrail yolcu gemilerine, Kıbrıs'a tur için giden deniz otobüslerine ev sahipliği yapmakta ve yük giriş çıkışı yapılmaktadır.

3. ALANYA KALEİÇİ EVLERİ

3.1. Tarihi Dokunun Yerleşim Özellikleri

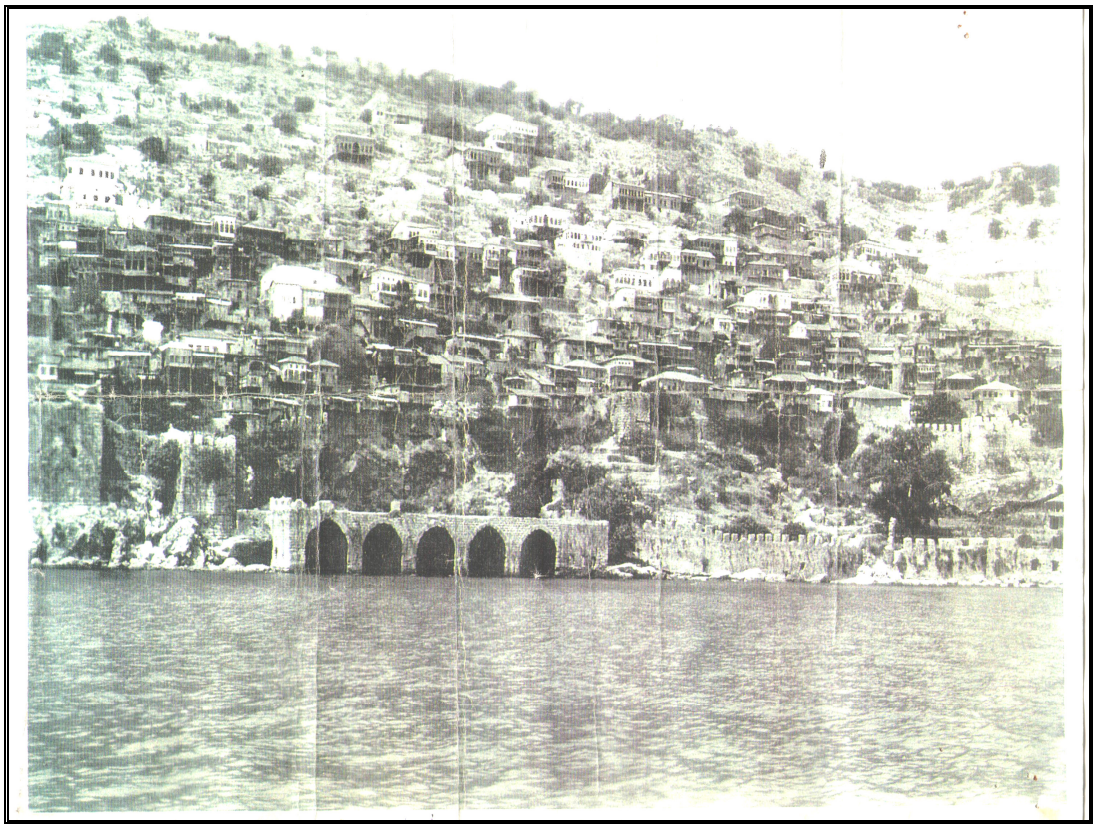
Anadolu'da çok sayıdaki iklim bölgeleri değişik uygarlıkların yerleşmesine, gelişmesine ve "Türk Evi" biçimlenişlerine etken olmuştur. Alanya Kalesi'yle, Kale dışında bulunan ve kısmen yaşanılan evlerde yapı tipi, malzeme, plan hatta yerel döşemelerle "Türk Evi" diyebileceğimiz, yerel mimari özelliklerini taşıyan "Alanya Evi" geleneksel konut tipinin örnekleri görülmektedir (Resim 3.1), (Türkmen 1992, Anonim 2003).

Alanya yarımadası, "Geleneksel Konut" mimarisinin en seçkin örneklerinin yer aldığı müze-şehir niteliğini taşımaktadır. Diğer bir özellikte, Kale surları sit sınırını oluşturmakta ve bu sınır içerisinde geleneksel konutlar bir arada bulunmaktadır (Anonim 1984).

Alanya Evleri konumları açısından ikiye ayrılırlar; birincisi Alanya Kalesi surları içinde kalan Tophane ve Hisariçi Mahallesi, ikincisi ise sur dışında bugün imarın devam ettiği mahallelerde yer alan evlerden oluşmaktadır. Evler; XIX. yy. ve XX. yy. başlarında yapılmışlardır (Türkmen 1992, Anonim 2003).

Tophane Mahallesi, Selçukluların bölgeyi fethetmesinden sonra, Hisariçi Mahallesi ile birlikte yerleşim yeri özelliğini almıştır (Konyalı 1946).

1523 tarihli Piri Reis'in Akdeniz haritasında konut bölgesi olduğu görülen Alanya yarımadası, önceden 4 mahalleden oluşmuş, daha sonra nüfusun azalmasıyla Kapı Mahallesi, Orta Mahallesi, Tophane Mahallesi ve Esat Burcu Mahallesi birleştirilerek Tophane Mahallesi adı altında toplanmıştır (Günay 1993).

Resim 3.1. Alanya'nın 1929'da çekilmiş fotoğrafı (Tophane Mahallesi Muhtarlığı)

Tophane Mahallesi, konut alanı olma özelliğini Osmanlılar zamanında da korumuş ve 1530 tarihli il-yazıcı defterlerine göre en kalabalık mahalle olduğu anlaşılmıştır. Kayıtlarda Sath-ı Mail olan alan içinde, Müslümanlara ait 179, Hıristiyanlara ait 40, toplam 219 hane ve 1141 nüfus bulunduğu belirtilmiştir (Kocakuşak 1993).

1865 yılında Alanya'ya gelen France Beauford'a göre burada 260 ev, Kanuni zamanında ise Kaleiçi ve Kale dışında 310 adet, 40 da Hıristiyan evi yer almaktadır. Kaleiçi'nde bugün, Ehmedek ile İçkale arasında kalan Hisariçi Mahallesinde ve yolun alt kısmındaki Tophane Mahallesinde yoğun olarak konumlanmışlardır (Resim 3.2), (Türkmen 1992, Anonim 2003).

Resim 3.2. Alanya'nın 1951 de çekilmiş fotoğrafı (Tophane Mahallesi Muhtarlığı)

Resim 3.3. Tophane Mahallesinin günümüzdeki hali (İnternet)

Hisariçi Mahallesinde görülen evler, çoğunlukla tek tek bahçeli, küçük hacimli, ahşap hatıllı, moloz taş ve ahşap malzemenin kullanıldığı, genellikle iki katlı yapılardır. Girişleri, çift kanatlı kapılarla sağlanmaktadır. Pencerelerde, demir şebekeli, ahşap kepenklerin de kullanıldığı görülmektedir. Bazı evlerde ahşap desteklerle taşınan çıkmalar bulunmaktadır. Üst örtüleri, düz toprak dam veya alaturka kiremitli kırma çatılardan oluşmaktadır. Her iki örtü sisteminin aynı yapıda kullanıldığı görülmektedir. Bu tür evlerin yoğun olduğu bölge; Ehmedek'te Süleymaniye Cami, Arasta-Bedesten ve Akşebe Cami çevresidir (Resim 3.3), (Anonim 2003).

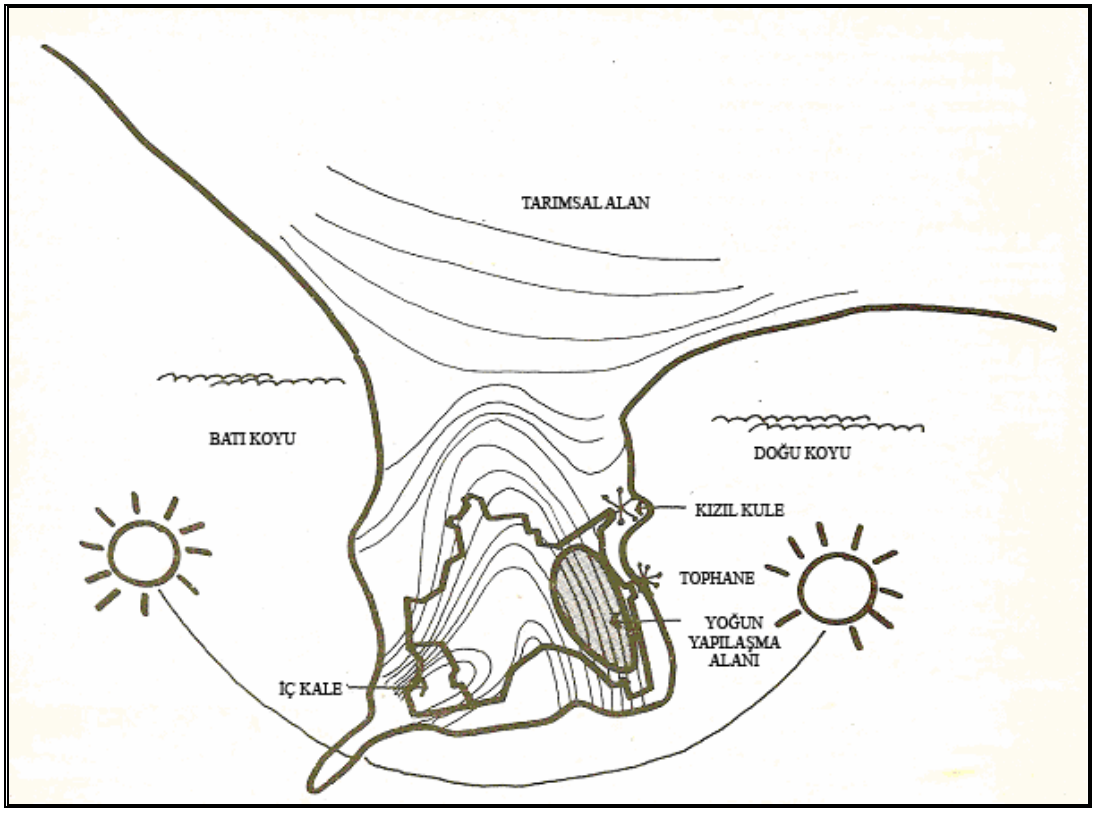

Resim 3.4. Tophane Mahallesi giriş kapısından görünüşü

Eski Alanya kent dokusunun, bir bütün olarak görülebildiği tek yer olan Tophane Mahallesidir. Kale'nin doğu kısmında, surlarla çevrili bir alanda yer almaktadır. %60 eğimli bir yamaçta yer alan mahallede, arazinin dikliğinden dolayı,

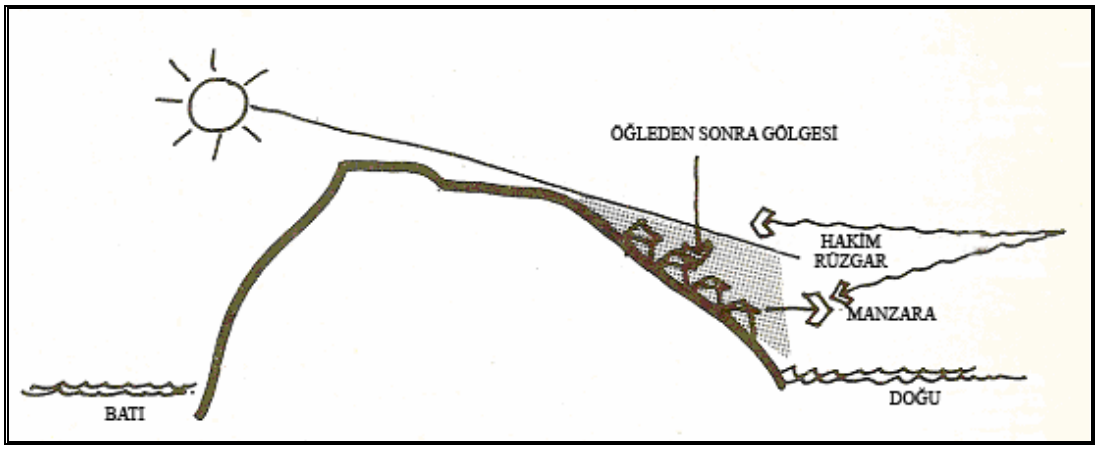
belirli bir sokak dokusu oluşamamıştır. Arazinin eğimli olması nedeniyle evler ön cepheden bakıldığında fazla katlı olarak gözükmektedir (Resim 3.4), (Resim 3.5), (Hacıkura 2000, Anonim 1984).

Toprak az olduğu için, bazı yerlerde, evler birbirine bitişik ve birbirinin üstüne binmiş gibi konumlanmıştır. Alttaki evin damı üstündeki evin gezinti yeri ve çamaşırlığı olarak kullanılmıştır (Konyalı 1946).

Resim 3.5. Alanya Kalesi, Tophane Mahallesi şematik planı (Anonim 1979)

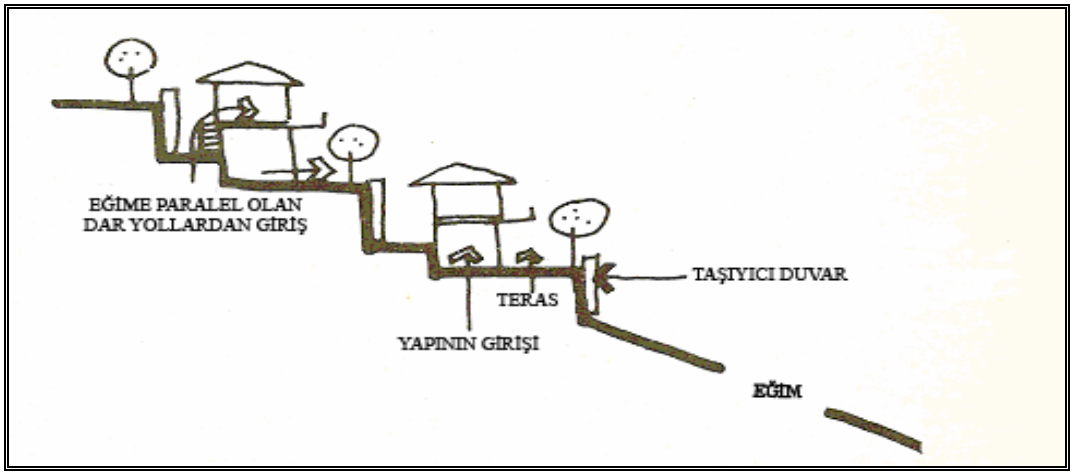
XVIII. ve XIX. Yüzyılda sonradan oluşan kentsel gelişim için, buna rağmen dik inen yarımadanın doğu bölümü tercih edilmiştir. Doğudaki eğimli arazi, güneşin batıya kaymasından dolayı öğleden sonraları yeterince gölge olmaktadır. Bu bölgede daha hoş bir manzara bulunmakta ve doğudan gelen serin rüzgarı almaktadır (Resim 3.6), (Anonim 1979).

Resim 3.6. Tophane Mahallesi güneşlenme ve rüzgar yönü (Anonim 1979)

Evler arasındaki sirkülâsyon, birbirine bağlanan organik yapıdaki yolların yükseklik çizgilerine paralel olarak oluşturulmasıyla sağlanmıştır. Eğimin birbirine çapraz kesen yollarla aktarılması ve evlerin teras gibi oluşan zeminlere inşa edilmesinden dolayı, evlerin giriş kapıları eğimin az olduğu yerlerde manzara yönündeki cephelerden, eğimin arttığı yerlerde ise yan cephelerden sağlanmaktadır.

Eğimden ve evlerin yerleşim düzeninden dolayı, günümüzde araçlar evlere kadar ulaşamamaktadır. Sadece Andızlı Cami'nin yanı ile üst kısımdan Alaaddin Keykubat İlkokulu'nun önüne kadar araçlar ulaşabilmektedir (Resim 3.7), (Resim 3.8), (Hacıkura 2000, Anonim 1984, Anonim 1979).

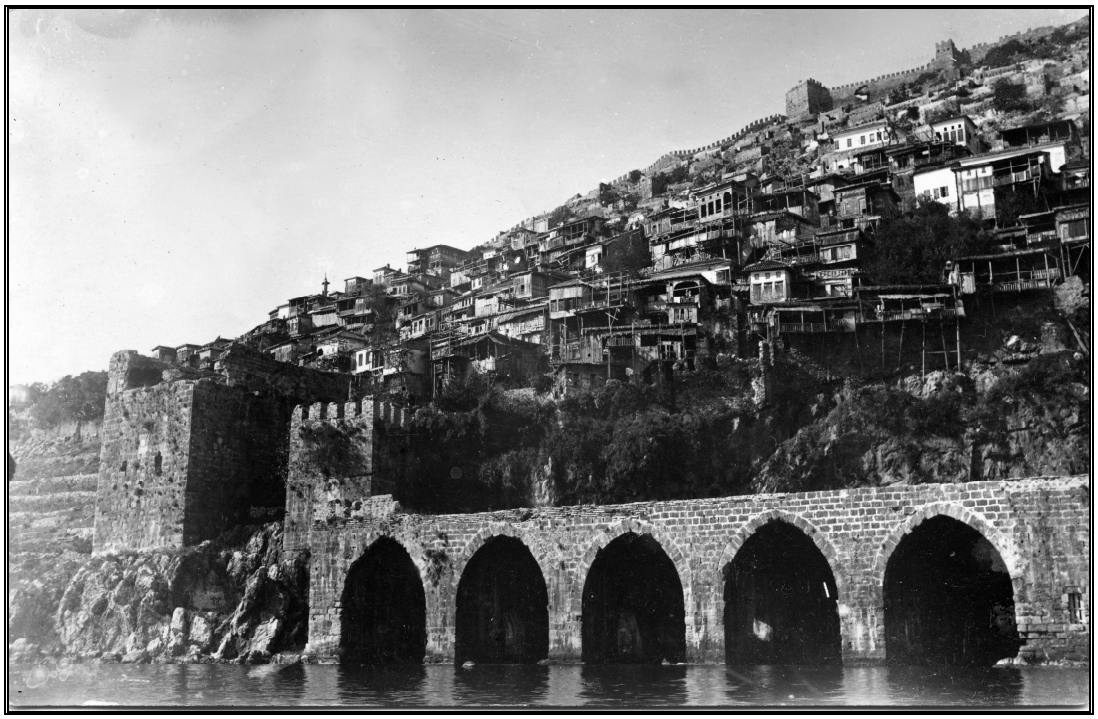
Resim 3.7. Evlerin yerleşim ve girişlerini gösteren şematik kesit (Anonim 1979)

Resim 3.8. Mahalle arasında ulaşımı sağlayan yollar

Tophane Mahallesi, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte nüfusun artmasına paralel olarak, yamacın gerisindeki ormanlık alanın, yerleşim bölgesine dönüşmesiyle önemini kaybetmiştir. Yaşam şartları değiştikçe, insanlar ahşap bir ev ve ulaşımı güç olan bir bölgede oturmaktansa, yaşam koşulları yüksek, daha rahat yerde oturma eğilimine girmişler ve bu nedenle de bölgeden ayrılmaya başlamışlardır. Konutların bir kısmı, restore edilmiş, bir kısmı kendi hallerine terk edilmiştir. Restore edilen evlerin büyük bir kısmının sahipleri, kent dışında yaşamalarından dolayı, yılın 15–20 günlük bir diliminde kullanılmaktadır. Kendi haline bırakılan konutlar ise gelir seviyesi düşük kişilere kiraya verilmektedir (Hacıkura 2000).

Bölgede değişik sosyal yapılara rağmen, Tophane mahallesinde doğup büyüyen ve Alanya'daki balıkçıların büyük bir çoğunluğu burada yaşamaktadır (Resim 3.9).

Resim 3.9. 1950'li yıllarda Tophane Mahallesi (Tophane Mahallesi Muhtarlığı)

3.2. Alanya Evlerinin Mimari Özellikleri

Plan Özellikleri

Tüm Anadolu Türk Evlerinde, iki temel unsur mevcuttur. Bunlardan ilki, ortak alan sofa ve odalardır. Sofa; toplanma alanıdır. Sofanın bazı kısımları, zamanla özelleştirilmiş ve eyvan, sekilik, taht, köşk veya Alanya Evlerinde görülen "çağnışır", "mabeyn" haline dönüşmüştür. Yani arazi yapısı, iklim, ekonomik etkenler ile iç yaşantının saptanması, odaların da çeşitli biçim ve ilkelerle uygun yaşama çevresini oluşturmuştur (Anonim 2003).

Alanya Evleri, iki veya en fazla üç katlı olup, üst katlar oturma, yemek yeme, misafir ağırlama fonksiyonları, at katlar ise depolama, sarnıç, hayvan barınağı olarak kullanılmıştır. Sokak kapısı zemin katta yer almakta ve bu kapıdan "gedey" denilen

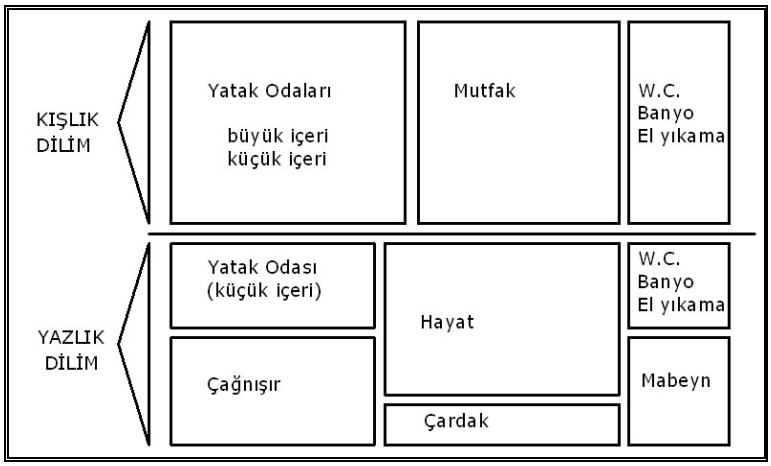
kapalı, taş döşemeli avluya girilmektedir. Bazı evlerde açık avlu görülmektedir. Zemin katlar depolama, hayvan barındırma için ayrılmış bölümlerden oluşur.

Hisariçi Mahallesinde görülen evler, bahçeli, küçük hacimli, genellikle iki katlı yapılarıdır. Hisariçi Mahallesindeki yapıların dışında, "Konak Tipi" olarak adlandırılan, özgün Alanya Evi örnekleri bulunmaktadır. Bu tip evler daha çok, Tophane Mahallesinde görülmektedir. Bu konutlarda, iklim şartlarına uygun, farklı mekanlar mevcuttur ve mekanlar yazlık ve kışlık olarak ayrılmışlardır. Türk evindeki ortak alan "hayat", aynı fonksiyonla yer almaktadır. Yazlık dilim, manzara yönünde çıkma şeklinde ve ağırlığı beden duvarlarına dayanan, ahşap desteklerle sağlanmaktadır. Yazlık dilimdeki mekânlar; "hayat", "sofa", "çağnışır", "çardak", "mabeyn"dir. Yaz döneminin uzun olmasından dolayı, yazlık kesime daha çok özenilmiştir.

Kışlık kesim, yazlık kesimin gerisindeki kapalı mekanları içermektedir. Farklı boyuttaki mekanlar ve mutfak kışlık bölümde yer almakta ve bu odalar rüzgar ve esintilere kapalı, pencere boyutları küçüktür. Odalar, yazlık mekandaki gibi enine dizilmiş ve bazı evlerde bir odadan diğerine geçmek için ikinci bir kapı yer almaktadır (Resim 3.10), (Şekil 3.1), (Anonim 2003).

Resim 3.10. Tophane Mahallesi konak tipi evlerden bir tanesi

Şekil 3.1. Alanya Evleri ortak özellikteki mekansal dağılım şeması (Şener 1984)

Alanya Evlerinde, çoğunlukla dış sofalı plan tipi görülmektedir. Üst katta yer alan mekanlar, "hayat" ile birbirine bağlanmakta ve bu bölüm merdivenden

çıkıldığında, ilk ulaşılan mekanı oluşturmaktadır. Manzara yönünde yer alan sofanın batısında, evlerin yamaca bakan bölümlerinde, mutfak ve yatak odası (büyük içeri), manzaraya hakim kısımda ise baş oda ile "mabeyn" yer almaktadır. Erken dönemlerde açık olan hayat, XVIII. yy.dan sonra geniş pencereler ile, iç mekanlara dahil edilmiştir. Her evde bulunmayan çardak, "hayat" tan çıkılan ve manzara yönünde yer alan, açık mekanlardan oluşmaktadır. Evlerde ıslak mekanlar, "hayat" tan ulaşılan mekanlar şeklinde düzenlenmiştir (Hacıkura 2000).

Hayat

Köy ve kasaba evlerinde, üstü kapalı, önü avluya bakan, bir ya da birkaç yanı açık sofadır (Hasol 1998).

Alanya Evlerinde hayat; diğer mekanların kapılarının açıldığı, çok amaçlı, ortak mekan olarak kullanılmaktadır. Zemin kattan direkt olarak çıkılıp, yazlık ve kışlık olarak kullanılmakta ve manzara yönünde, sabit oturma yerleri bulunmaktadır (Anonim 2003).

Çağnışır

Eski Türk evlerinde, odanın, sokağa ya da avluya doğru olan, üç yanı pencereli çıkıntısı veya bakıncak olarak adlandırılmaktadır (Hasol 1998).

Alanya Evlerinde, başoda niteliğindedir. İçi tümüyle ahşap, bağdadi tarzda yapılmış olanları da bulunmaktadır. Manzara yönünde oturmak için, ahşap kerevet bulunmaktadır. Tavanı, ahşap ve süslemelidir. Dışta ve içte, beyaz badanalı ve manzara yönünde, kafa pencereleri yer almaktadır. Oda içerisinde, ahşap dolap ve nişler ihtiyaca göre ayarlanmıştır (Anonim 2003).

Mabeyn

Hacim olarak, çağnışıra oranla daha küçük ve misafirler için kullanılan bölümdür. Saraylarda harem ve selamlık arasındaki dairedir. Mabeyn, Alanya Evlerinde, manzara yönünde yer alır. Fakat her evde yer alacak diye bir şart bulunmamaktadır (Hasol 1998, Anonim 2003).

Odalar

Kendi başlarına, yapı içinde, belirli eylemleri karşılayan birimlerdir. Her oda, oturma, yemek yeme, çalışma, yatma gibi eylemlerin gerçekleştiği bir ortamdır. Türk evinin odasına erşey, oturma tarzına göre şekillenmiştir. Mekan yükseklikleri, pencereler, kapılar ve her türlü donatı, bu oturma tarzına bağlı gelişmiştir (Anonim 1992).

Kışlık dilimde yer alan yatak odaları, "Büyük İçeri" ve "Küçük İçeri" olarak adlandırılmaktadır. Büyük içeri; aile büyüklerinin kaldığı oda veya odalar; küçük içeri ise, çocukların yattığı odalardan oluşmaktadır. Bu odaların özelliği, ihtiyaca cevap verecek ahşap dolapların yapılmış olması ve dolap üstlerinin de musandıralı olmasıdır (Anonim 2003).

Mutfak

Kullanıma uygun olarak, mutlaka bir niş içinde ocaklık ve üstünde ahşap davlumbaz bulunmaktadır. Bazı evlerde, ocakların iki yanındaki küçük nişler, raf gibi kullanılmaktadır. Mutfakta kullanılacak su için, bazı evlerde sarnıç ağzı mutfak içerisinde veya bu mekana yakın olan yerde bulunmaktadır. Sarnıcın kendiside, zemin katta yer almaktadır. Alanya evlerinin en belirgin özelliği olan sarnıçlar, yağmur sularından faydalanmak için yapılmış çok iyi bir çözümdür (Anonim 2003, Anonim 1984).

Yapı Malzemesi ve Teknikleri

Alanya evlerinin taban sistemi, ahşap mertek üzerine, tahta kaplama döşemedir. Taşıyıcı duvarlar, ahşap hatıllı taştan yapılmıştır. Bazen taşlar arasında çivileme yöntemi ile küçük tuğla parçaları yerleştirilmiştir (Anonim 2003).

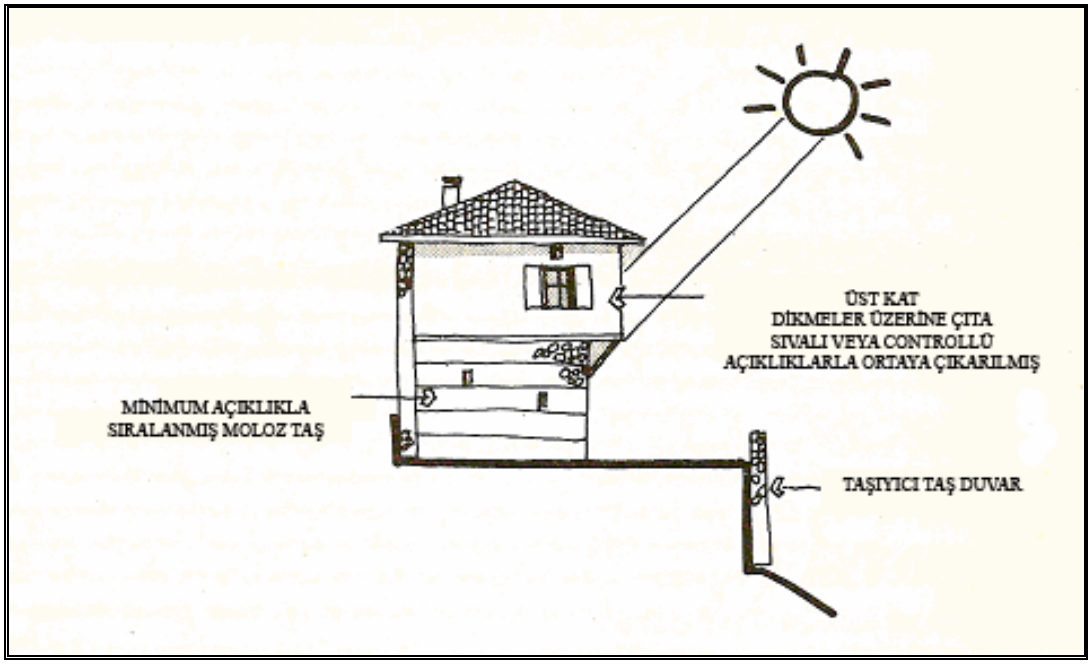
Hayat ve hayata bağlı mekanların, manzara yönünde yer alan bölümleri, ahşap karkas, yamaç kısımları ise, moloz taş duvar ile yapılmıştır. Bölgede, birinci katta, sadece ahşap karkas sistemin kullanıldığı yapılara da rastlanmaktadır. Düz alanlarda yapılmış olan yapılarda, ahşap karkas sistemin, ahşap dikmelerin arasının, tuğla veya küçük taş parçalarıyla doldurulup sıvanmasıyla oluşturulduğu görülmüştür. (Resim 3.11), (Hacıkura 2000).

Resim 3.11. Tophane Mahallesi evinden görünüş

Alt katları oluşturan ağır taş duvarlar, yollar için koruyucu olarak davranmakta ve bu duvarlar arasındaki mekanlar minimum açıklıklarla servis ve soğuk depo olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan üst katlar ise, nemli yaz sıcağında içeriyi daha

serin tutmak için rüzgara izin veren, genellikle boyanmış daha hafif malzemelerden inşa edilmiştir (Resim 3.12), (Anonim 1979).

Resim 3.12. Evlerin yapısal özelliklerini gösteren şematik görünüş (Anonim 1979)

Bağdadi bileşimiyle inşa edilmiş, gayri muntazam taş-tuğla duvar örgülü evler olarak, iki ana başlık altında kümelenmektedir. Birinci grupta, yapının bütünü, benzer teknikle örülmüş duvarlara sahipken; ikinci grupta, ya katlar, ya da cepheler, çeşitlemeler arz etmektedir. İkinci grup ise, karma teknikle tasarlanmış olup; bu evlerde, bazen zemin, bazen de zemin ve birinci kat, gayrı muntazam taş-tuğla örgüsüyle yapılmıştır. Yapıların bazılarında birinci kat veya ikinci kat, bazılarında ise birinci ve ikinci katlar, bağdadi tekniğiyle yapılmıştır (Barışta 1993).

Resim 3.13. Ahşap tavan döşeme sistem görünüşü

Bölgede, birinci katında, sadece ahşap karkas sistemin kullanıldığı yapılara da rastlanmaktadır (Resim 3.13). Yapılarda kullanılan katran, karaçam, kızılçam gibi ağaç çeşitleri kiriş, hatıl, bağdadi çıtası, tavan, kapı, pencere ve dolap yapımında kullanılmıştır (Hacıkura 2000).

Isının yüksek olduğu gün boyunca, havalandırma boşluklarının asgari düzeyde tutulduğu, masif taş duvarlı mekanlarda, akşam saatlerinde ve gece süresince ise hafif malzemeden, ahşaptan oluşturulmuş, geniş açıklıklara sahip çağnişir, mabeyn, çardak gibi mekanların bulunduğu, hayat kısmında yaşanılmıştır (Hacıkura 2000).

Cephe Özellikleri

Uygulanan yapım teknikleri, cephelerde rahatlıkla görülebilmektedir. Zemin katlar moloz taş duvar; birinci katlarda manzaraya bakan cephelerde, bağdadi; yamaca bakan cephelerde, moloz taş kullanılarak yapılmışlardır. Zemin katların, ahır veya depo olarak kullanılmasından dolayı, pencereler az, küçük ve emniyet

açısından, demir parmaklıdır. Bazı yapılarda ise, pencere bulunmamaktadır (Resim 3.14), (Hacıkura 2000)

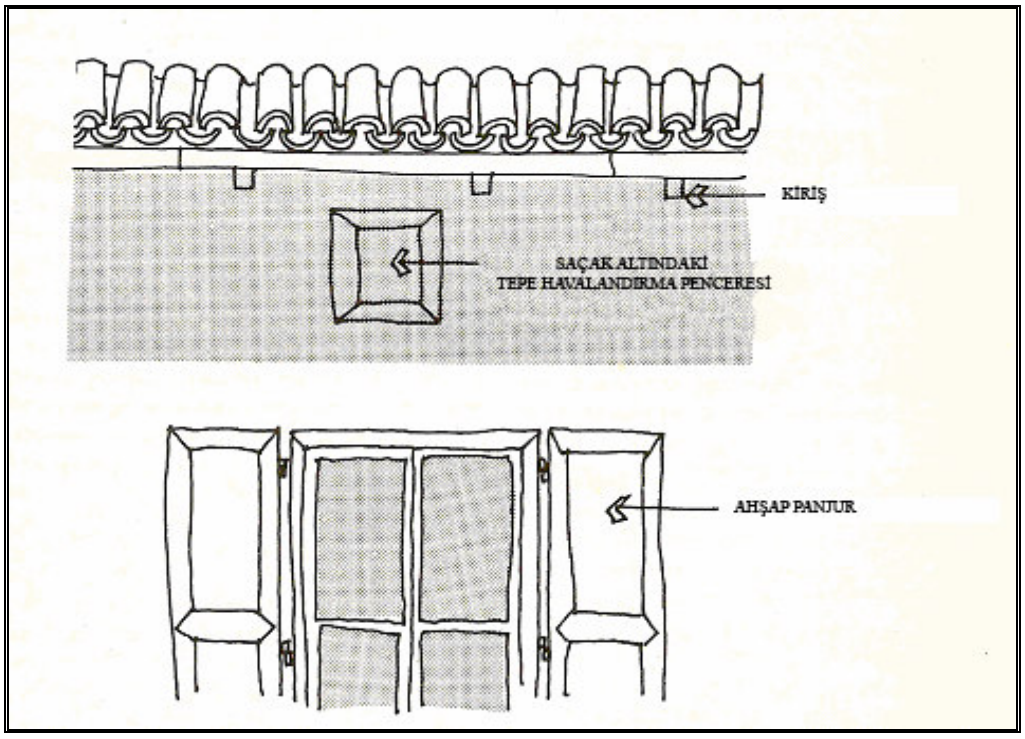
Resim 3.14. Tophane Mahallesi No:3'den görünüş

Resim 3.15. Hisariçi Mahallesinde yer alan evin görünüşü

Ön cephede, genelde girişin üstünde bir çıkma olarak yer alan çağnışır, ahşap söveli, dört ayrı ahşap kapaklı ve demir parmaklıkları olan pencereleri ile, dikkat çekmektedir. Bu pencerelerin üzerinde, daha küçük boyutta pencereler yer almakta ve tepe penceresi olarak da adlandırılmaktadırlar. Arka cephe, yamaca doğru olduğundan dolayı, pencereler ahşap kapaklı ve demirlidir. Fakat bu cephede çoğunlukla pencereye rastlanmamaktadır (Resim 3.14), (Resim 3.15), (Hacıkura 2000)

Üst katlardaki açıklıklar, eve giren ışık ve ısı miktarını kontrol etmeye yardımcı ahşap panjurlar tarafından sağlanmıştır. Panjurlar kapalı olduğu zamanlarda, yeterli havalandırmayı sağlayan tepe pencereleri kullanılmaktadır (Resim 3.16), (Anonim 1979).

Resim 3.16. Yapılarda yer alan pencere ve ahşap panjur elemanlarının şematik görünüşü (Anonim 1979).

Ön cephede yer alan iç mekanlarda, ahşap tavan kaplamaları ve göbekleri görülmektedir. Her evde, en az bir odada, yüklük bulunmaktadır. Duvara gömülmüş dolaplara da rastlanmaktadır. Oyma, geçme, kafes işi, ajur teknikleri kullanılmıştır (Barışta 1994).

Süslemeler

Dış cephelerde, daha çok mimari ve yapı malzemesi elemanlarının kullanımıyla oluşan, bezemeler bulunmaktadır. Kapı ve pencerelerde, ahşap söveler, pencere kapaklarındaki metal destekler ve değişik tekniklerle yapılmış pencere kapakları dikkat çekmektedir (Resim 3.17), (Resim 3.18), (Resim 3.19), (Barışta 1994).

Resim 3.17. Tophane Mahallesi Andızlı Cami Sokak No:3'den görünüş

Resim 3.18. Pencere görünüşü

Resim 3.19. Kapı görünüşü

Alanya'da Yapılan Plan çalışmaları

Bölge planlama

1971 yılında, imar ve iskan bakanlığı tarafından yayınlanan, ANTALYA Bölgesi Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni Çalışması, bölge için birtakım öneri ve tavsiyeleri getirmiştir. Ancak, bu sektörel bir plandır ve imar planlarına yansımamıştır.

Çevre düzeni planı

7 Mart 1975 tarihinde, imar ve iskan bakanlığı tarafından onanmıştır. Zamanla kurulan, belde belediyelerinin bir kısmı, bu plan içinde yer alırken, bir kısmı bu plan dışında kalmıştır. Bu nedenle, Alanya çevresinde yer alan belde belediyelerin, Çevre Düzeni Planı sınırlarını genişletme önerileri olmaktadır.

İmar planları

Alanya için ilk plan çalışmaları 1948 yılında başlamıştır. Belediyenin yapmış olduğu bu çalışma ile kale ve şehir merkezi olarak iki kısımda ele alınmıştır. Ancak bu planın uygulanması ve için gerekli maddi destek bulunamadığından dolayı vazgeçilmiştir.

Alanya belediyesinin ilk imar planı, 1958 yılında yarışmayla elde edilmiştir. Zaman içinde, plan yetersiz kalmış ve birtakım sorunlar çıkmıştır. Bu sorunlar, planda yapılan birtakım değişikliklerle, giderilmeye çalışılmıştır. Ancak; yapılan bu tip değişiklikler, sorunların çözümünde yetersiz kalmıştır.
Yapılan değişikliklerin başlıca nedenleri;

- Kamu kuruluşlarına yer ayırmak veya başka alanlara kaydırmak,
- Kentsel kullanışlara yer ayırmak,
- Turizm talepleri,

- Merkez sorunlarıdır.

1970 yılında, Alanya Belediyesi için, yeni bir plan hazırlık çalışmalarına başlanmış ve 1975 yılında ihale edilmiştir. 1985'te, bu plan Ahmet Uzel tarafından tamamlanmıştır. Ancak planın onaylanmasından sonra, çeşitli dönemlerde, kat artırımına gidilmiş ve planın önerdiği, nüfus yapı yoğunlukları, yükseltilmiştir. İlki 1957, ikincisi 1985 de tamamlanan Nazım imar planları, turizm sektöründe iyi bir yer tutmayı hedefleyen Alanya için, beklenen sonuçları yaratmamıştır. Özellikle politikacıların, planlara doğrudan müdahale etme girişimleri, turizm hedefi ile uyumsuz sonuçların ortaya çıkmasında, en önemli etkenleri oluşturmuştur. 1957 planında, plancıların tüm aksi yöndeki ısrarlarına karşın, politikacı baskısı ile Mersin karayolunun tüm sahil boyunca yer alması, belki bir anlamda sonun başlangıcı olmuştur.

Daha sonraki dönemlerde, ortaya çıkan hızlı yapılaşma eylemi, çevre ve cephe estetiğinden yoksun, yüksek yapıların yoğun bir biçimde kent mekanında yer almasına neden olmuştur.

1985 yılında yürürlüğe giren planın hedefleri içinde yer alan kale ve çevresi için önerilen ilk plan çalışması 1987 yılında Doç. Dr. İbrahim Boynukalın tarafından yapılmıştır (Gürsel 1997, Anonim1996).

2863 ve 3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre ve son şekliyle 23.10.1987 gün ve 2387 sayılı kurul kararı ile Alanya ilçesinde bulunan, 131 adet sivil mimarlık örneği, korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Anonim 2003).

Kale Bölgesinde ilk tespit çalışmaları, Turizm ve Tanıtma Bakanlığınca 1974 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Restorasyon bölümüne yaptırılmış olup, bu çalışma sonucu Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 12.03.1977 gün ve A-386 sayılı kararıyla 1710 sayılı yasa gereği, Tophane Mahallesinde 50 adet yapı kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun yaptırdığı ayrı bir çalışma ile de, 17.09.1987 gün ve 3673 sayılı, 23.10.1987 gün ve 3128 sayılı kararlarla, Alanya Kalesi sit alanı olarak belirlenmiştir. Buna göre;

- Adresleri ve kadastral durumları belirtilen taşınmazların korunması, gerekli taşınmaz kültür varlıkları olarak, tescil kayıtlarının devam etmesine,

- Tophane Mahallesini de içine alan Alanya Kalesinin, 1. derece Arkeolojik sit alanı ilan edilmesine,

- Tophane Mahallesini kapsayan alanın, Tarihi-Kentsel sit alanı olarak sınırlarının belirlenmesine,

Tarihi sit; önemli bir tarihi olayla ilgili olan ya da önemli tarihi olayların geçtiği yerler tarihi sit alanlarıdır.

Kentsel sit; eski kentlerin uyumlu düzenini, mimari bütünlüğünü, donatılarını koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanlar kentsel sit olarak tanımlanmaktadır (Ahunbay 1996).

- Harap yapıların, tekniğine ve Geçici Dönem Yapılanma koşullarına uygun olarak, hazırlanan projelerle yeniden inşa edilmelerine,

- Tophane tarihi-kentsel sit sınırları içinde ve dışında kalan, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı tescil edilmiş olan, taşınmazlara ve yakın çevrelerine yönelik uygulamalarda, Geçici Dönem yapılanma koşullarının uygulanmasına,

- Tophane tarihi-kentsel sit alanının, 17.09.1987 gün ve 3673 sayılı kararında belirtilen, 1. derce tarihi-arkeolojik sit, 1. derece Doğal sit ve etkileme

alanları için hazırlanacak Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamı içinde değerlendirilmesine,

- Tophane Mahallesinde, Tarihi-Kentsel sit sınırları içinde, günümüzde yıkılmış olan, ancak temel kalıntıları, izleri bulunan parsellerde, eski yapının hacmi ölçüsünde, yeni yapılaşmaya, tekniğine ve Geçici Dönem yapılaşma koşullarına uygun olarak hazırlanacak projelerin, Bölge Kurulunda onaylandıktan sonra izin verileceğine, bunun dışında yeni yapılaşmaya, izin verilmemesine karar verilmiştir.

Bu tespitler sonucunda, Alanya Kalesi, sit sınırları ile birlikte "Etkileme Geçiş Alanı" sınırları ve geçici dönem yapılanma koşulları belirlenmiş ve yüksek kurul tarafından, hem 1. derece Tarihi-Arkeolojik Sit Alanı hem de, "Etkileme Geçiş Alanlarının Koruma İmar Planı" istenmiştir. "Etkileme Geçiş Alanı İmar Planı", Alanya Belediyesince yaptırılmış ve Antalya Koruma Kurulunun 27.05.1988 gün ve 78 sayılı kararıyla onanmıştır. Ancak bu plan kararları neticesinde gerçekleşen yapılaşma ile alan, niteliğini kaybetmeye başlamış ve kalenin kuzey bölümü betonlaşmıştır. Bu nedenle plan durdurulmuş ve yeni bir Alanya Koruma İmar Planı çalışmaları yapılmıştır. Alanya Belediyesi tarafından KA-BA Eski Eserler Koruma ve Değerlendirme Mimarlık L.T. D. şirketine, Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar planı yaptırılmış, kurulda görüşülerek 23.07.1999 gün ve 4308 sayılı kararla kabul edilmiştir.

Bölgeyi özgün kimliğine kavuşturmak ve olanı korumak adına hazırlanan en son plana göre; doğal malzeme ile yapılmış yollar ve bu yolların formu, genişliği güzergahı değiştirilemez, değiştirilmiş olanlar özgün duruma getirilecektir.

Gezi ve seyir amaçlı olsa bile bitki örtüsünün etkili olduğu alanlara insanların girişine izin verilmeyecektir. Bitki örtüsü mevcut yapısıyla korunacaktır, bitki takviyesi yapılacak alanlarda doğal ortama uygun bitkiler onaylı projeye göre dikilecektir. Tophane ve Hisariçi mahallelerinde yer alan yapı parsellerinde bitki düzenlemeleri kullanıcının isteğine bırakılmıştır.

Kültür varlığı niteliğindeki sivil mimarlık örneklerine, çeşitli dönemlerde getirilen, ölçek ve niteliği ne olursa olsun ek yapılar kaldırılacaktır. Geleneksel teknik, malzeme ile yapılmış, mimari elemanlar açısından kültür varlıkları kadar zengin olmayan çevreyle uyumlu olan yapılar korunacaktır. Bakım ve onarım dışında hiçbir müdahale yapılamaz, iç mekanlarda ise her türlü mekansal ve strüktürel değişiklik yapılabilecektir. Harabeleşmiş ancak mevcut bilgilerle restitüsyon ve onarımı yapılabilecek yapılar, mevcut kalıntının tekniğine uygun olarak rölövesi hazırlanıp onaylandıktan sonra uygulanabilecektir (KABA 1999)

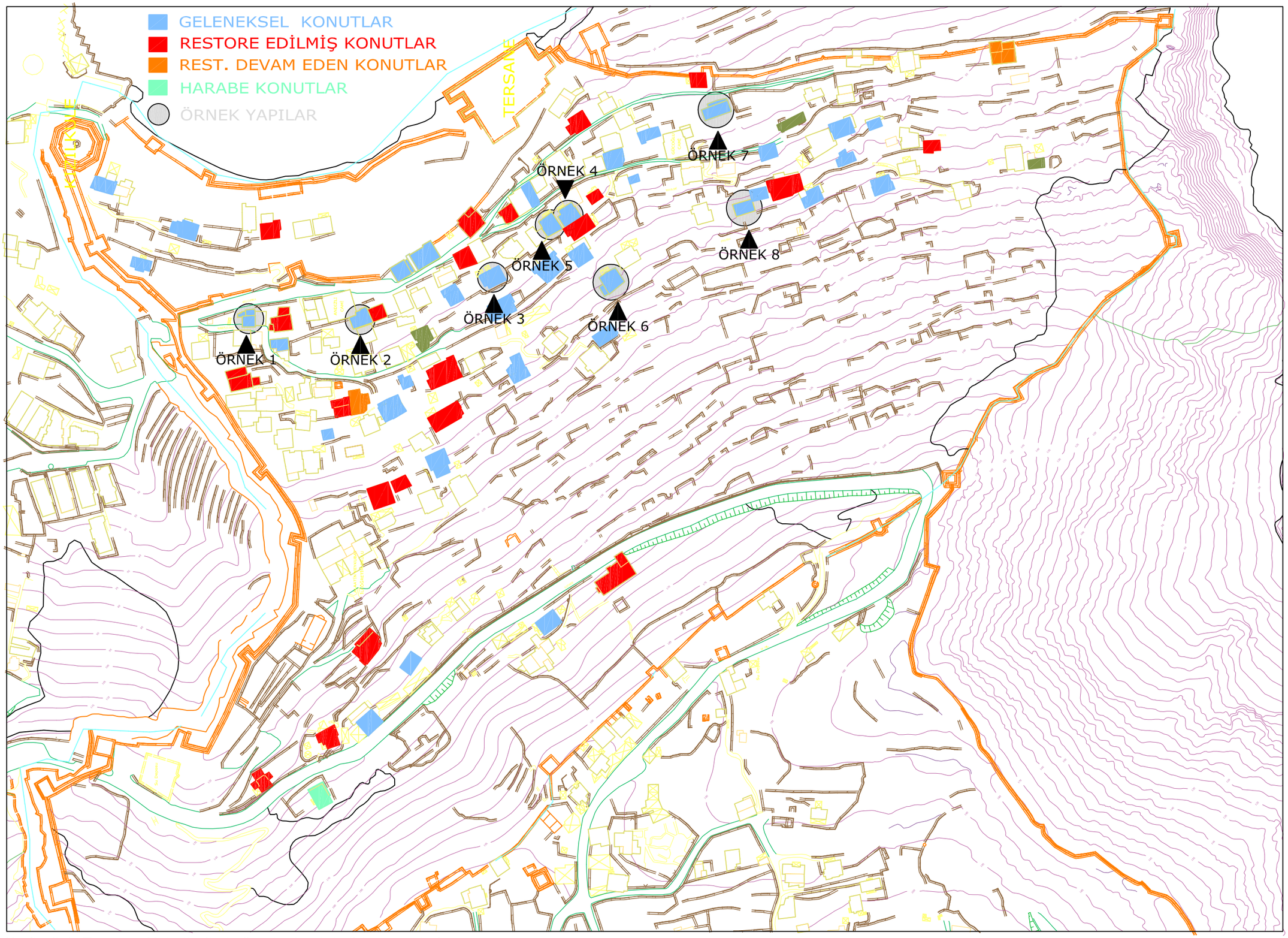
3.3. Seçilen Örnekler

Çalışma alanı olarak Alanya- Alanya Kaleiçi Bölgesi- Tophane Mahallesi yerleşimi seçilmiştir. Bölgenin özelliği, Alanya Kaleiçinde tarihi dokunun günümüze kadar özelliğini, çoğunlukla koruyabilmiş konutların bir arada görülebildiği örneklere sahip olmasıdır. Önceki bölümlerde bölge ve mahalle ile ilgili, detaylı bilgiler aktarılmıştır. Bilgiler, geleneksel konutların yerleşimi, mimari özellikleri, yapı estetiği ve cephe özelliklerini kapsamaktadır. Elde edilen yazılı bilgiler doğrultusunda ve belediyeden temin edilen bölgenin haritası yardımıyla, arazi çalışması yapılmıştır. Arazi çalışmasında evlerin konumları, son mevcut durumları tespit edilmiştir. Arazi çalışması ile tez çalışmasına konu olan 8 adet konut belirlenmiştir. Konutların fotoğrafları çekilmiş ve rölöveleri alınmıştır.

Bölgede yapılan çalışma sonucu gözlemlere göre kültür varlığı niteliğindeki birçok yapı restorasyon görmüş, bir kısmında restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Geriye kalan konutların birçoğu ise kendi hallerine bırakılmış, daha önce çıkan yangınlar sonucu yanmış veya bakımsızlıktan ve kullanıcıların terk etmesinden dolayı yıkılmaya başlamışlardır. Ekonomik şartlar, ulaşım, mekanların yetersizliği veya kullanıcıların ihtiyaçlarına tam olarak karşılık veremeyen ancak bu şartlara rağmen günümüzde halen insanların yaşamını devam ettirebildiği çok az sayıda konut kalmıştır.

Seçilen örnekler, az sayıda ayakta kalabilmiş konutlar arasından seçilmiştir. Bölgede yer alan yıkılmış, terk edilmiş evlerden yazılı kaynaklar yardımıyla da mimari veya yapısal anlamda bilgi alabilmemiz mümkündür. Ancak; halen içinde yaşam süren evlerin, son hallerini incelemek, daha sonra uygulanacak veya uygulanması düşünülen koruma çalışmalarına referans olabileceği düşünülmüştür. Bu seçilen örnek evlerin sadece bir tanesi dışındaki hiçbir evde daha önce korumak veya belgelemek amacıyla hiçbir çalışma yapılmıştır. Bu örnekler arasında yer alan Süleyman Mergen evi, daha önce İstanbul Teknik Üniversitesinde yapılmış olan "Alanya'da Geleneksel Konutlar" adlı tez çalışmasında kullanılmıştır. Ancak o günün şartlarıyla hızla değişen bugünün şartları doğrultusunda geçen sürede yapıda hiçbir yenileme, koruma çalışması yapılmamıştır. Bu da yapılan çalışmaların bugüne kadar sadece bireysel olarak yapıldığını fakat bölgesel olarak bir çalışma yapılmadığını göstermektedir.

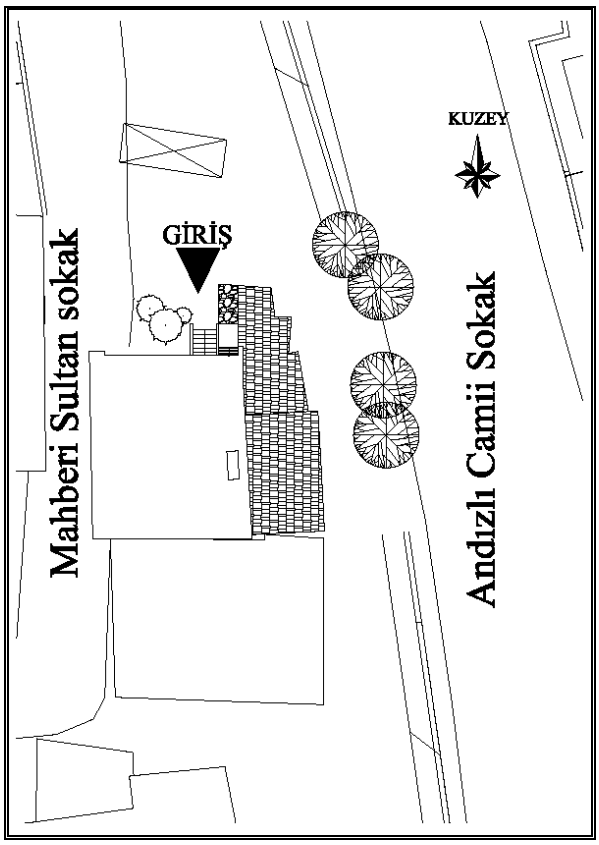
Bölgenin coğrafi yapısı nedeniyle ve evlerin araziye en uygun şekilde konumlandırılmasından dolayı yapıların bir arada görülebileceği bir siluet oluşmamıştır. Seçilen örnekler yapıların bölgedeki ulaşılabilirlikleri ve bölgedeki konumlanmaları sırasına göre tek tek anlatılmıştır.

Harita 3.1. Tophane Mahallesi'nde örnek olarak belirlenen evlerin konumu

3.3.1. Ahmet ŞEN Evi

Tophane Mahallesi'ne girişte yer alan kemerli kapıdan girişinden, yukarı, sağa ayrılan Mahberi Sultan Sokak'tan ulaşılmaktadır. Ev, sahibi tarafından daimi olarak kullanılmaktadır. Çok dik bir noktaya konumlandırılmıştır. Dış sofalı plan tipine sahiptir. Bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Girişi yandadır. Arka duvarı sağır, yan duvar diğer binayla bitişiktir (Şekil 3.2), (Resim 3.5), (Resim 3.6, a).

Şekil 3.2. Vaziyet planı

Resim 3.20. Ahmet Şen evi görünüşü

Evin katlarına farklı sokaklardan ulaşılmaktadır. Zemin kata, 3 basamakla inilmektedir. Eğimden de yararlanılarak uygun yükseklik sağlanmıştır. Zemin katta, bir oda yer almaktadır. Ahır olarak yapılmış olan oda, günümüzde depo, odunluk olarak kullanılmakta ve atıl bir durumdadır. 1. kata, 7 basamakla çıkılmakta ve ilk olarak "hayat" mekanına ulaşılmaktadır. Hayat mekanının sadece üst kısmı örtülüdür ve balkon gibi kullanılmaktadır (Resim 3.21, b).

1. kat planında da görüldüğü gibi ilk mekan, düzgün olmayan kare plana sahip olup, hem mutfak hem de yatak odası olarak kullanılmaktadır. Odanın giriş, sağ duvarında yer alan dolaplardan biri banyo olarak kullanılmakta, diğeri ise ekmeklik olarak kullanılmaktadır. Odada ocaklık yer almaktadır. Ocaklık günümüzde ev sahibi tarafından kullanılmamaktadır. Onun yerine yemek yapmak gibi ihtiyaçlar için günümüz teknolojisinden faydalanılmaktadır. İçerden bakıldığında dolap olarak gözüken kapaklar, diğer odadan bakıldığında, pencere görevi görmektedir. Gerektiği

zamanlarda yapıldığı zamanın şartlarında hem havalandırma hem de mutfağın daha fazla ışık almasını sağlamak amacıyla kullanıldığı anlaşılmıştır. Odada hayat mekanına bakan bir pencere yer almaktadır (Resim 3.21, d).

Merdivenden çıkıldığında, hayat mekanının solundan, açıklıktan geçildiğinde diğer mekanlara ulaşılmaktadır. Solda lavabo ve tuvalet bölümü sağda ise "çağnışır" yer almaktadır. Tuvalet sonradan eklenmiştir. Tuvaletin yanından, dar bir ahşap merdivenle çatıya çıkılabilmektedir. Çağnışır, ev sahibi tarafından misafir odası olarak kullanılmaktadır. Odada, ön cepheye bakan demir korkuluklu, ahşap panjurlu 3 tane pencere yer almaktadır. Bitişik ahşap duvar tarafında ise yüklük mevcuttur. Zamanla yıpranan ahşapların ev sahibi tarafından derme çatma yöntemlerle yeniden yapıldığı veya yıkılan yerlerin kapatıldığı görülmüştür (Resim 3.20), (Resim 3.21, c,ç).

Ön cephede yer alan mekanlar, ahşap dikmeler üzerine, ahşap iskelet ve sıvasız ahşap çıtalardan oluşmuştur. Bu mekanlar ve diğer mekanlarda ahşap mertek üzerine tahta kaplama döşeme sistemi görülmektedir. Mutfak mekanı, ahşap hatıllı sıvalı taş duvardan oluşmaktadır. Ön mekanlar; tavansız, tek eğimli, ahşap iskeletli alaturka kiremit çatı ile örtülmüştür. Çağnışırdan çekilmiş fotoğrafta da mekanın çatı sistemi açıkça görülebilmektedir. Zamanla sarkan bölümler ahşap desteklerle ayakta tutulmaktadır. Diğer mekanlarda bulunan düz tavanlı ahşap çatı sistemi üzerine sonradan çatının zamanla yıpranması nedeniyle beton dökülerek tamir edildiği gözlenmiştir (Resim 3.21, e).

a. Evin kuzey batı görünüşü

b. Evin giriş bölümünden görünüş

c. El yıkama, lavabo bölümünden görünüş

ç. Çağnışır mekanından görünüş

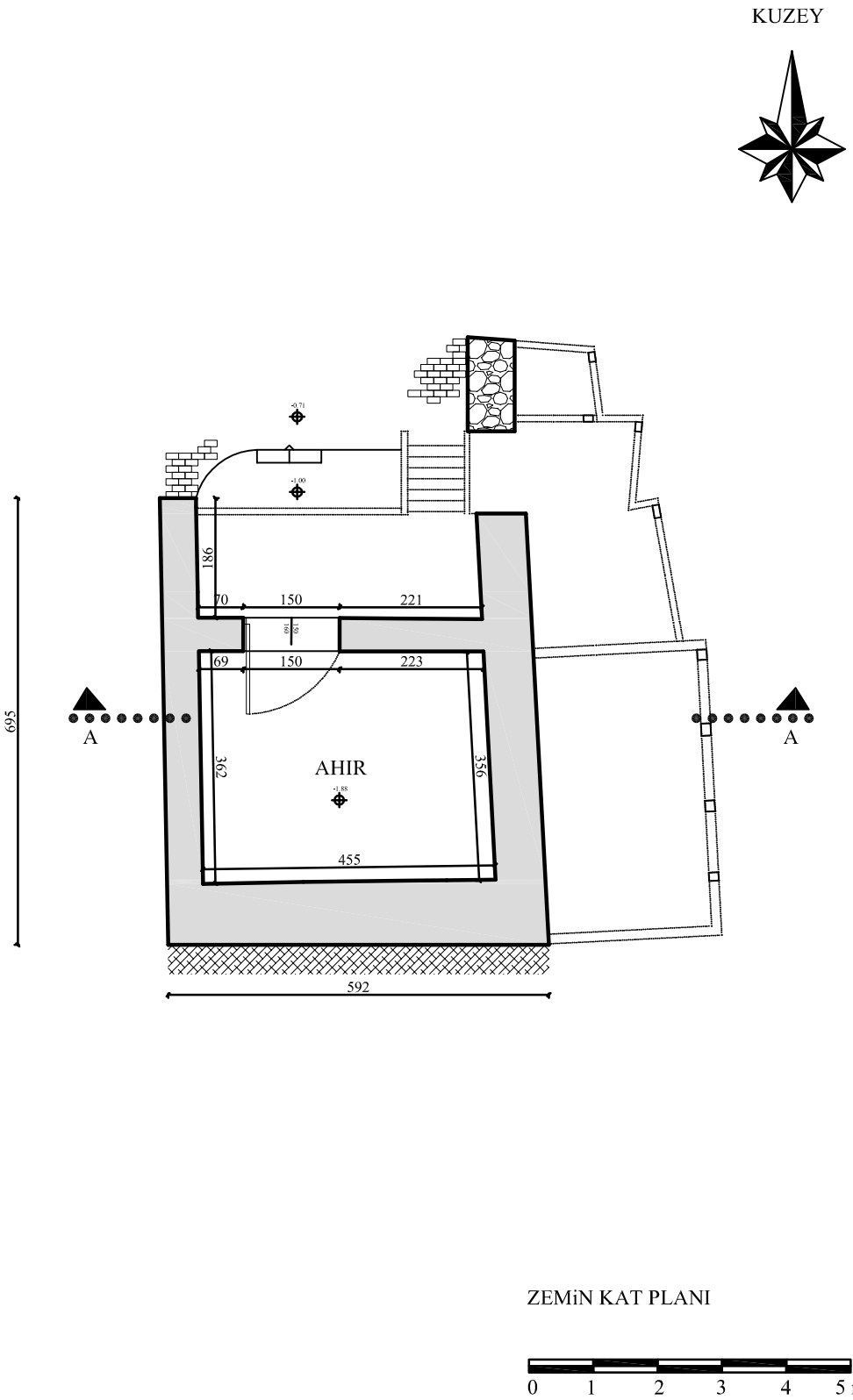

d. Mutfak mekanı ocaklıktan görünüş

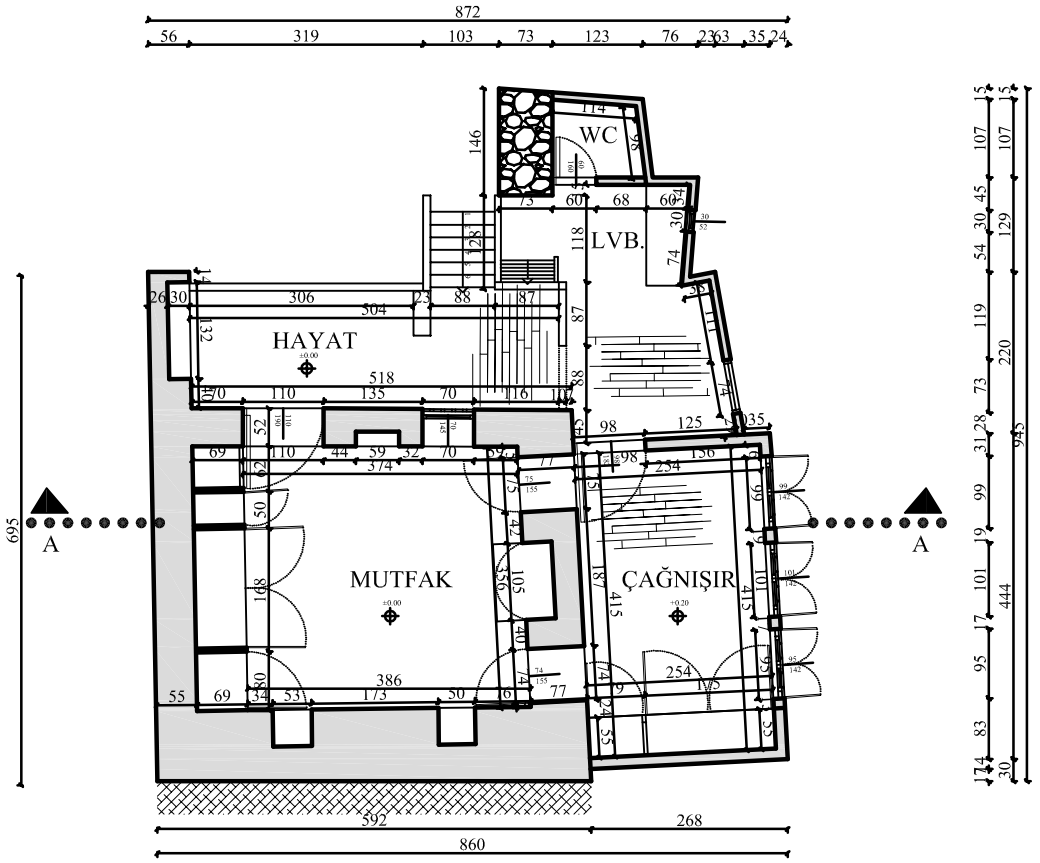
e. Çağnışır çatı sistemi görünüşü

Resim 3.21. Ahmet Şen evi içten ve dıştan görünüşleri

Çizim 3.1. Zemin kat planı

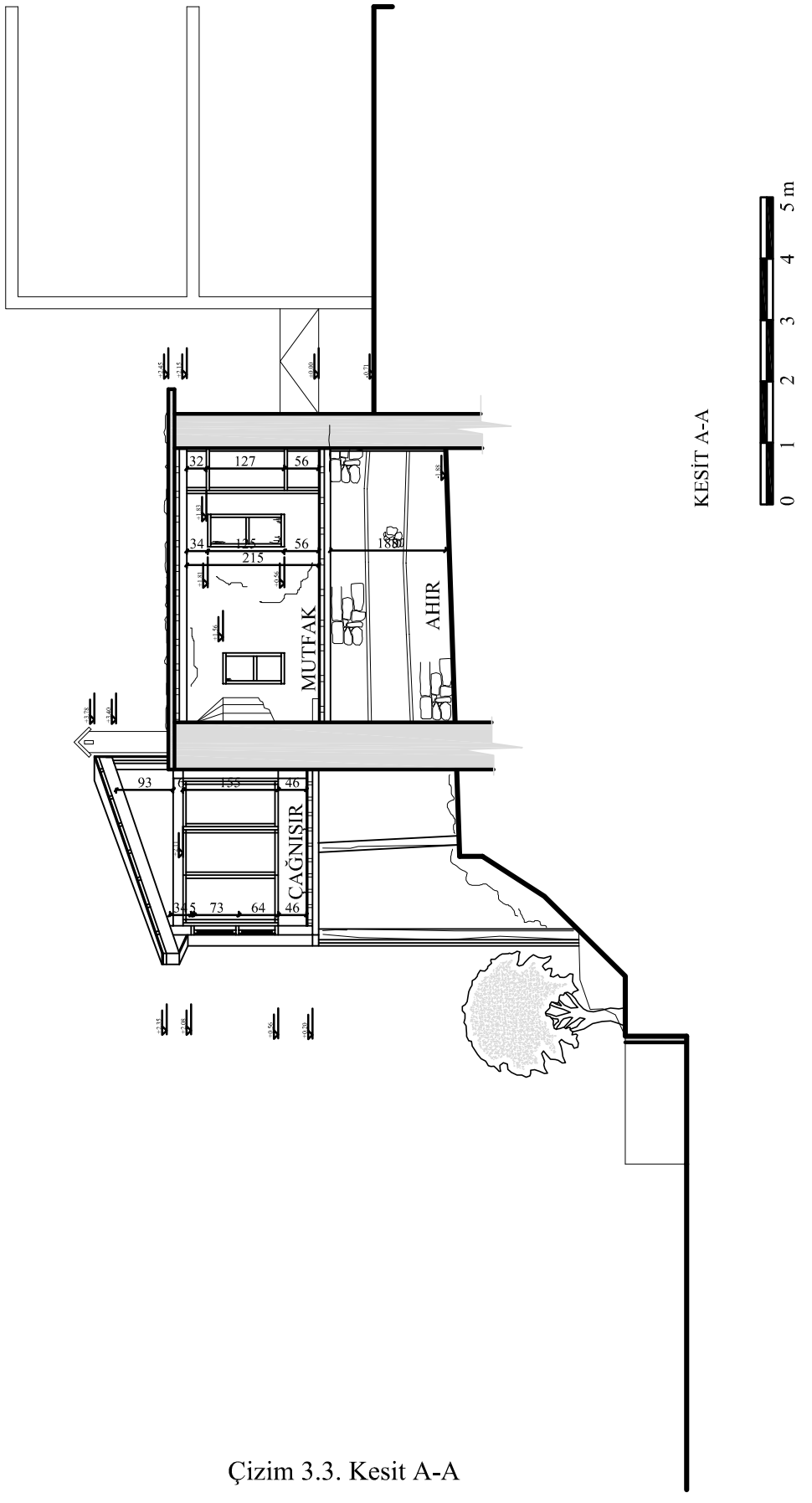
KUZEY

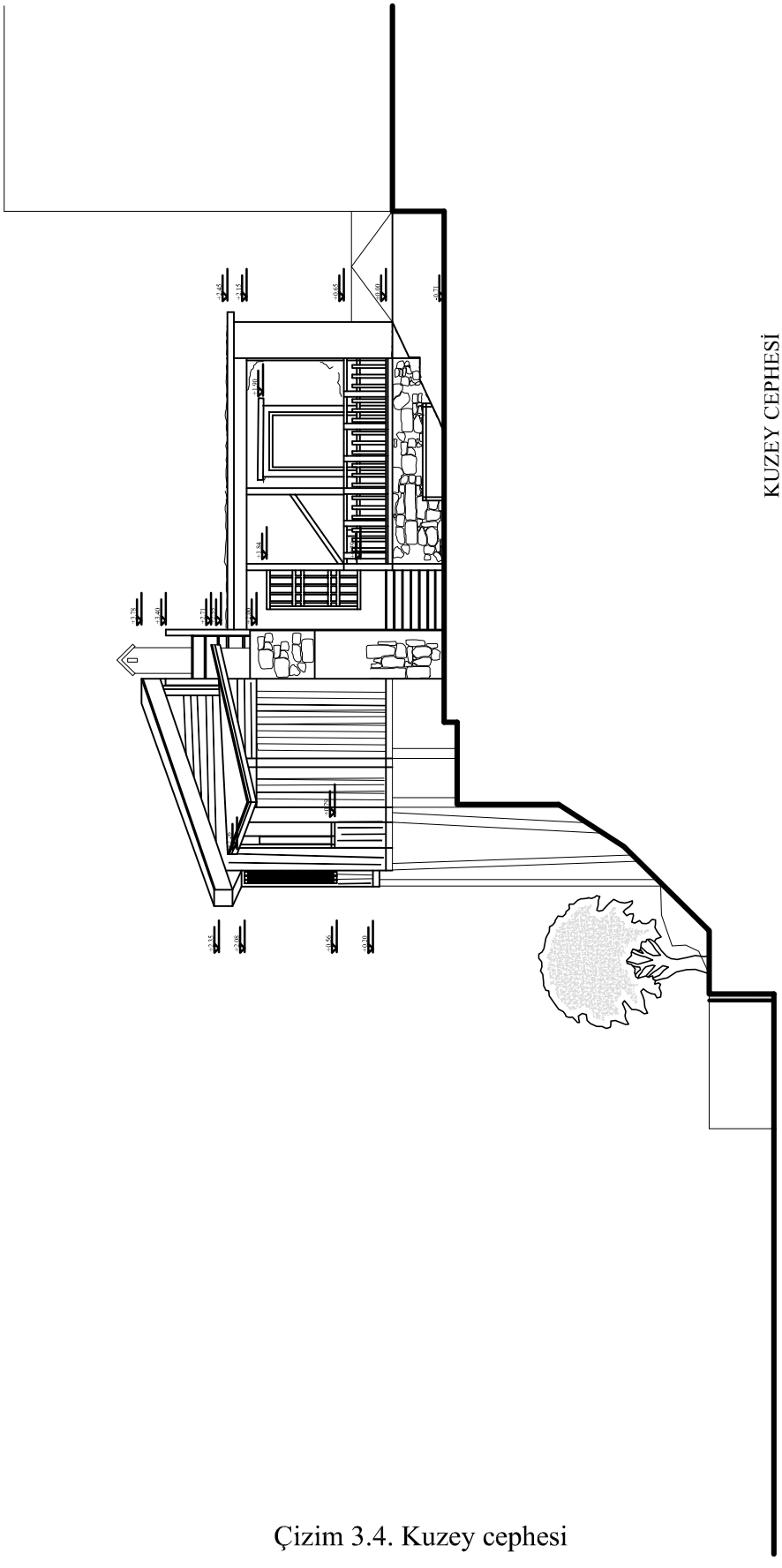
1. KAT PLANI

0 1 2 3 4 5 m

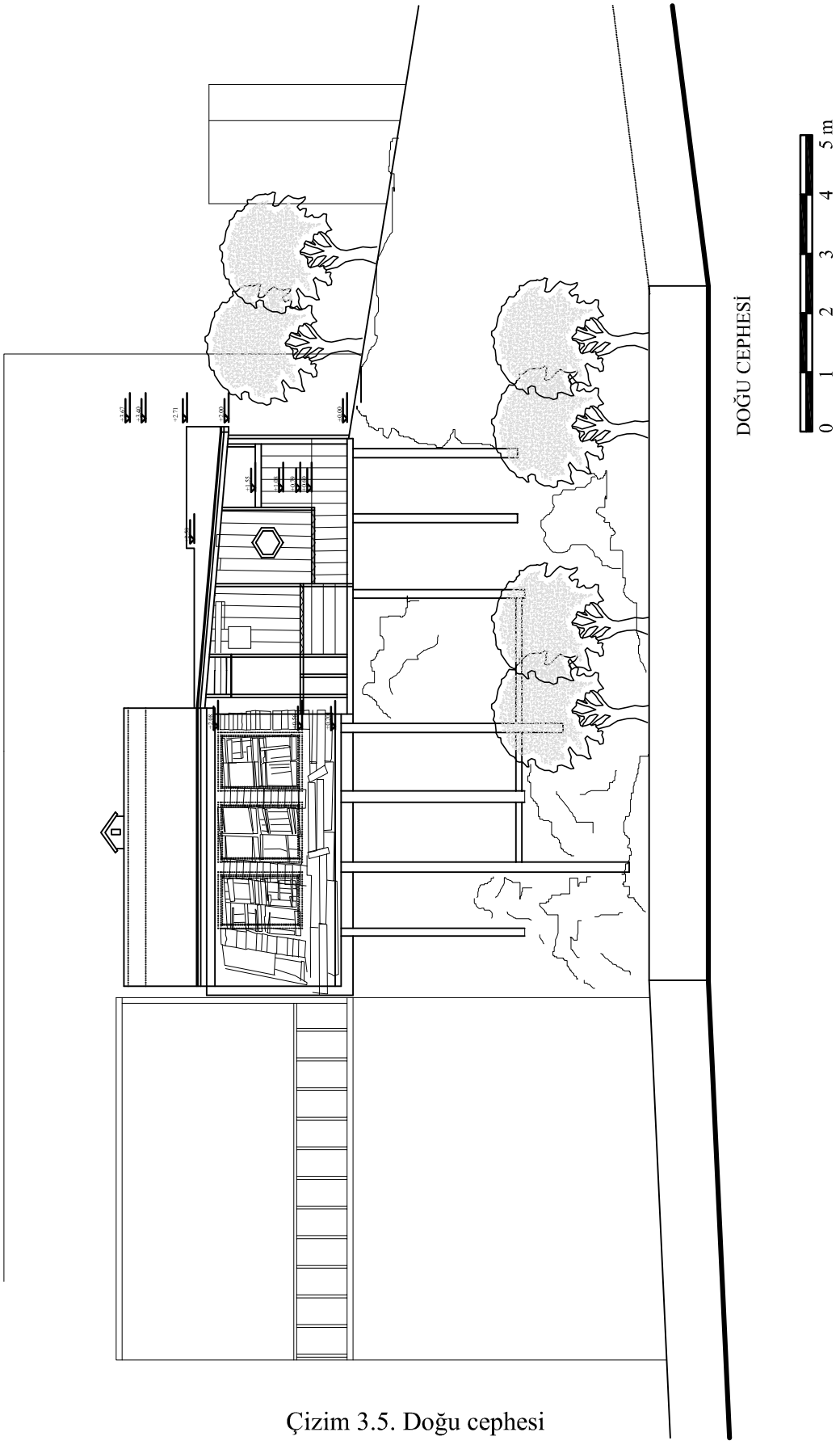
Çizim 3.2. 1. kat planı

Çizim 3.3. Kesit A-A

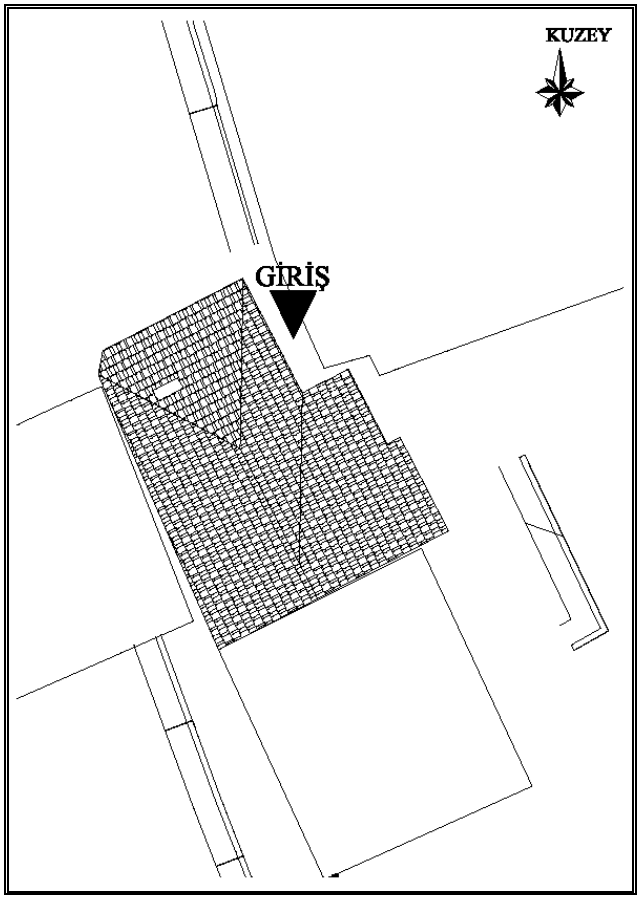
Çizim 3.4. Kuzey cephesi

Çizim 3.5. Doğu cephesi

3.3.2. Süleyman MERGEN Evi

Süleyman Mergen evi "Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu ile Bir Yaklaşım" başlıklı Hasan ŞENER'e ait tezde örnek olarak kullanılmıştır. Yapının yeniden rölöveleri alınmış ve en son durumu tespit edilmiştir. İlerleyen zaman içinde yapıda hiçbir koruma ve yenileme çalışması yapılmadığı gibi tam tersine ahşap bölümlerin sarktığı, 1. katta hayat mekanında yer alan bazı pencerelerin rastgele kapatıldığı ya da sarkan bölümlerin aynı şekilde bırakıldığı görülmüştür. Yapıldığı zamanın mimari ve yapısal özelliklerini taşıyan yapı bilinçsiz onarımlarla veya bakımsızlıktan özelliklerini kaybetmeye başlamıştır.

Şekil 3.3. Vaziyet planı

Yapıya, Andızlı Cami Sokak'tan patika bir yolla veya Mahberi Sultan Sokak'tan zemin kata bağlanan bir patika yolla ulaşılmaktadır. Sahibi tarafından daimi olarak kullanılmaktadır.

Resim 3.22. Süleyman Mergen evi görünüşü

Zemin kat planından da anlaşılacağı gibi dış sofalı plan tipine sahiptir. Zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Evin arka duvarı diğer eve bitişik ve sağırdır. Bitişikteki yapının restore edilerek nasıl yenilendiği ve günümüz şartlarına uygun korunduğu fotoğraftan da görülebilmektedir (Resim 3.22). Giriş, ön tarafta, açık avludan hayata bağlanan bir merdivenle sağlanmaktadır (Şekil 3.3), (Resim 3.23, a).

Zemin katta ahır, depo ve sarnıç bulunmakta fakat günümüzde depo, ardiye olarak kullanılmaktadır. Planlardan da anlaşılacağı gibi 1. kata çıkıldığında ince uzun "hayat" bölümü yer almaktadır. Hayat, dışa kapalı olup pencerelerle aydınlatılmıştır. Hayattan bağlanan ön cephede, "çağnışır" yer almaktadır ve ön cephede bulunan 3 adet pencereyle aydınlanmaktadır. Ön cephede bulunan bazı pencereler sonradan kapatılmıştır. Çağnışırda manzara yönünde oturmak için kerevet yapılmıştır ve halen aynı şekilde kullanılmaktadır. Hayat bölümüne açılan 1 tane oda ve mutfak, sağ tarafında, mekanın sonunda mutfak tezgahı olarak kullanılan açıkta bir tezgah ve hemen yanında tuvalet yer almaktadır. Hayata açılan mutfak, yatak odası olarak da kullanılmaktadır. Birde mevcut yatak odası bulunmaktadır. Yatak odasında ahşap tavan süslemesi görülmektedir (Resim 3.23, b, c, d).

Ön cephede yer alan mekanlar, zemin katta taşıyıcı ahşap dikmeler, üst katta ahşap iskelet ve ahşap çıtalardan oluşmuş duvarlar, ahşap mertek üzerine, tahta kaplama döşeme sisteminden oluşmaktadır. Diğer mekanlar ise ahşap hatıllı taş duvarlar ve ahşap mertek üzerine tahta kaplama döşeme sisteminden oluşmaktadır. Yatak odası dışında diğer mekanlarda tavansız, ahşap iskeletli, alaturka kiremit örtülü çatı sistemi kullanılmıştır (Resim 3.22), (Resim 3.23).

a.Evin kuzey batı cepheden görünüşü

b. Hayat mekanından görünüş

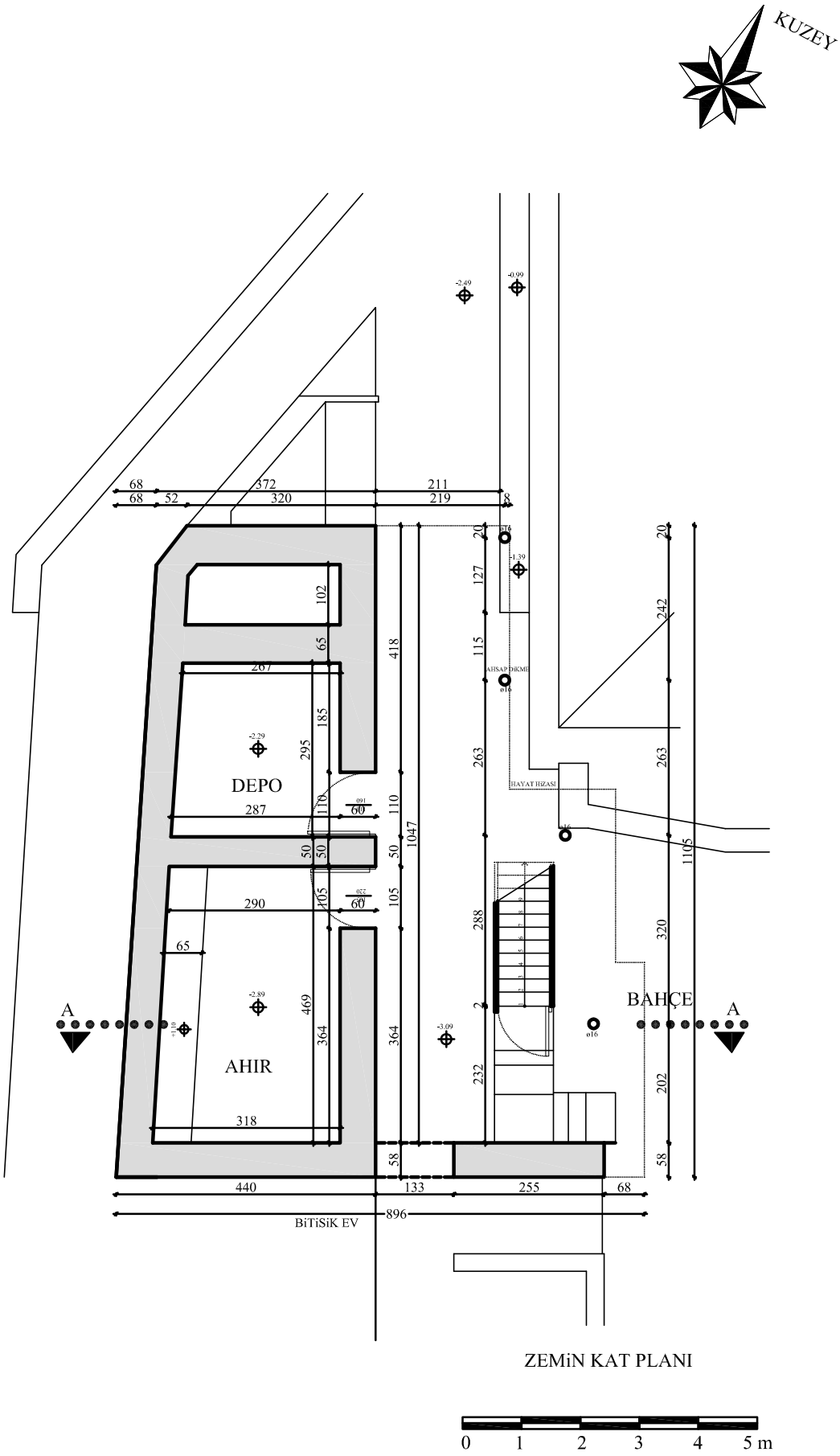

c. Çağnışır mekanından görünüş

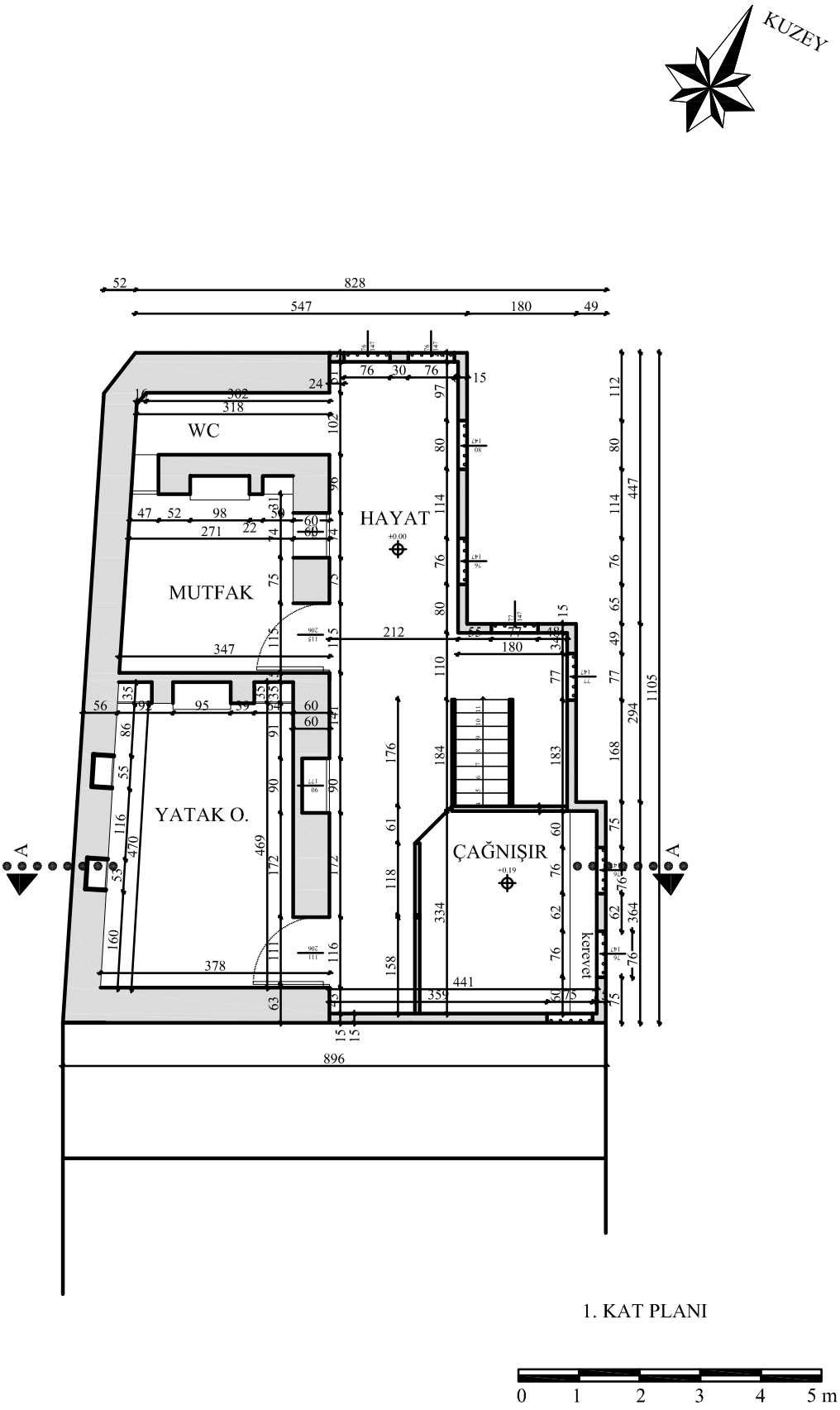

ç. Yatak odası tavan süslemesi

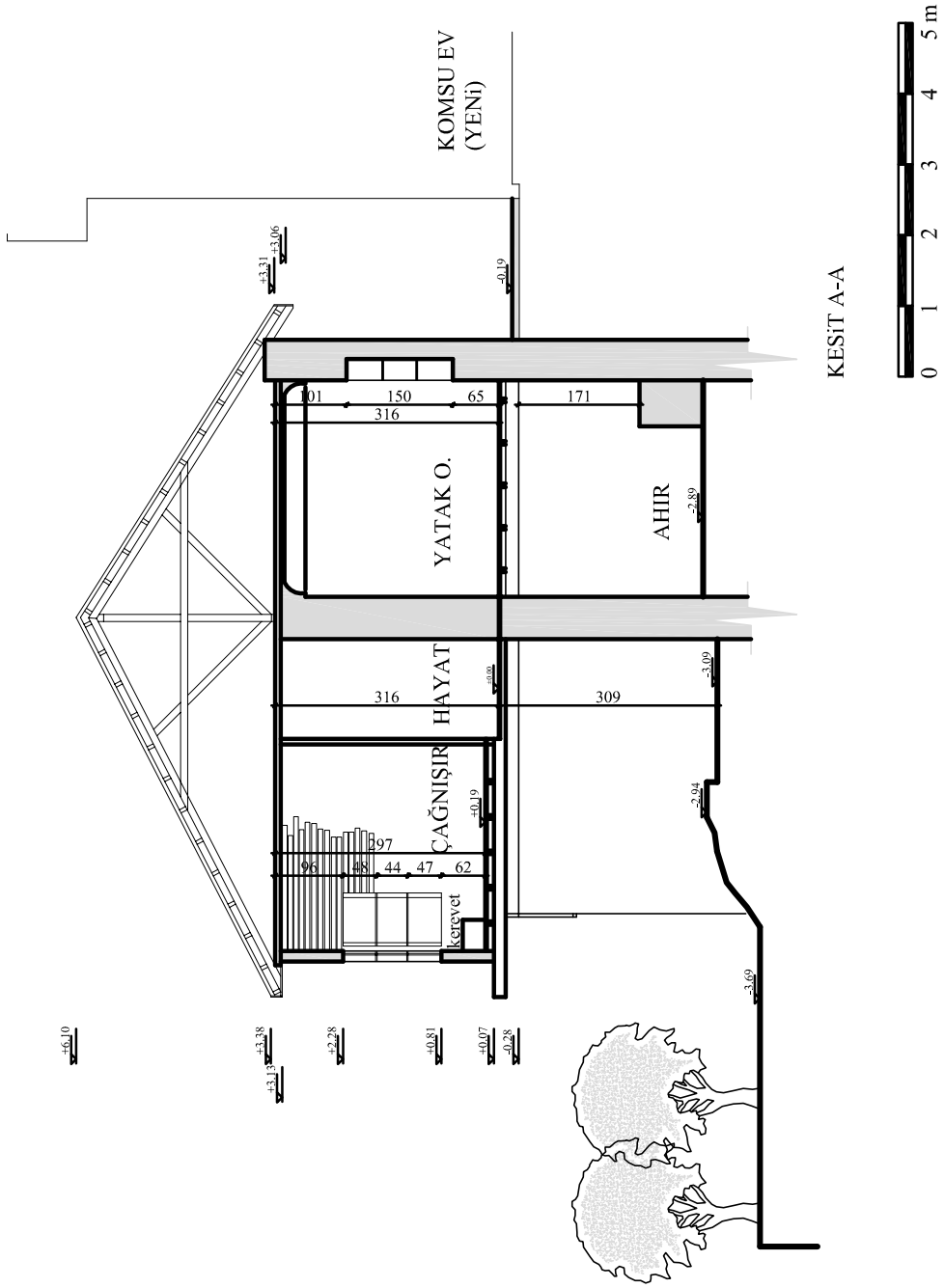
Resim 3.23. Süleyman Mergen evi dıştan ve içten görünüşleri

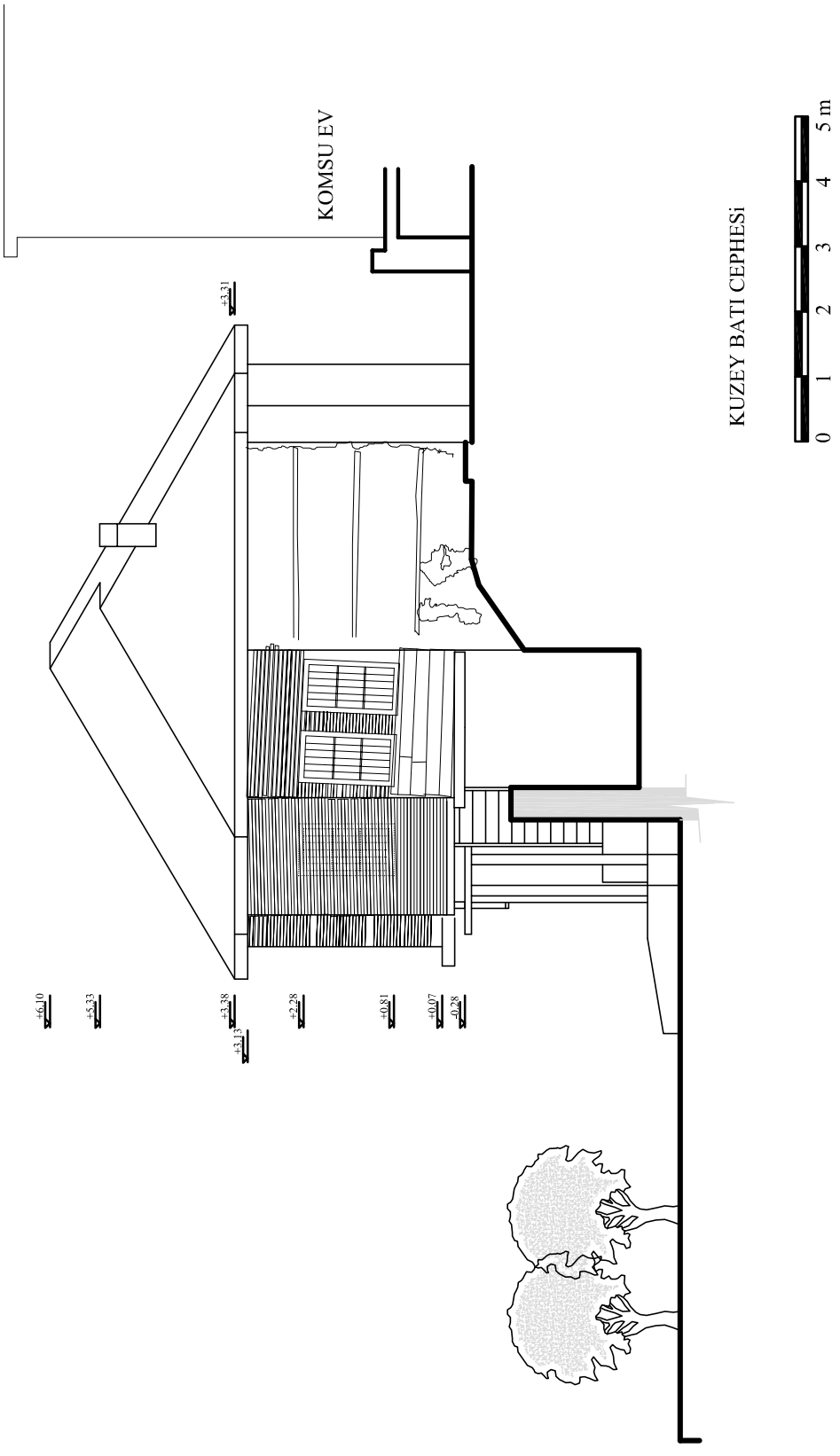
Çizim 3.6. Zemin kat planı (Şener 1984)

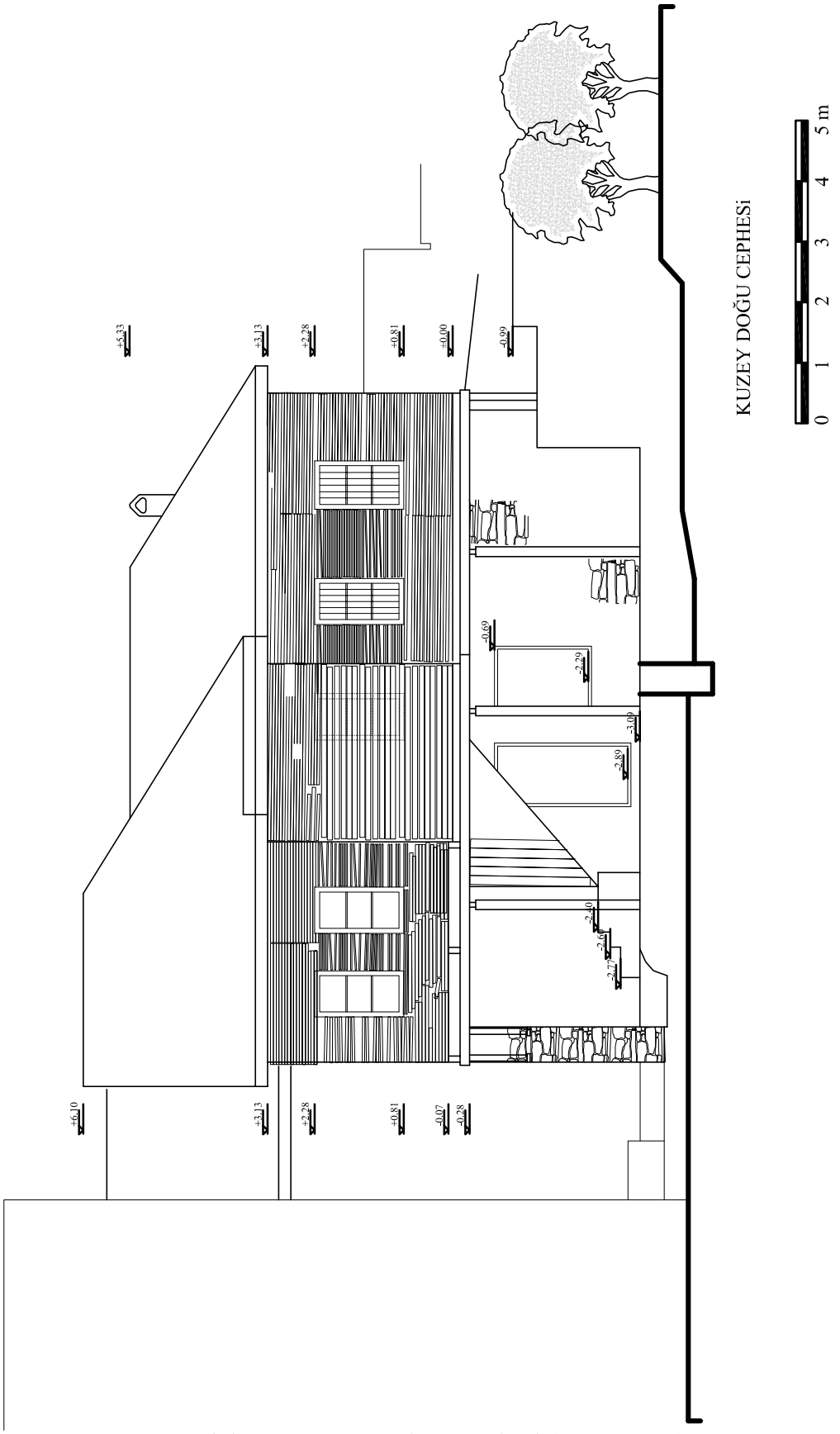
Çizim 3.7. 1. kat planı (Şener 1984)

Çizim 3.8. Kesit A-A (Şener 1984)

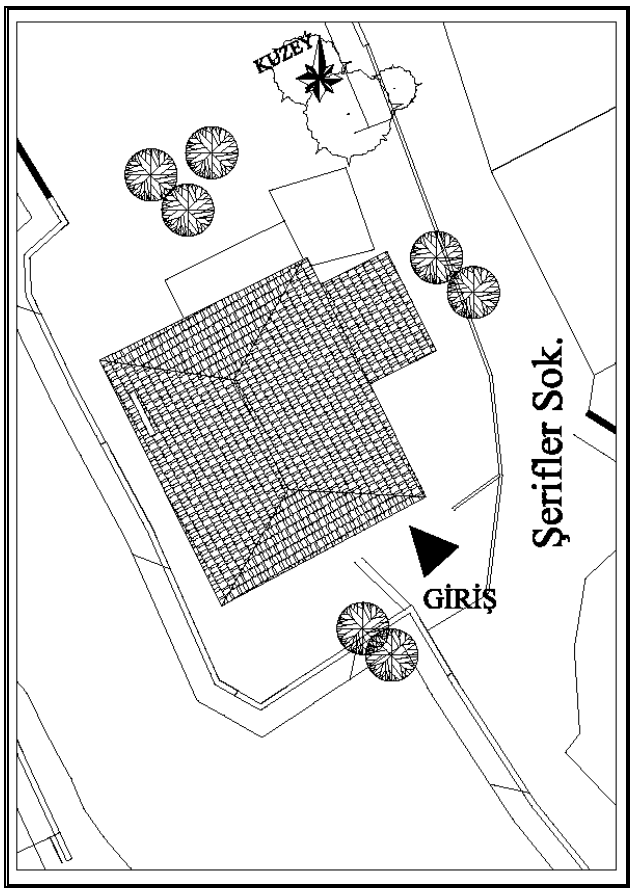
Çizim 3.9. Kuzey batı cephesi (Şener 1984)

Çizim 3.10. Kuzey doğu cephesi (Şener 1984)

3.3.3. Katri GÖNÜLLÜ Evi

Güney yönünde, Andızlı Sokak'a bağlanan dar bir sokak olan Şerifler Sokak'tan çıkılarak ulaşılmaktadır. Sahibi tarafından hafta sonları veya belli günlerde kullanılmaktadır. Dış sofalı plan tipine sahiptir. 2 katlıdır. Zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Arka duvarı ve zemin ön duvarı sağırdır. Yapıların özelliklerini anlatırken bahsettiğimiz gibi evlerin konumlarından dolayı evin girişi yandandır. Kapalı bir avludan, zemin ve 1. kata geçilmektedir (Şekil 3.4), (Resim 3.24).

Şekil 3.4. Vaziyet planı

Evin kapısı, zemini taş olan avluya açılmakta ve zemin katta 2 oda yer almaktadır. Odalar önceleri, ahır ve depo olarak kullanılmış, günümüzde ise depo, odunluk, ardiye gibi kullanılmaktadır ve atıl durumdadırlar. Planlardan ve kesitten anlaşılacağı gibi zemin kat, girişten bakıldığında normal kat olarak görülmekte fakat ön cepheden bakıldığında duvardan dolayı, subasman katı gibi gözükmektedir. Sadece ışık alabilmesi için bir pencere yer almaktadır. Mekanda oluşturan taşıyıcı duvarlar yer yer çatlamaya veya yıkılmaya başlamıştır (Resim 3.25, b).

Resim 3.24. Katri Gönüllü evi giriş cephesi

1. kata 16 ahşap basamakla ulaşılmaktadır. Merdivenin üstü musandıralıdır. İlk karşılaşılan "hayat" mekanıdır. Ocaklık, hayat mekanında kuzey yönündeki duvarda yer almakta ancak kullanılmamaktadır. Hayat mekanı, sonradan çerçeve ve kasaları

yenilenmiş bir kapı ve pencereden ışık almaktadır. Evin sahibi tarafından zamanla yıprandığı için kendince yöntemlerle yapı tamir edilmeye çalışılmıştır. 1. katta, sol ön cephede "çağnışır", arka cephede mutfak ve yatak odası, sağ ön cephede ise tuvalet, lavabo ve sarnıç yer almaktadır. Hayattan açılan ön cephede sonradan yenilenen çardak yer almaktadır. Çağnışıra, diğer odalardan farklı olarak, bir basamakla çıkılmaktadır. Çağnışır, demir parmaklıklı 5 tane pencereyle aydınlatılmaktadır. Yatak odası, sadece ışığı hayattan ve küçük bir pencereden almaktadır. Yatak odasının sağ duvarında yüklük yer almaktadır. Mutfak, yatak odasının yanında yer almakta ve sonradan eklenmiş dolaplar bulunmaktadır. Hayatın sonunda açıklıktan geçilen tuvalet, lavabo ve sarnıç yer almaktadır. Bu evdeki sarnıç, 1. kat rölöve planında da görüleceği gibi birçok evde yer alan sarnıçlar gibi mutfakta değil, evin ayrı bir bölümü gibi konumlandırılmıştır. Tuvalet sonradan eklenmiştir (Resim 3.25,a,c,ç,d,e).

Bütün mekanlarda, fotoğraflardan da anlaşılacağı gibi ahşap mertek üzerine tahta kaplama döşeme sistemi, ahşap iskeletli, alaturka kiremit örtülü kırma çatı sistemi kullanılmıştır. Ahşap hatıllı taşıyıcı, ön cephede üst kat sıvalı alt kat sıvasız, alt kat odalar sıvasız, üst kat odalarda taş duvarlar sıvalıdır. Sıvası dökülen duvarlarda, uygulanan çivileme yöntemi görülmektedir. Geleneksel Alanya evlerinin birçok özelliğini barındırmaktadır (Resim 3.25).

a. Sarnıcın güney doğudan görünüşü

b. Avludan görünüş

c. Hayat mekanından görünüş

ç. Çağnışır mekanından görünüş

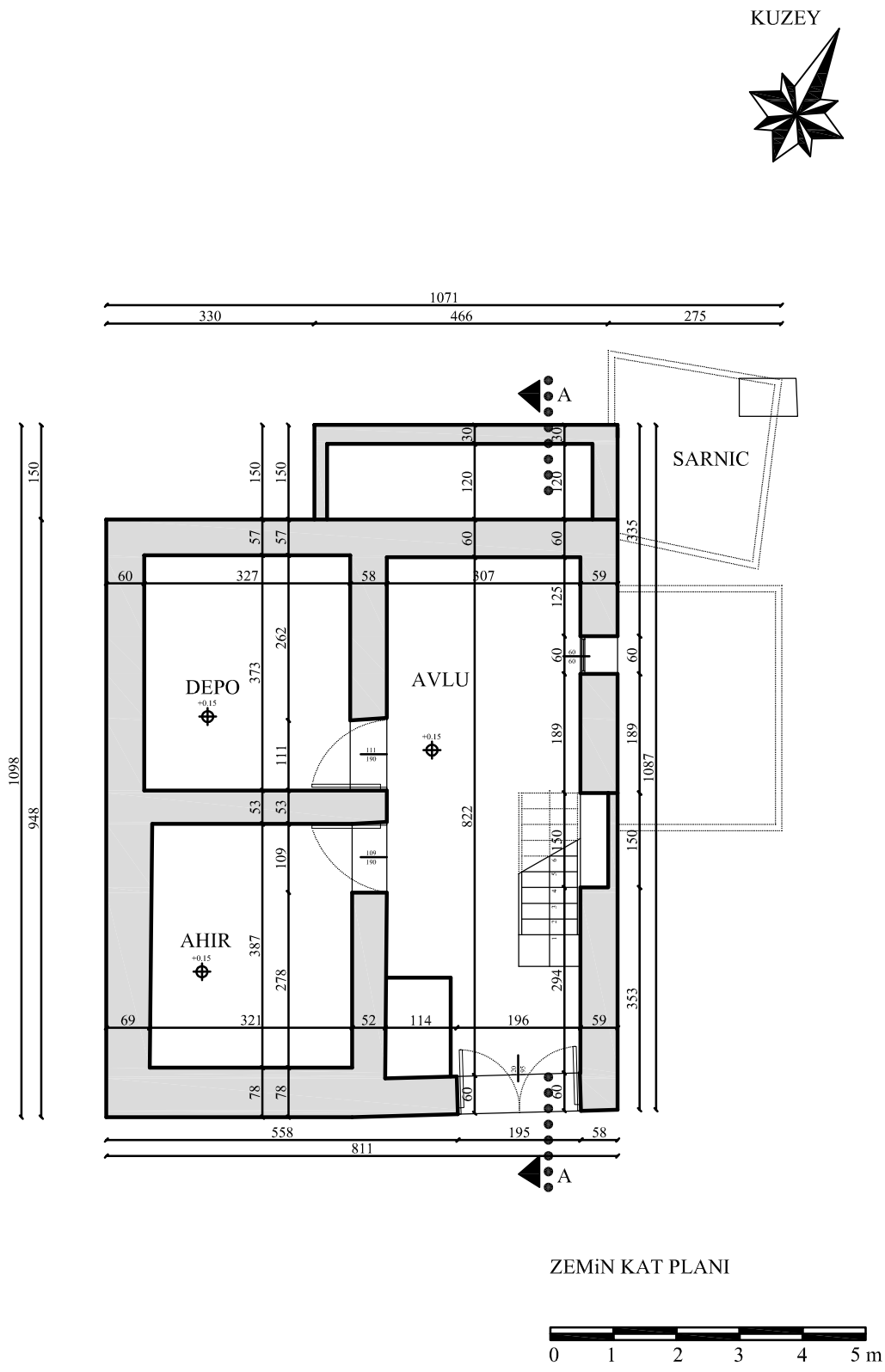

d. Yatak odasından görünüş

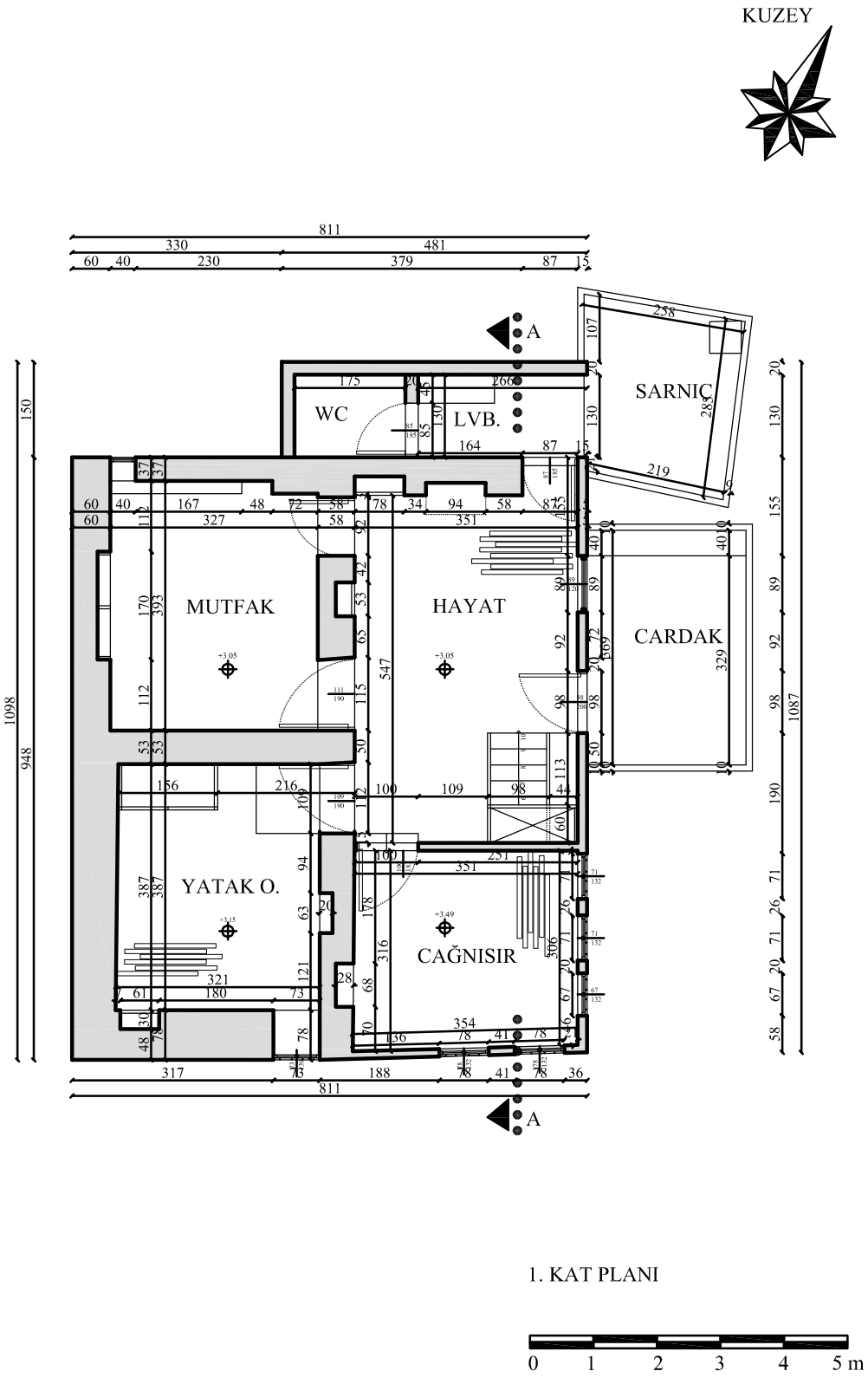

e. Yeni yapılan çardaktan görünüş

Resim 3.25. Katri Gönüllü evi dıştan ve içten görünüşü

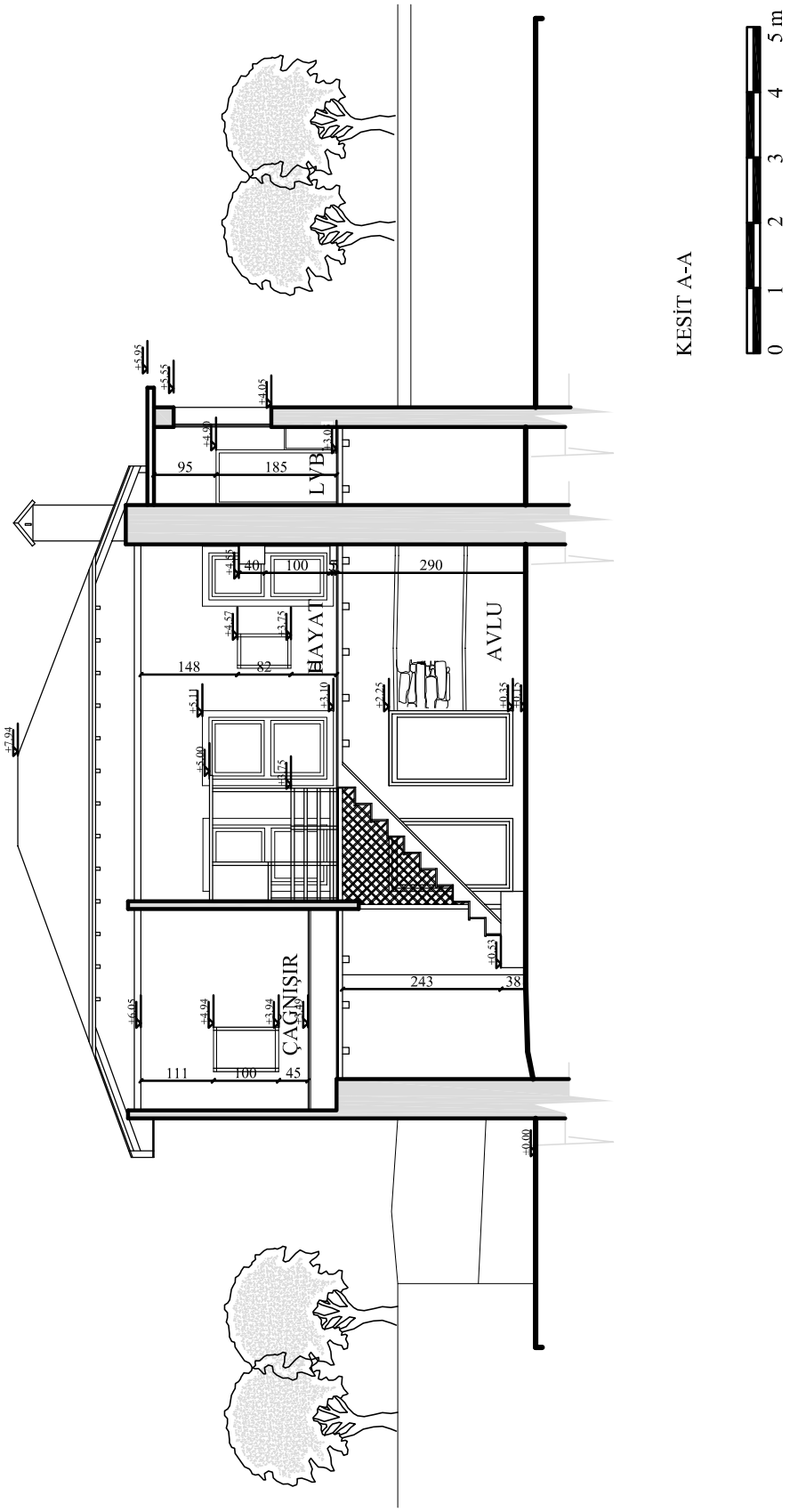

Çizim 3.11. Zemin kat planı

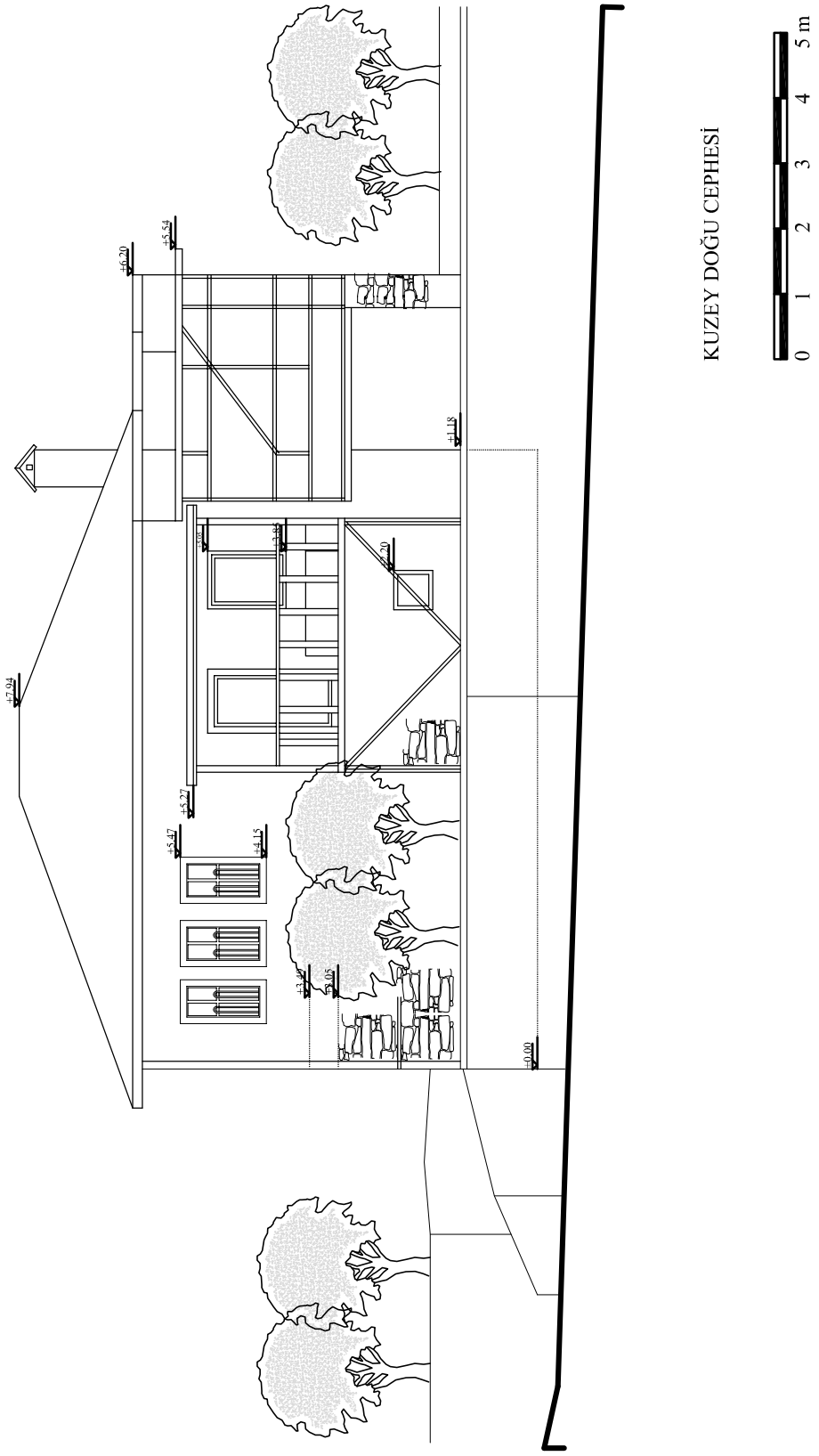

1. KAT PLANI

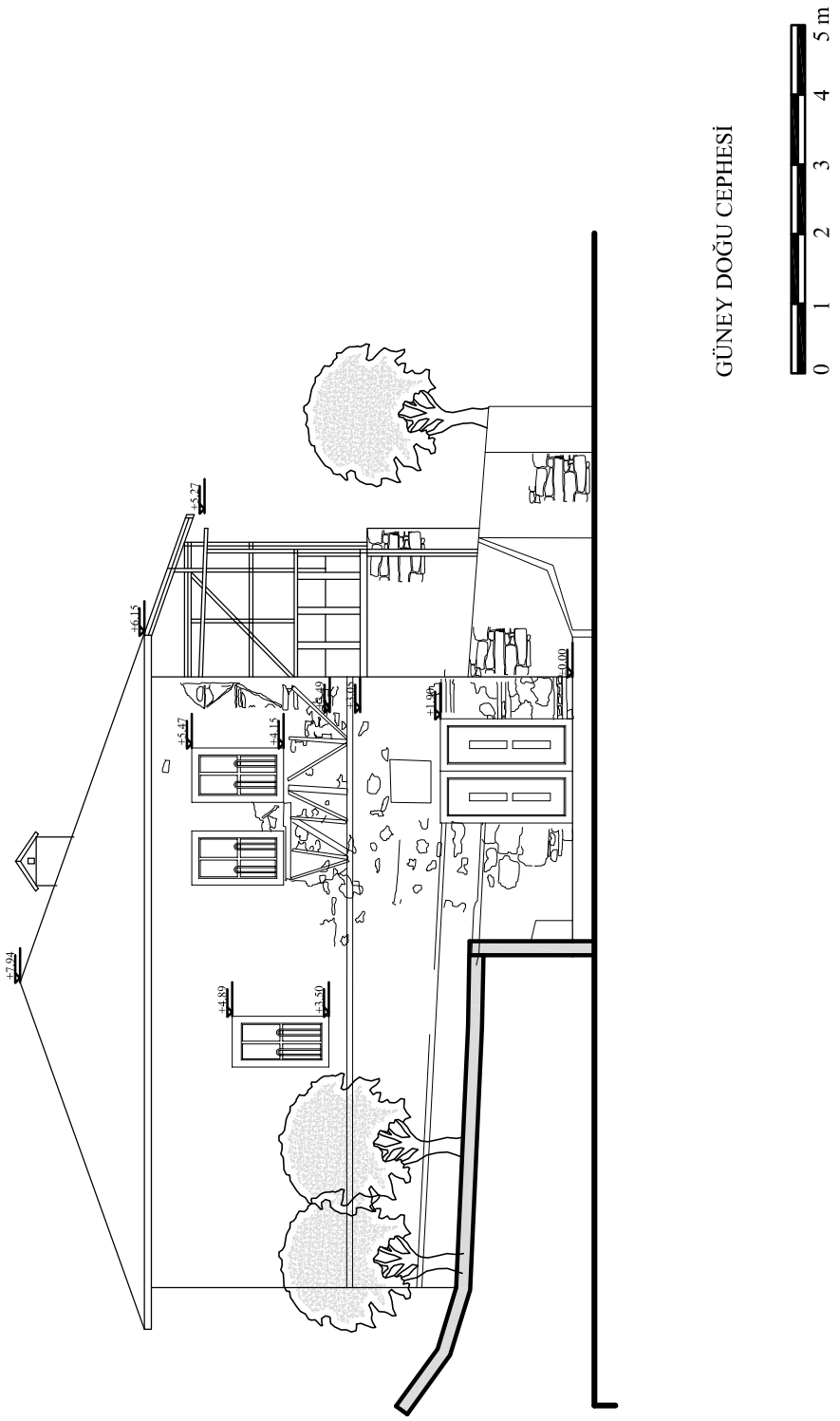
Çizim 3.12. 1. kat planı

Çizim 3.13. Kesit A-A

Çizim 3.14. Kuzey doğu cephesi

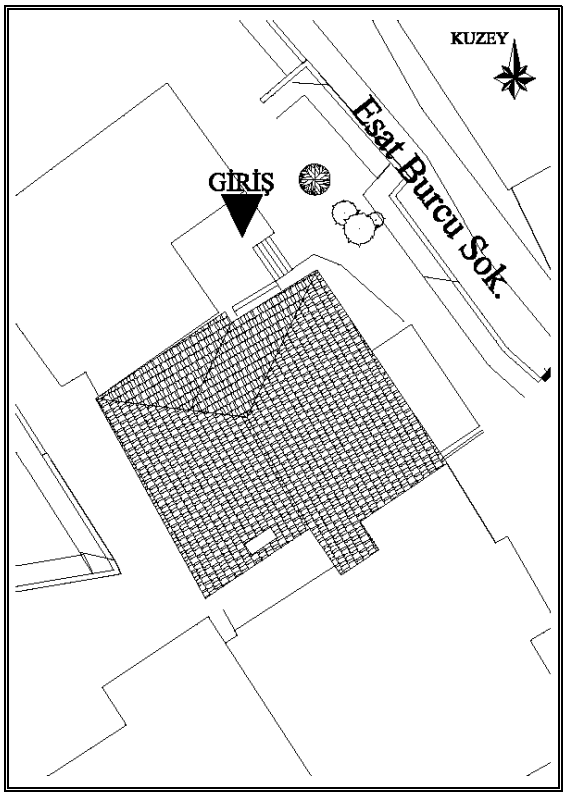

Çizim 3.15. Güney doğu cephesi

3.3.4. Behice DİLSİZ Evi

Esat Burcu Sokak'tan ulaşılmaktadır. Evde, 5 senedir kiracı yaşamaktadır. İki taraftan da başka binayla bitişiktir. Arka cephedeki duvarı, zeminde sağırdır. İki katlıdır. Zemin katı ve 1. kattan oluşmaktadır. Dış sofalı plan tipi görülmektedir. Kapalı avludan 1. kata 18 basamaklı ahşap merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 3.5), (Resim 3.26).

Zemin katta, ahır ve sarnıç bulunmaktadır. Ahır bölümü, kullanılmamaktadır. Basamakla ikiye ayrılan avlu da, ardiye gibi kullanılmaktadır. 1. kata çıkılınca "hayat" mekanına ulaşılmakta ve bütün odalar hayata bağlanmaktadır. Hayat mekanında, duvar kenarında tezgah, lavabo yer almaktadır. Üzeri ahşap süslemelidir.

Şekil 3.5. Vaziyet planı

Evin bu bölümleri daha önce bu evde yaşamış başka bir kiracı tarafından boyanmış, yıpranan bölümleri tamir edilmiştir. Ön cepheye dönük duvarda, ahşap raf yer almaktadır. Ön cephede, çardak bulunmaktadır ve sadece çamaşır asmak için kullanılmaktadır (Resim 3.27, ç).

Resim 3.26. Behice Dilsiz evi görünüşü

Yazlık mekanda "çağnışır" yer almaktadır. Pencere kenarında, birçok Alanya evinde görülen kerevet bulunmaktadır. Çağnışır mekanında, 3 adet pencere mevcuttur. Cephe fotoğrafında da görüleceği üzere pencerelerin üstünde geleneksel Alanya evlerinin özeliklerinden biri olan ve pencereler ve panjurlar kapalıyken hava sirkülasyonunu sağlayan tepe pencereleri bulunmaktadır (Resim 3.11). Öndeki pencereler, demir parmaklıklı ve panjurludur. Hayat tarafında bulunan duvardaki rafın, hayattan bakıldığında pencere olduğu anlaşılmaktadır. Ahmet Şen evinde de karşılaştığımız gibi mutfağın gerektiğinde daha fazla ışık alması ve havalandırılması için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kışlık kesimde yatak odası, mutfak ve tuvalet yer almaktadır. Yatak odasında, arka cepheye açılan bir pencere vardır. Duvar kenarında, yüklük ve dolap mevcuttur. Ahşap tavan ve dolap süslemeleri dikkat çekmektedir. Mutfak, yatak odasının yanında yer almaktadır. Mutfakta sarnıç bulunmaktadır. Fakat bugün kullanılmamaktadır. Ocaklık, mutfakta yer almaktadır. Kapaklı dolap, daha önce banyo olarak kullanılmakta iken, bugün kapalı durmaktadır. Sonradan ihtiyaca göre mutfak tezgahı ve lavabo eklenmiştir. Mutfağın yan tarafında, sonradan eklenmiş tuvalet yer almaktadır. Kullanıcı tarafından, hem tuvalet hem banyo olarak kullanılmaktadır (Resim 3.27, a, b, c).

Kışlık mekanlarda, ahşap mertek üzerine tahta kaplama ve taş duvarlarla yapılmıştır. Zemin katlar sıvasız, ahşap hatıllı taş duvar, yazlık mekanlar ahşap iskelet, ahşap çıta ve tahta kaplamalı duvarlardan oluşmaktadır. Bütün mekanlar tavanlı, ahşap iskelet ve alaturka kiremitli kırma çatı sistemi ile örtülmüştür (Resim 3.27, c).

a. Çağnışır mekanından görünüş

b. Mutfak ve ocaklıktan görünüş

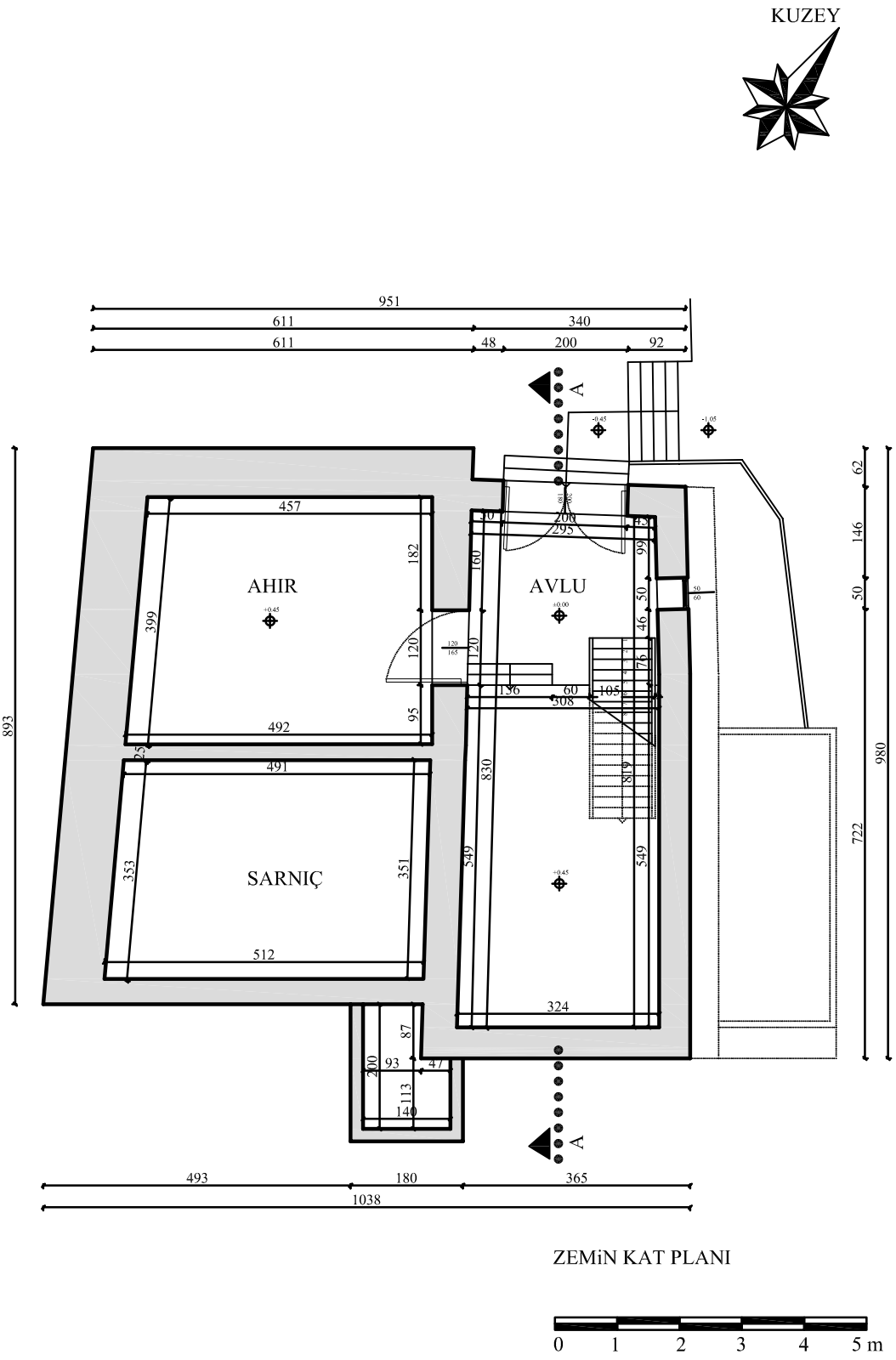

c. Yatak odası görünüşü

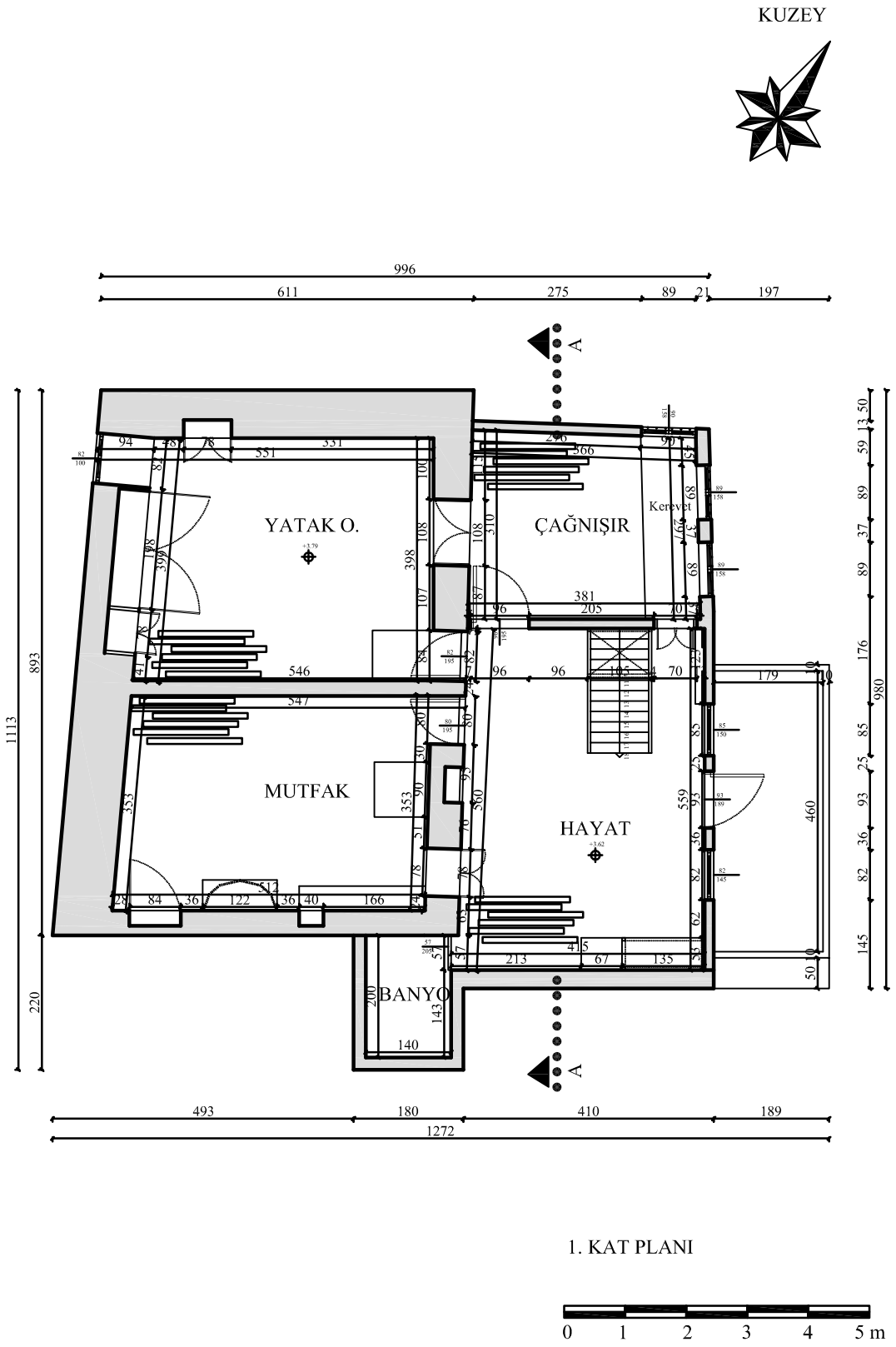

ç. Çardaktan görünüş

Resim 3.27. Behice Dilsiz evi içten görünüşleri

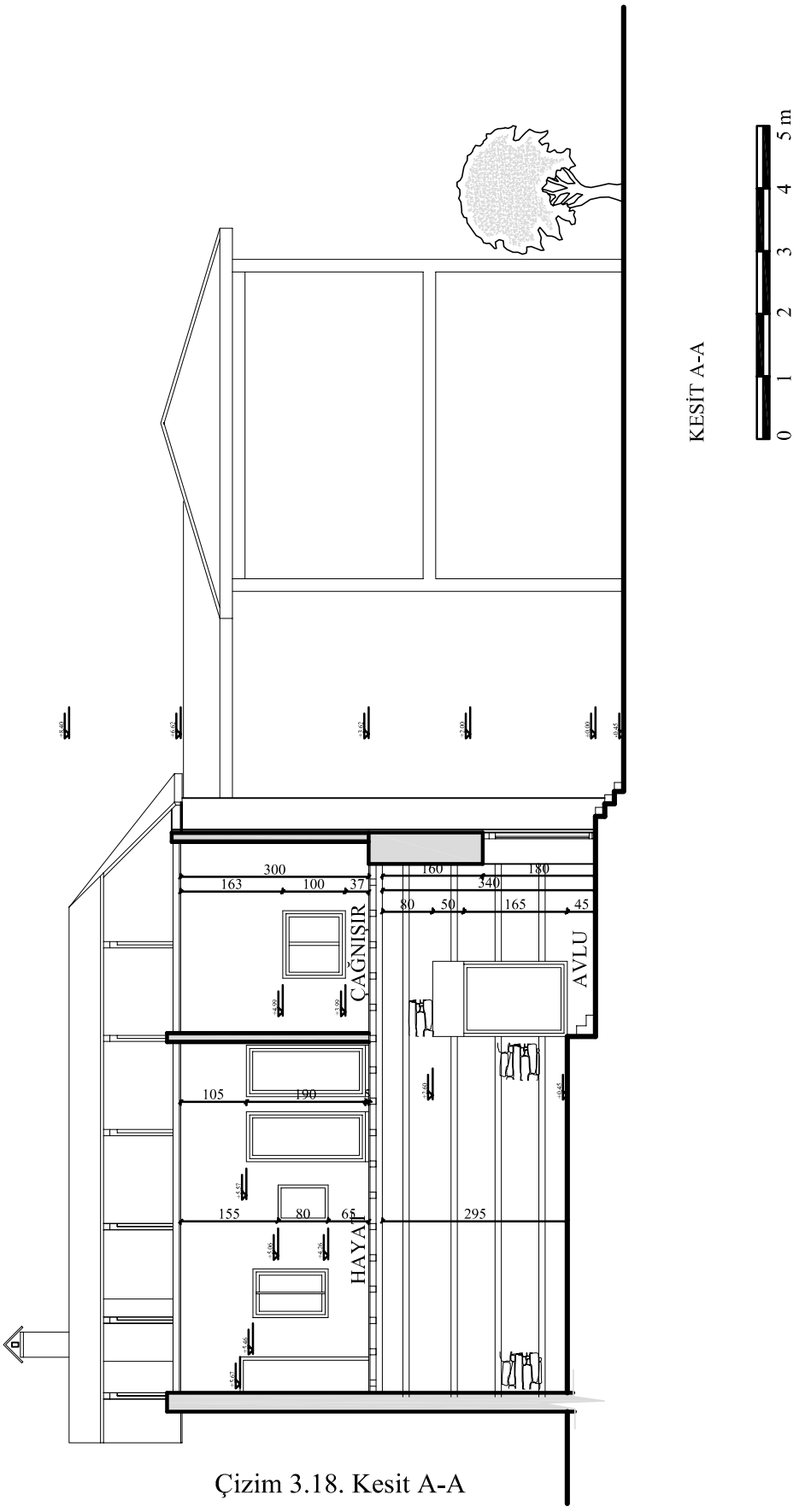

Çizim 3.16. Zemin kat planı

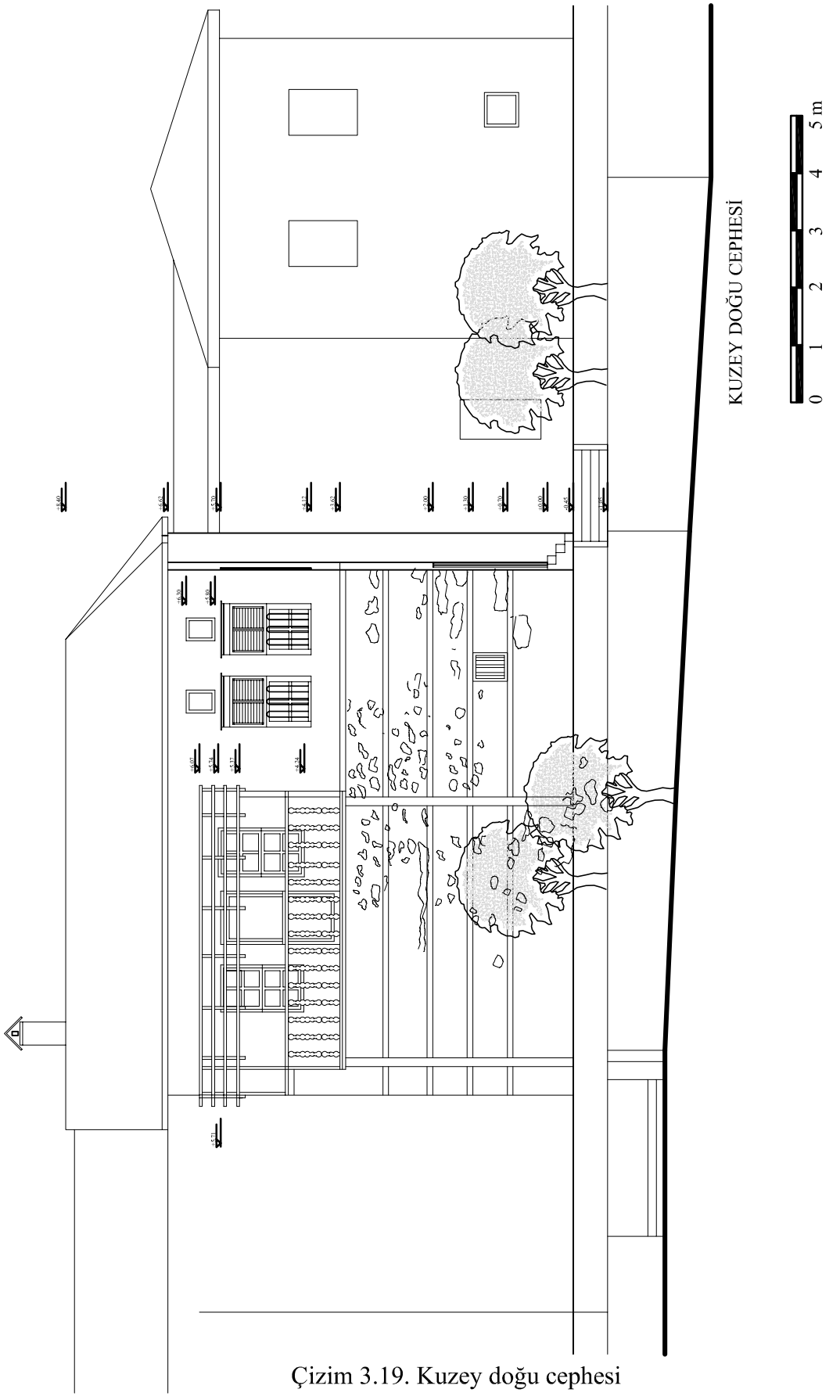

1. KAT PLANI

Çizim 3.17. 1. kat planı

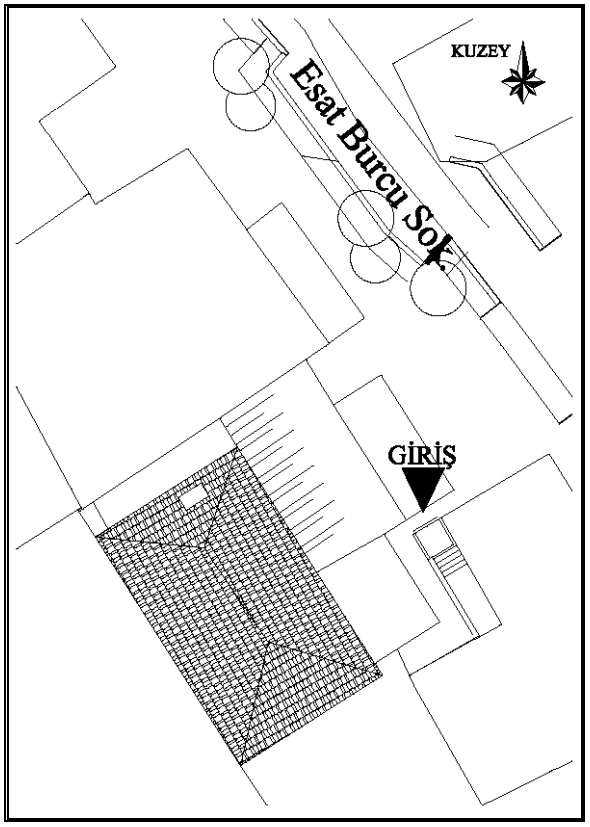
Çizim 3.18. Kesit A-A

Çizim 3.19. Kuzey doğu cephesi

3.3.5. Rıfat KULE Evi

Yapının girişi Esat Burcu Sokak tarafındadır. Asıl sahibi, daimi olarak yaşamaktadır. İki taraftan başka evlere bitişiktir. 2 katlıdır. Zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Arka cephesindeki duvar sağırdır. Dış sofalı plan tipi görülmektedir. Evin giriş kısmına arazideki dik konumundan ötürü önden dolambaçlı merdivenlerle ulaşılmaktadır. Yapıya bitişik eve, sahibi tarafından bakım onarım yapılmıştır. Açık avludan 18 basamaklı ahşap bir merdivenle yaşam katına çıkılmaktadır (Şekil 3.6), (Resim 3.28), (Resim 3.29, a).

Şekil 3.6. Vaziyet planı

Zemin katta ahır ve sarnıç bulunmaktadır. Ahır kullanılmamaktadır. 1. kata çıkıldığında "hayat" mekanı bulunmakta ve odalara hayattan geçilmektedir. Hayat mekanı, tek bir basamakla ikiye ayrılmıştır. Kullanıcı tarafından bir tarafı oturma, duvar kısmına da eşyalar yığılmıştır. Hayat bölümünün sağ tarafında, sonradan eklenen tuvalet ve banyo bölümü yer almaktadır. Tuvaletin cephe tarafındaki duvar boşlukları, naylonlarla kapatılmıştır. Çardağın bir kısmı yıkılmış ve ahşabı çürümüştür. Çardağa, yerden yaklaşık 50cm.lik bir yükseltinin üzerinden geçilmektedir. Ev sahibinin maddi imkansızlıkları sonucu bakımsız kaldığından kullanılacak durumda değildir. Sadece gerektiğinde çamaşır asmak için kullanılmaktadır (Resim 3.29, b).

Resim 3.28. Rıfat Kule evi görünüşü

Kışlık mekanda yer alan mutfak, hayata bakan bir pencereyle ışık almaktadır. Arka cephedeki duvarı sağırdır. Mutfakta ocaklık ve ocaklığın sağ ve sol tarafında ahşap kapaklı dolaplar yer almaktadır. Sarnıç mutfakta bulunmaktadır. Mutfağın yanında, kapısı hayata açılan, yatak odası yer almaktadır. Sağır duvarlarda ahşap dolaplar ve yüklük bulunmaktadır. Mutfak kapısının hemen solunda yer alan açıklık, yatak odası tarafından bakıldığında, mutfağa geçiş için kullanılan bir kapı olduğu görülmektedir. Mutfak ve yatak odasının tavanı, yıkıldığı için ancak bez ve kartonlarla kapatılmıştır (Resim 3.29, ç).

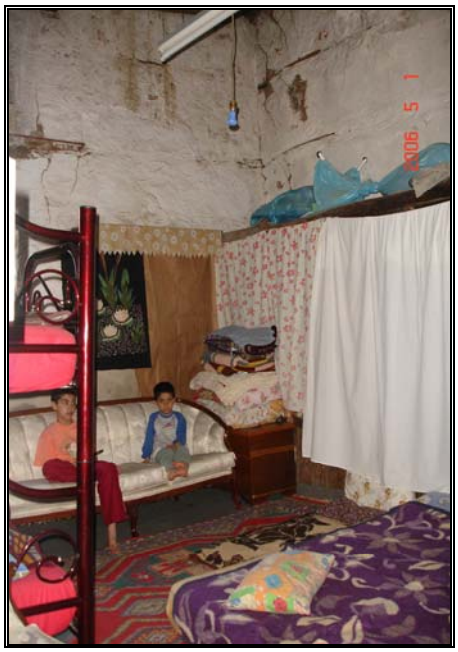
Çardak, ahşap dikmelerle taşınmaktadır. Zemin kat ve kışlık mekanlarda, ahşap hatıllı taş duvar taşıyıcı sistemi, yazlık mekanlarda ise ahşap iskelet, ahşap çıta veya tahta kaplama kullanılmıştır. Yazlık mekanlar ve kışlık mekanlarda, ahşap mertek üzerine tahta kaplama döşeme sistemi kullanılmıştır. Hayat mekanında, düz ve tavanlı, ahşap iskelet ve alaturka kiremitli çatı sistemi kullanılmıştır. Kışlık mekanlarda, alaturka kiremitli kırma çatı sistemi kullanılmıştır. Yapının ön mekanlarında taşıyıcı sistem olarak kullanılan ahşap malzemenin zamanla ve bakımsızlıktan dolayı yıpranması sonucu yapının özgün özelliklerini kaybetmeye başladığı görülmektedir (Resim 3.29, d).

a. Evin doğu cepheden görünüşü

b. Hayat mekanından görünüş

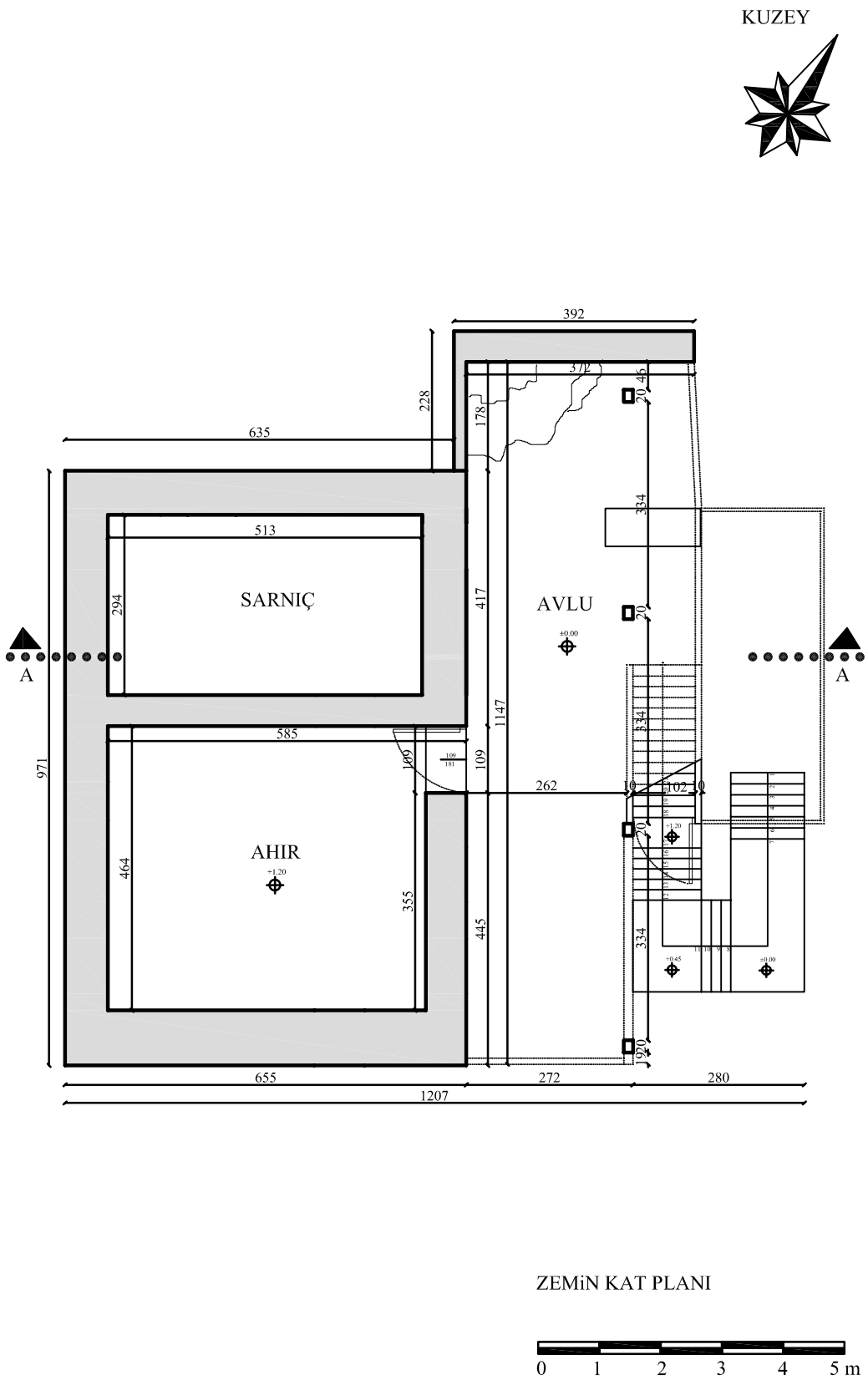

ç. Yatak odasından görünüş

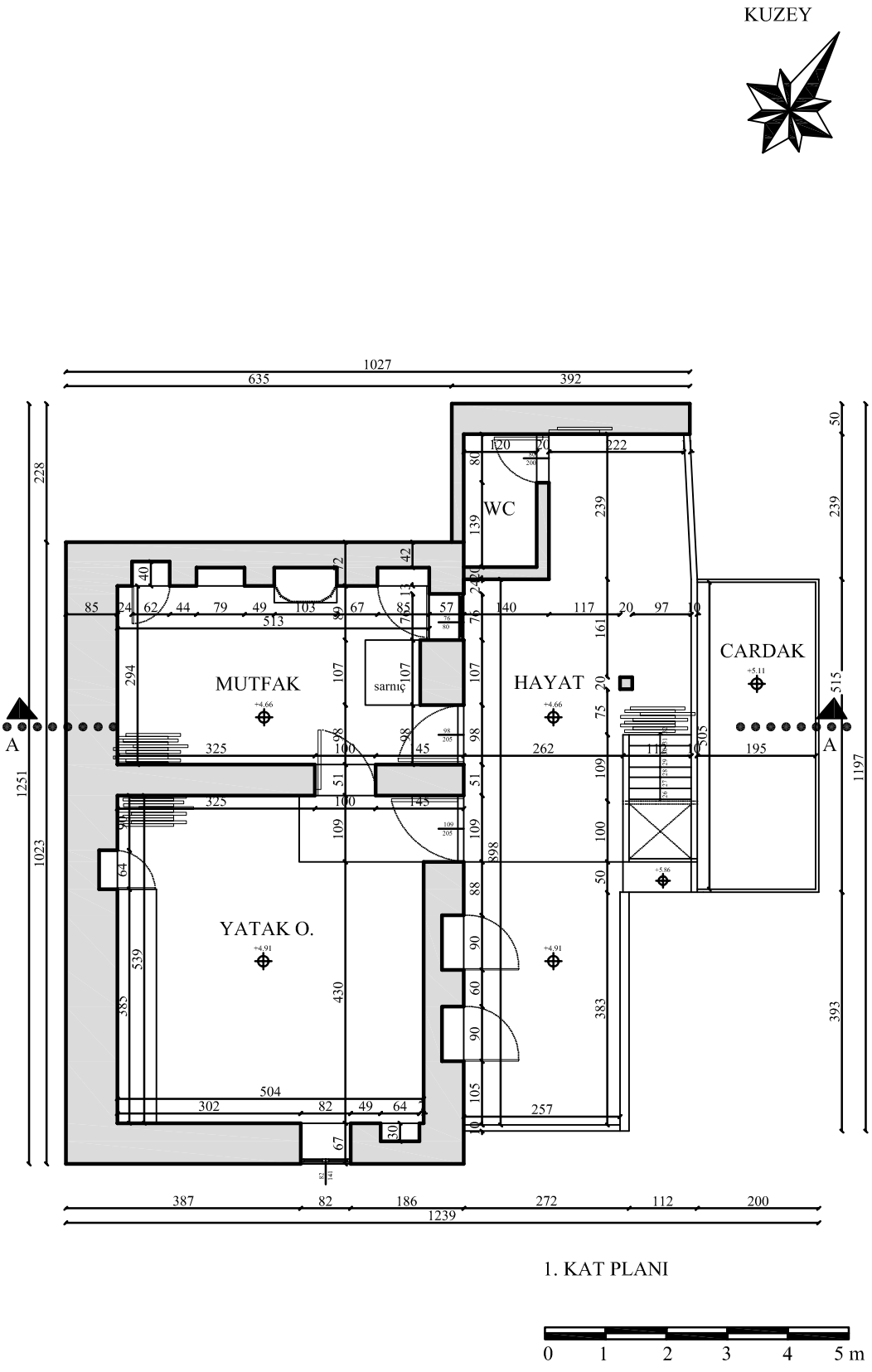

d. Ahşap döşeme sisteminden görünüş

Resim 3.29. Rıfat Kule evi içten ve dıştan görünüşü

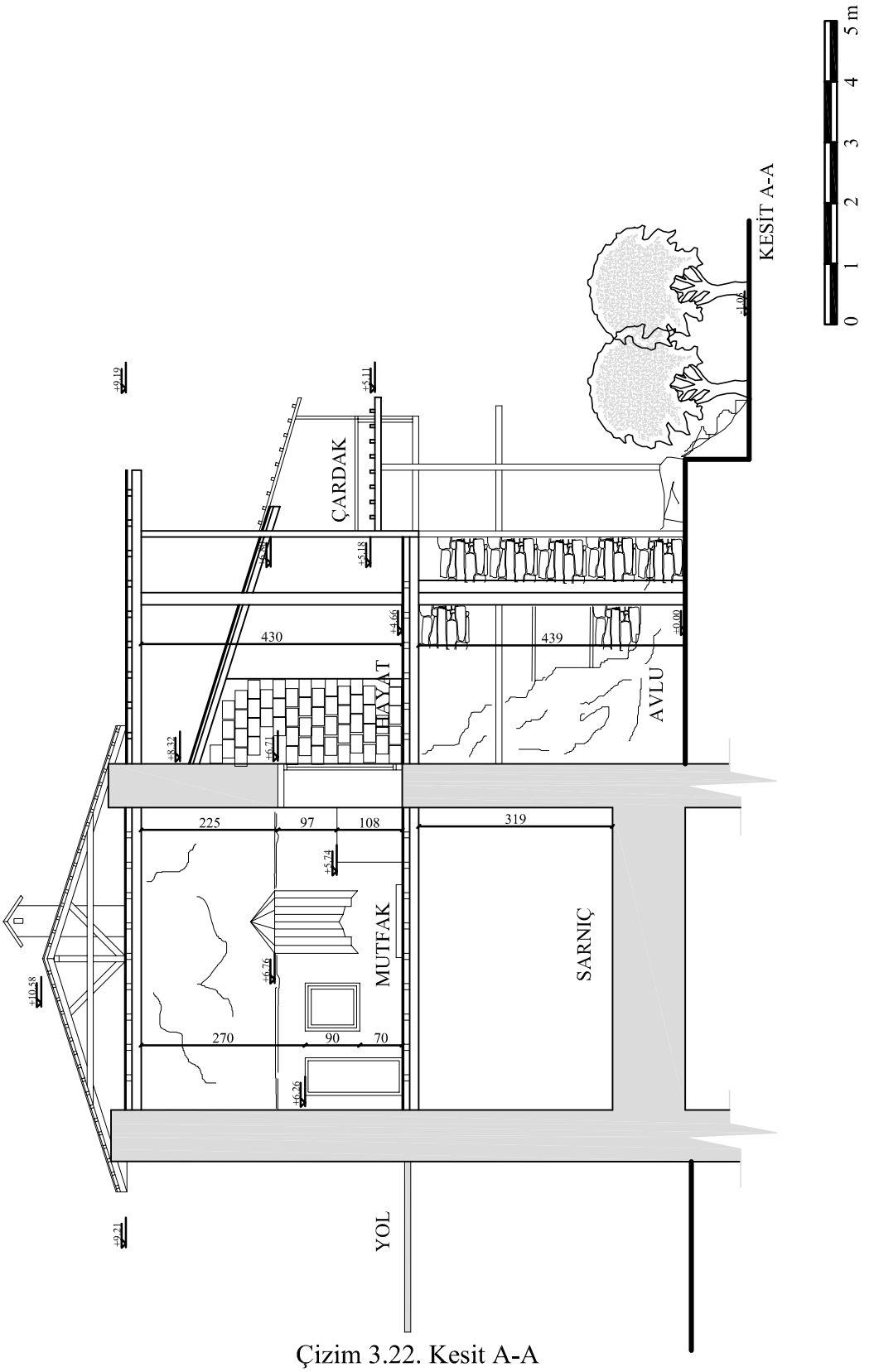

Çizim 3.20. Zemin kat planı

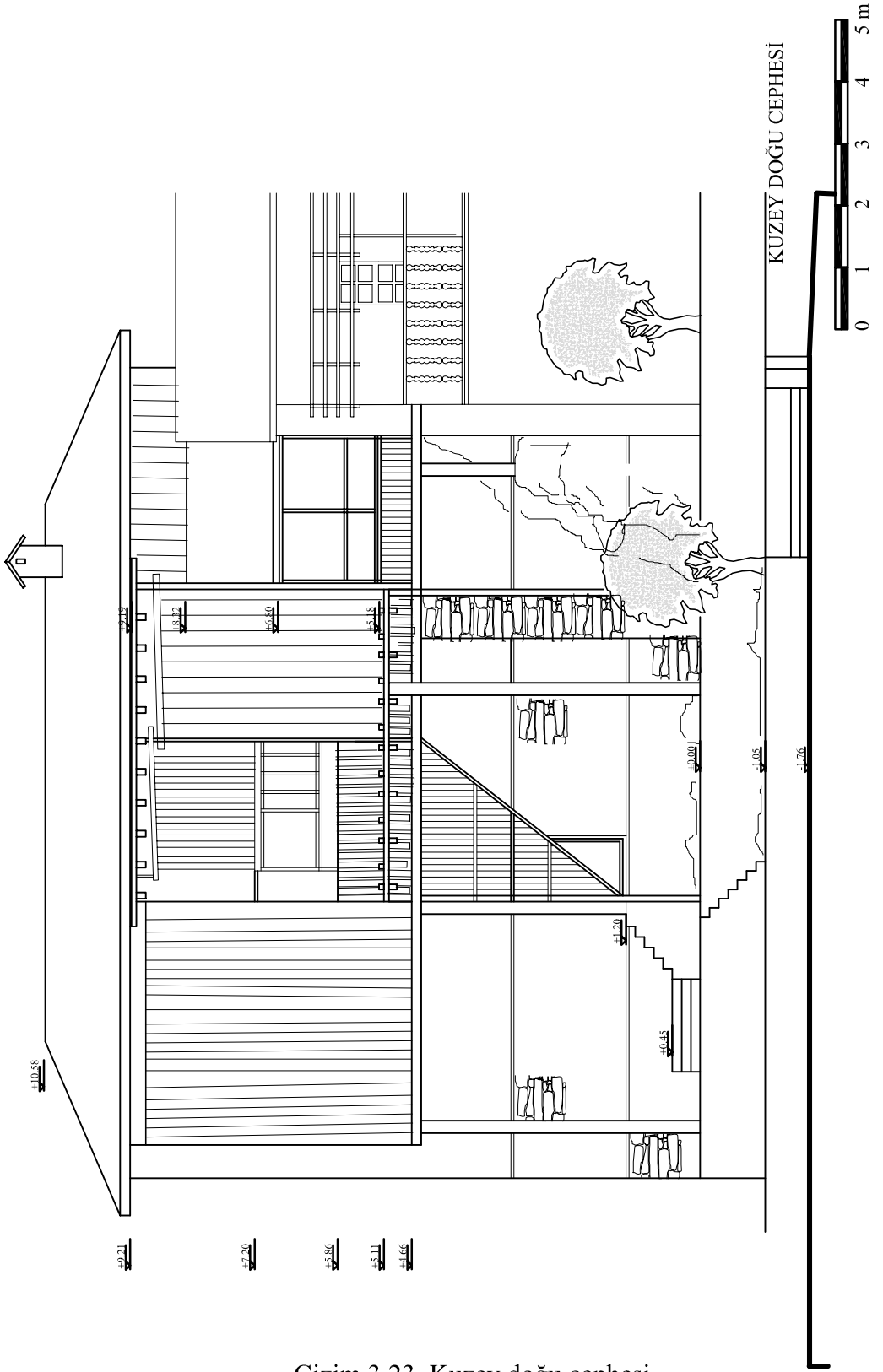

1. KAT PLANI

Çizim 3.21. 1. kat planı

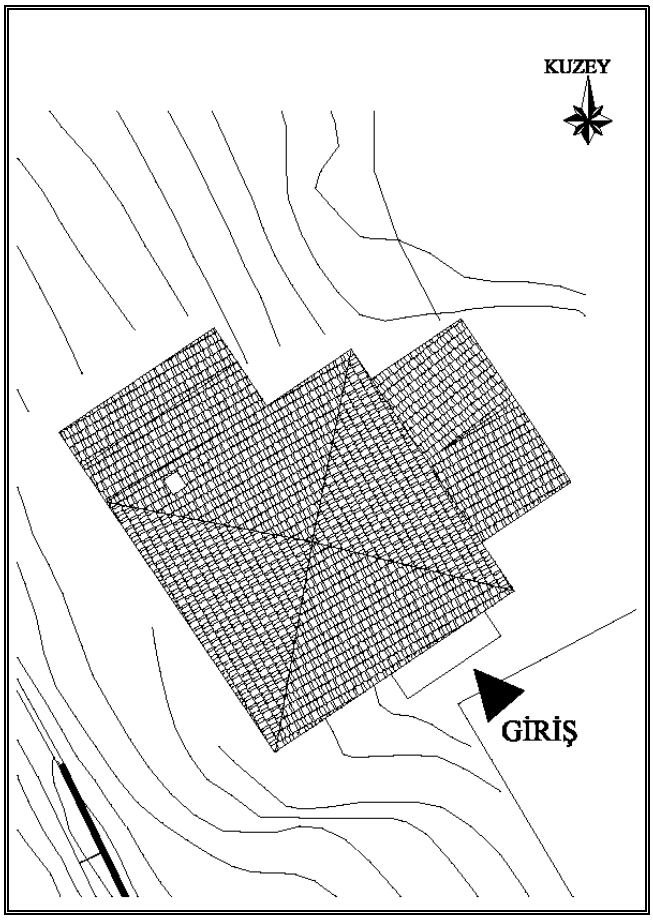
Çizim 3.22. Kesit A-A

Çizim 3.23. Kuzey doğu cephesi

3.3.6. Ayşe EVCİ Evi

Ev, harabe bir kilisenin alt kısmında yer almaktadır. Asıl sahibi tarafından geçen seneye kadar daimi olarak kullanılmıştır. Halen içerisinde eşyalar mevcuttur fakat belirli günlerde kullanılmaktadır. Dış sofalı plan tipi görülmektedir. 2 katlıdır, zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Arka cephedeki duvar sağırdır. Yan cepheden girilmektedir. Kapalı avludan ahşap merdivenle yaşam katına ulaşılmaktadır (Şekil 3.7), (Resim 3.30).

Şekil 3.7. Vaziyet planı

Zemin katta, sarnıç ve avluya açılan ahır bulunmaktadır. Ahır, günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. Zemin katta dışarıdan girişi olan, binaya bitişik ayrıca bir depo bulunmaktadır. Merdivenin başlangıcında küçük bir pencere yer almaktadır. Avlunun sağ tarafındaki duvar, yarıya kadar örülüdür ve üstü tavana kadar açıktır (Resim 3.31, a).

Resim 3.30. Ayşe Evci evi görünüşü

Merdivenlerden çıkıldığında, ilk “hayat” mekanına ulaşılmaktadır. Merdivenin üstü musandıralıdır. 1. kat planından da görüleceği gibi hayat bölümünden, çağnışır, yatak odası, mutfak ve zeminde dışardan kullanılan depo bölümünün üstündeki mekanlara ulaşılmaktadır. Hayat mekanı yan ve önde yer alan 2 pencereden ışık almaktadır (Resim 3.31, b, c).

“Çağnışır” mekanı, hayat mekanının sol tarafında, manzara yönünde yer almaktadır. Oturma odası olarak kullanılmaktadır. Ön ve yan cephede bulunan 2 pencere ile ışık almaktadır. Yan pencere duvarında, ahşap destekli küçük ve eski bir çardak yer almakta ve çiçeklik olarak kullanılmaktadır (Resim 3.31).

Yatak odası, kışlık mekanda yer almaktadır. Yatak odası, yan cephe duvarında bulunan pencereden ışık almaktadır. Sağır duvar tarafında, ahşap yüklük bulunmaktadır. Yatak odasından mutfağa, direkt açılan bir kapı mevcuttur. Mutfak, kışlık mekanda yer almaktadır. Ocaklık yeri bulunmakta fakat yerine yeni tip ocak yerleştirilmiş ve havalandırma buradan sağlanmaktadır. Mutfakta, sarnıç yer almaktadır ancak günümüzde kullanılmamaktadır. Mutfak duvar kenarı boyunca, tezgah ve lavabo bölümü yapılmıştır. Zeminde dışardan depo olarak kullanılan bölüm, üst katta iki bölüme ayrılmıştır. Bir mekana mutfaktan, diğer mekana da hayattan geçilmektedir. Hayat mekanına açılan kapıdan girildiğinde, lavabo bölümü, duş - tuvalet ve sadece tuvalet olarak kullanılan mekanlarla karşılaşılmaktadır. Mutfak tarafından girildiğinde ise, yatak odası ile karşılaşılmaktadır. Sonradan odaya ait, özel banyo ilave edilmiştir (Resim 3.31, ç, d).

a. Avludan görünüş

b. Hayat mekanından görünüş

c. Hayat mekanından görünüş

ç. Mutfaktan görünüş

d. Yatak odasından görünüş

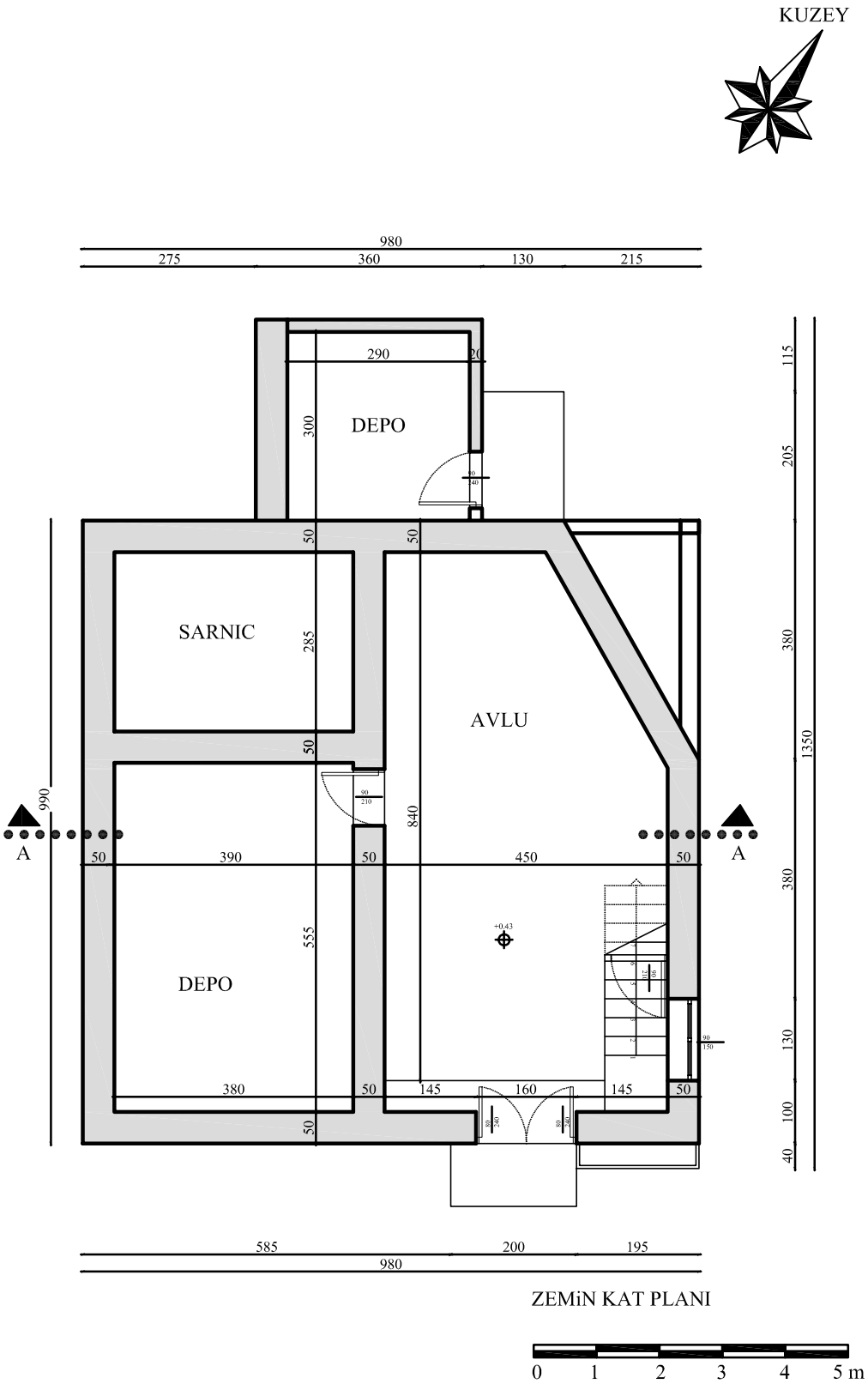

e. Çardaktan görünüş

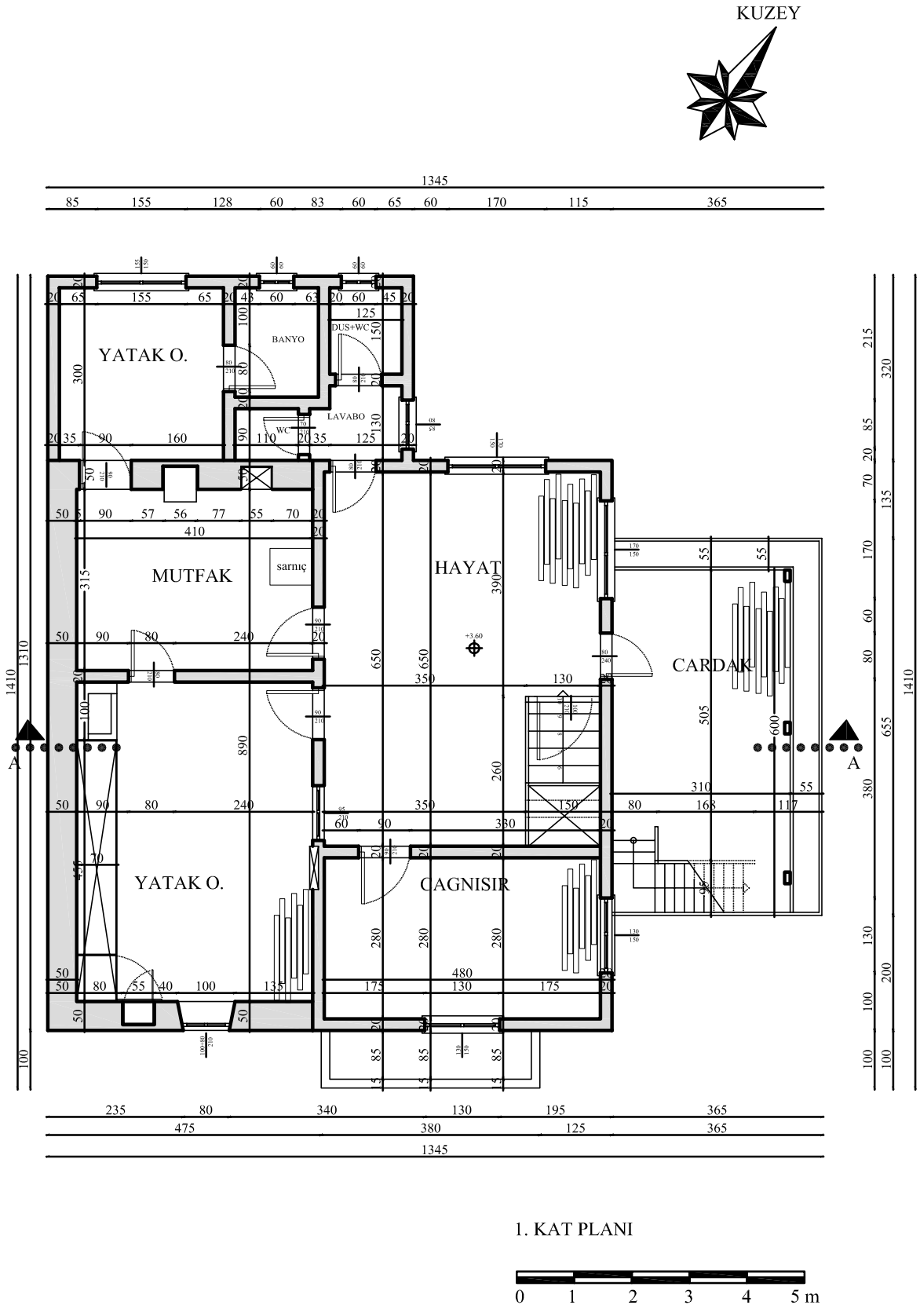
Resim 3.31. Ayşe Evci evi dıştan ve içten görünüşü

Ön cephede, hayattan çıkılan bir çardak yer almaktadır. Çardak, evin hemen önünden geçen patika yolun diğer kenarını sınırlayan duvarın üstüne oturtulan ahşap dikmeler ve evin duvarına dayanan ahşap desteklerle taşıtılmaktadır. Çardak, önceden yıkılmış ve yerine bugünkü çardak yapılarak, üstüne bir kat daha ilave edilmiştir. Çardakla ilgili olarak daha önce Antalya Koruma Kuruluna çardağın planını gösteren bir projeyle başvuruda bulunulmuştur ancak proje onaylanmamıştır. Üst katın üzeri, ahşap kırma bir çatı ile örtülmüştür (Resim 3.31, e).

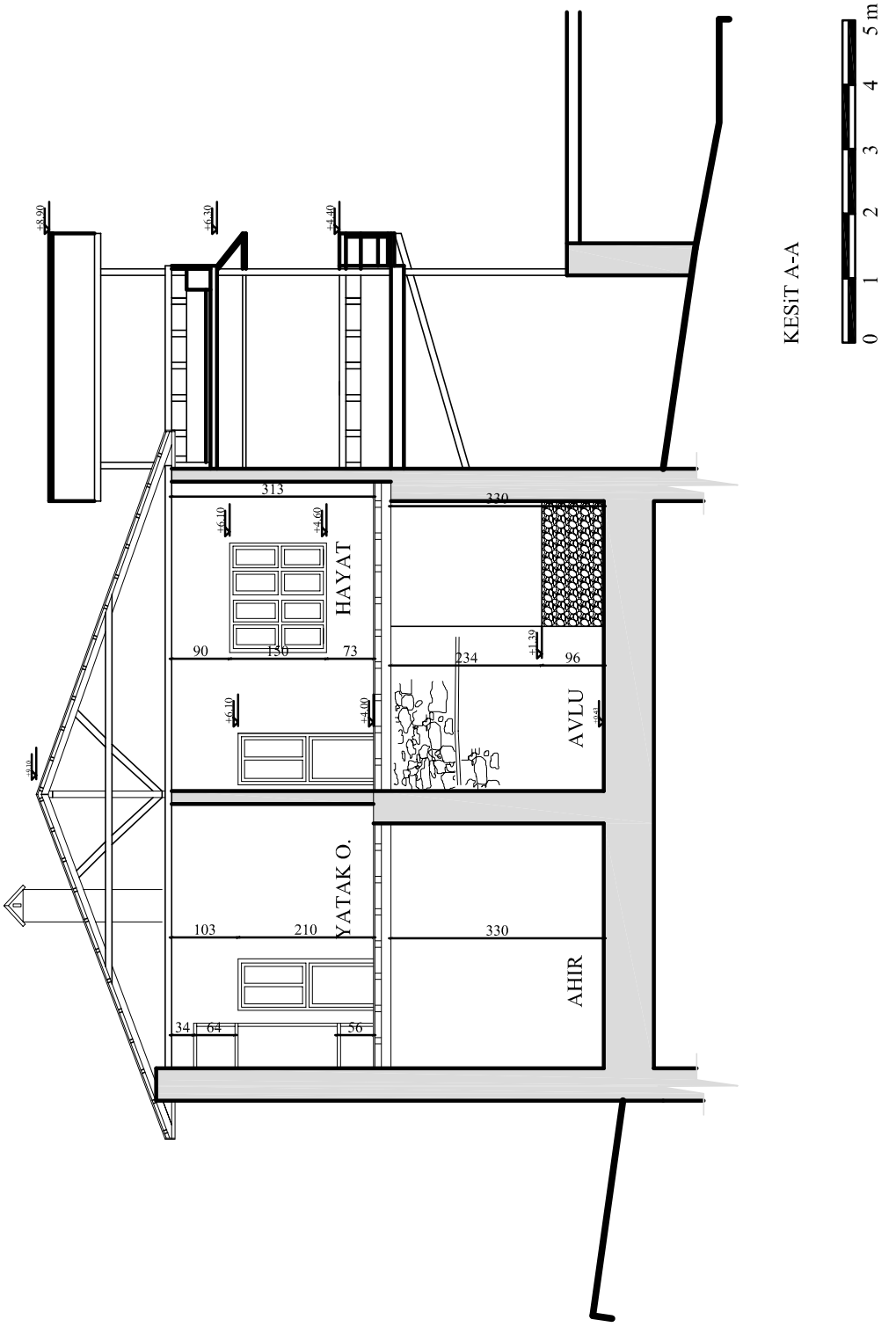
Zemin kattaki mekanlarda ve kışlık mekanlarda, ahşap hatıllı taş duvar taşıma sistemi, yazlık mekanlarda ise ahşap çıta veya ahşap kaplamadan oluşmuş duvarlar bulunmaktadır. Ahşap mertek üzerine, tahta kaplama döşeme sistemi görülmektedir. Çardak, tamamen ahşaptan yapılmış, ahşap mertek üzerine tahta kaplamadır. Sonradan yenilenen banyo ve tuvalet bölümleri fayansla kaplanmıştır. Tavanlı, ahşap iskelet ve alaturka kiremitli kırma çatı sistemi kullanılmıştır. Yapı diğer örnek seçilen yapılar arasında, yapıya daha fazla özen gösterilmesi sayesinde en bakımlı ve korunmuş yapı olarak gösterilebilmektedir.

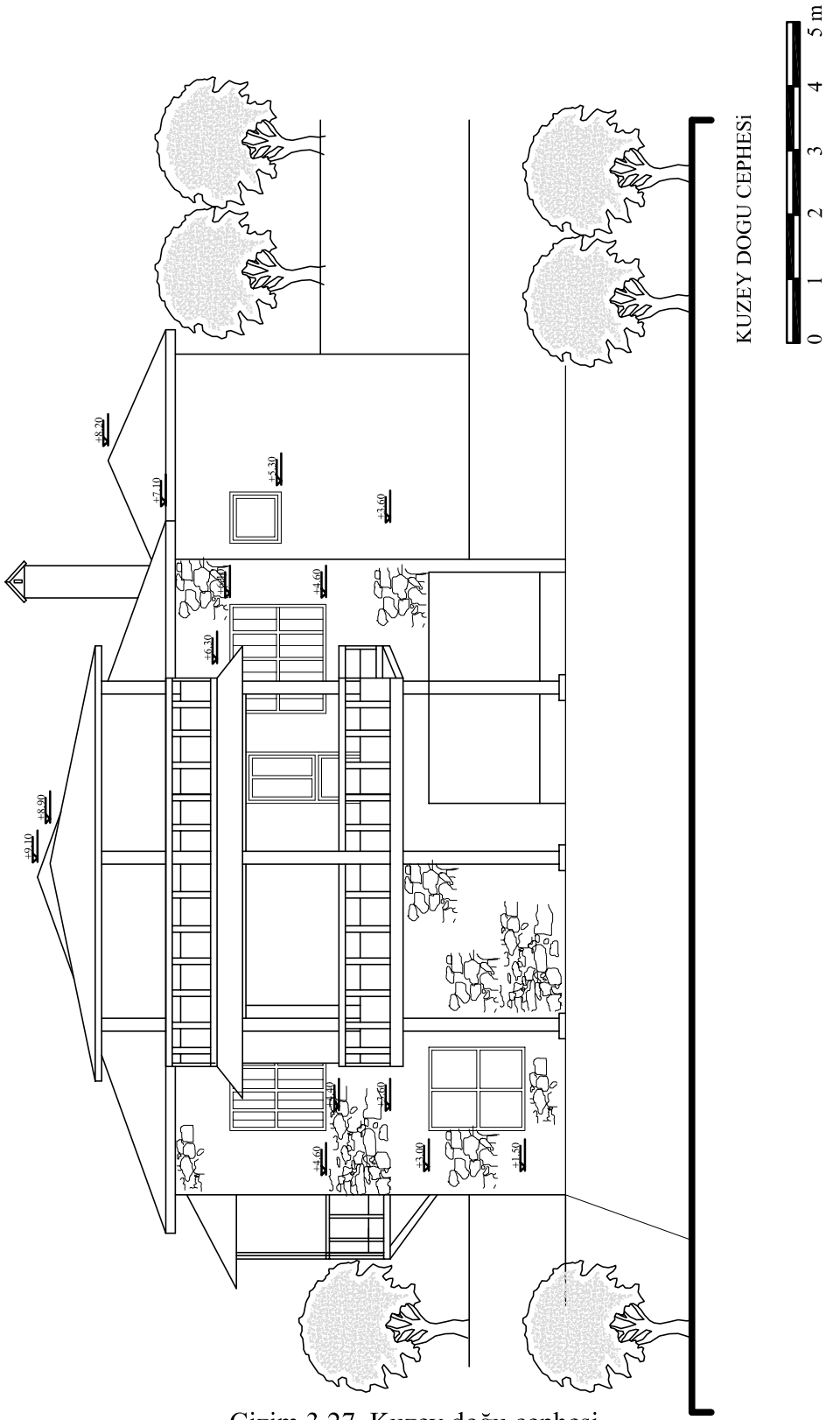
Çizim 3.24. Zemin kat planı

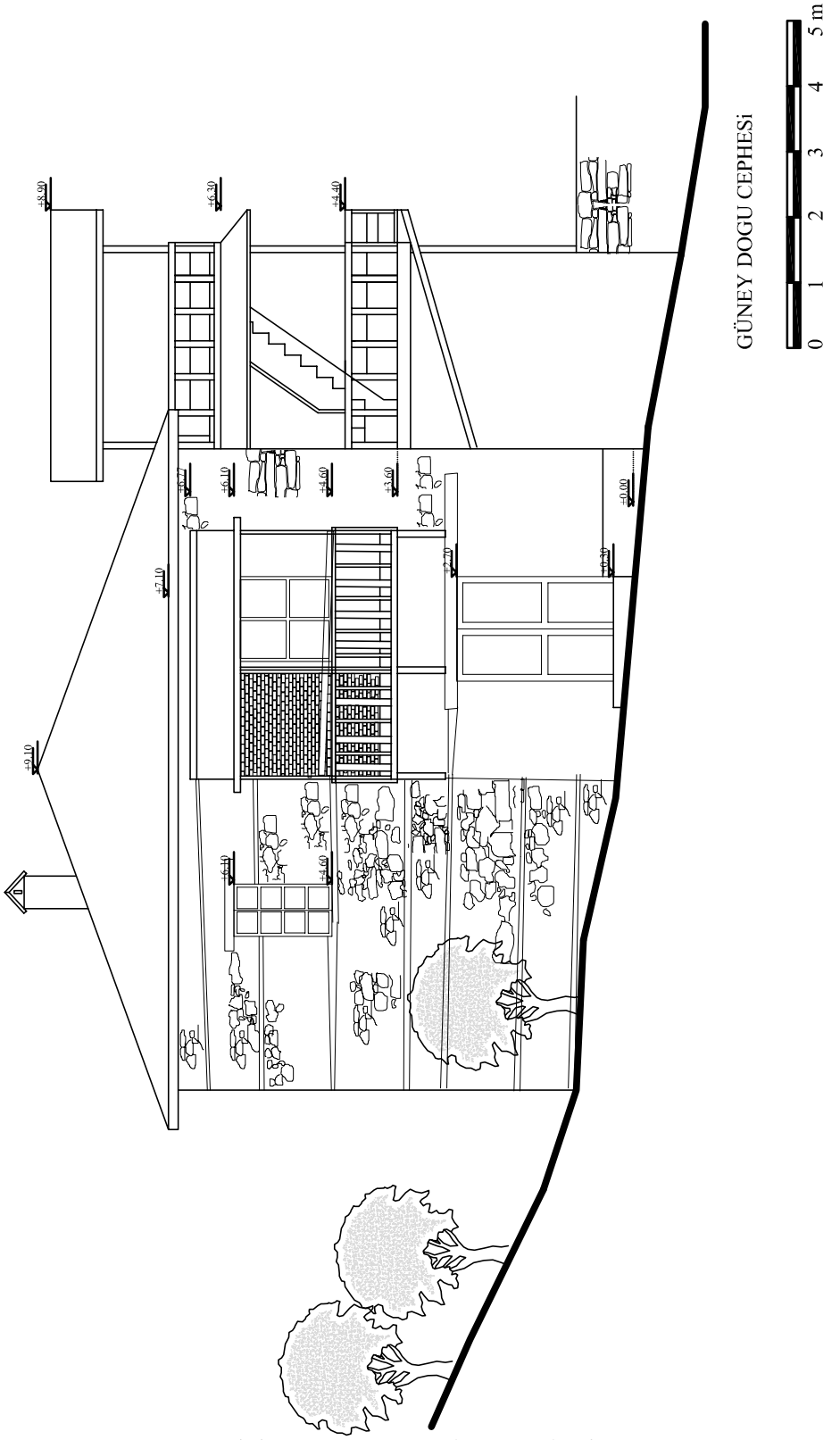
Çizim 3.25. 1. kat planı

Çizim 3.26. Kesit A-A

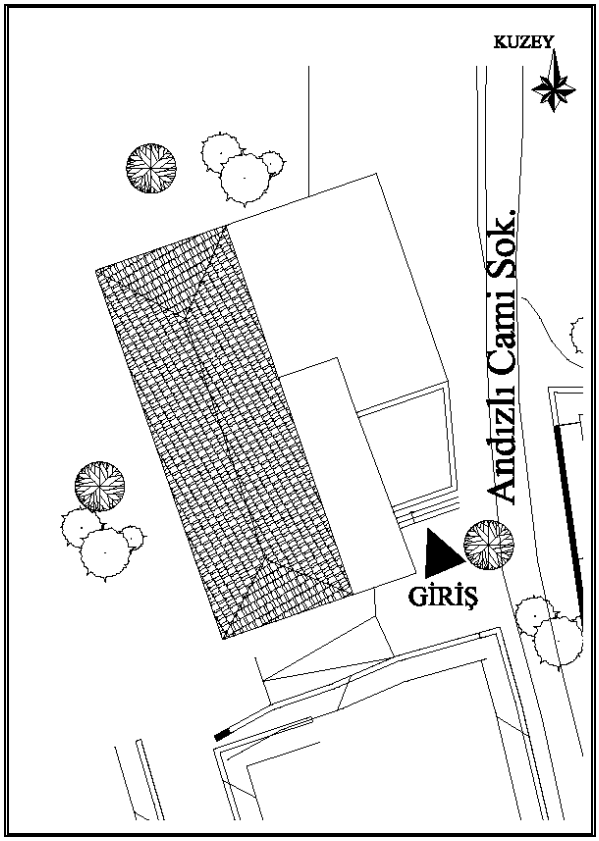
Çizim 3.27. Kuzey doğu cephesi

Çizim 3.28. Güney doğu cephesi

3.3.7. Vehip HELVACI Evi

Andızlı Cami Sokak'tan güneye yürürken, aşağı doğru ayrılan yolun sağ tarafında ve duvarı hemen dar yolun sınırında bulunmaktadır. Eve ulaşım ancak dar yollardan yürüyerek sağlanmaktadır. Daimi olarak, asıl sahibi oturmaktadır. Dış sofalı plan tipi görülmektedir. Zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Zemin katın yan duvarları ve arka cephe duvarı sağırdır. Evin girişi yandadır. Girişteki avlunun ön cephesinde sadece açıklık bulunmaktadır. Diğer tarafları kapalıdır. Üst kata çıkan merdivene avludan ulaşılmaktadır (Şekil 3.8), (Resim 3.32).

Şekil 3.8. Vaziyet planı

Evin sahibinden alınan bilgiye göre, daha önce ön cephede bulunan mekanlar yıkılmıştır. Daha sonra, evin sahibi tarafından zeminde, ön cephede yer alan bölüme betonarmeden ayrı bir ev yapılmıştır. Bu yapının damı, üstte teras gibi kullanılmaktadır.

Resim 3.32. Vehip Helvacı evi görünüşü

Zemin katta, avludan önceden depo-ahır, günümüzde ise depo olarak kullanılan mekana ulaşılmaktadır. Avludan 18 basamakla yukarı çıkıldığında, hayat mekanına ulaşılmaktadır. Merdivenin üstü musandıralıdır. Hayat mekanı, evin kendisi gibi ince ve uzun bir koridor gibi konumlanmıştır. Yazlık mekan olarak, sadece çardak bulunmakta, o da sonradan yenilenmiştir. Hayat bölümünün sol tarafında yer alan ahşap duvara, lavabo tezgahı yerleştirilmiştir. Lavabonun üzerinde küçük bir pencere

yer almaktadır. Çardağa bakan bölümde, hala eski haliyle duran süslemeli pencereler ve panjurlar dikkat çekmektedir. Ayrıca, terasa açılan tarafta da hayatın ışık alması için pencereler bulunmaktadır. Yatak odalarına giden hol, mutfak ve tuvalet, hayat bölümüne açılmaktadır (Resim 3.33, c, ç, d).

Kat planından da anlaşılacağı gibi sağdaki hole girildiğinde, hemen kapının karşısında, ahşap yüklük yer almaktadır. Sağlı sollu duran kapılar, yatak odalarına açılmaktadır. Sağdaki yatak odası, oturma odası olarak düzenlenmiştir. Ön cephede 2, yan duvarda 1 tane demir parmaklıklı geniş pencereler yer almaktadır. Sol taraftaki oda, bu odaya göre daha küçüktür ve kapının karşısındaki duvarda boydan boya dolap bulunmaktadır. Bu odanın, hayata bakan 2 tane demir parmaklıklı penceresi bulunmaktadır (Resim 3.33, a).

Hayatta açılan ortadaki kapıdan girildiğinde, mutfak bulunmaktadır. Mutfakta, kapının solunda sarnıç yer almaktadır. Sarnıcın yanında kalan boşluğa, lavabo tezgahı yerleştirilmiştir. Arka cepheyi oluşturan duvarda, tavana daha yakın olarak demir korkuluklu bir pencere bulunmaktadır. Daha önceden dolap şeklinde yapılan banyo, sonradan genişletilip fayans döşenerek yenilenmiştir. Hayat bölümünün sonunda bulunan tezgahın hemen yanındaki kapı, tuvalete açılmaktadır. Tuvalet, daha sonradan fayans döşenip yenilenmiştir (Resim 3.33, b).

a. Yatak odasından görünüş

b. Hayat mekanı ahşap çatı sistemi görünüşü

c. Çardaktan görünüş

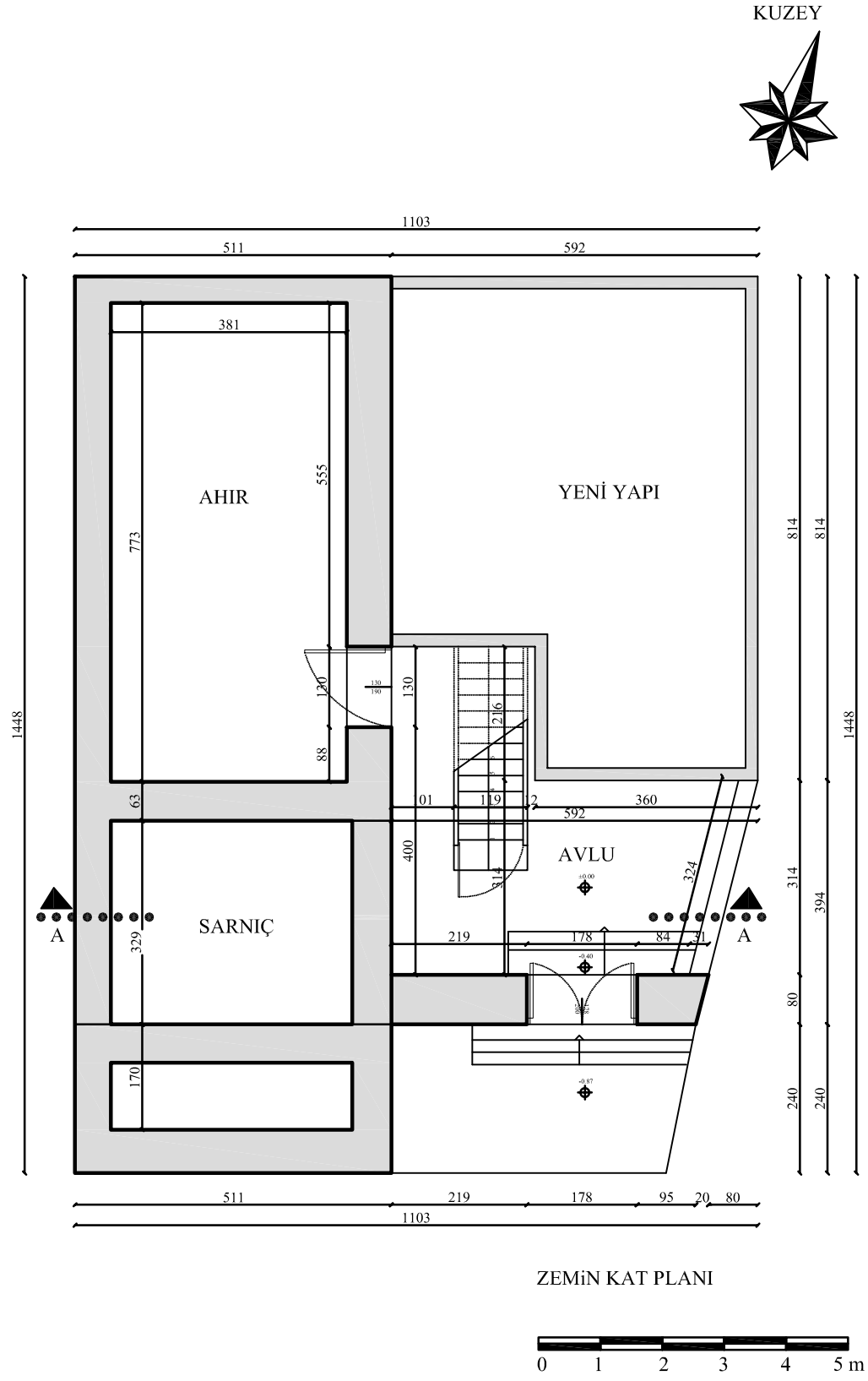

ç. Ahşap pencere detayı

Resim 3.33. Vehip Helvacı evi içten görünüşleri

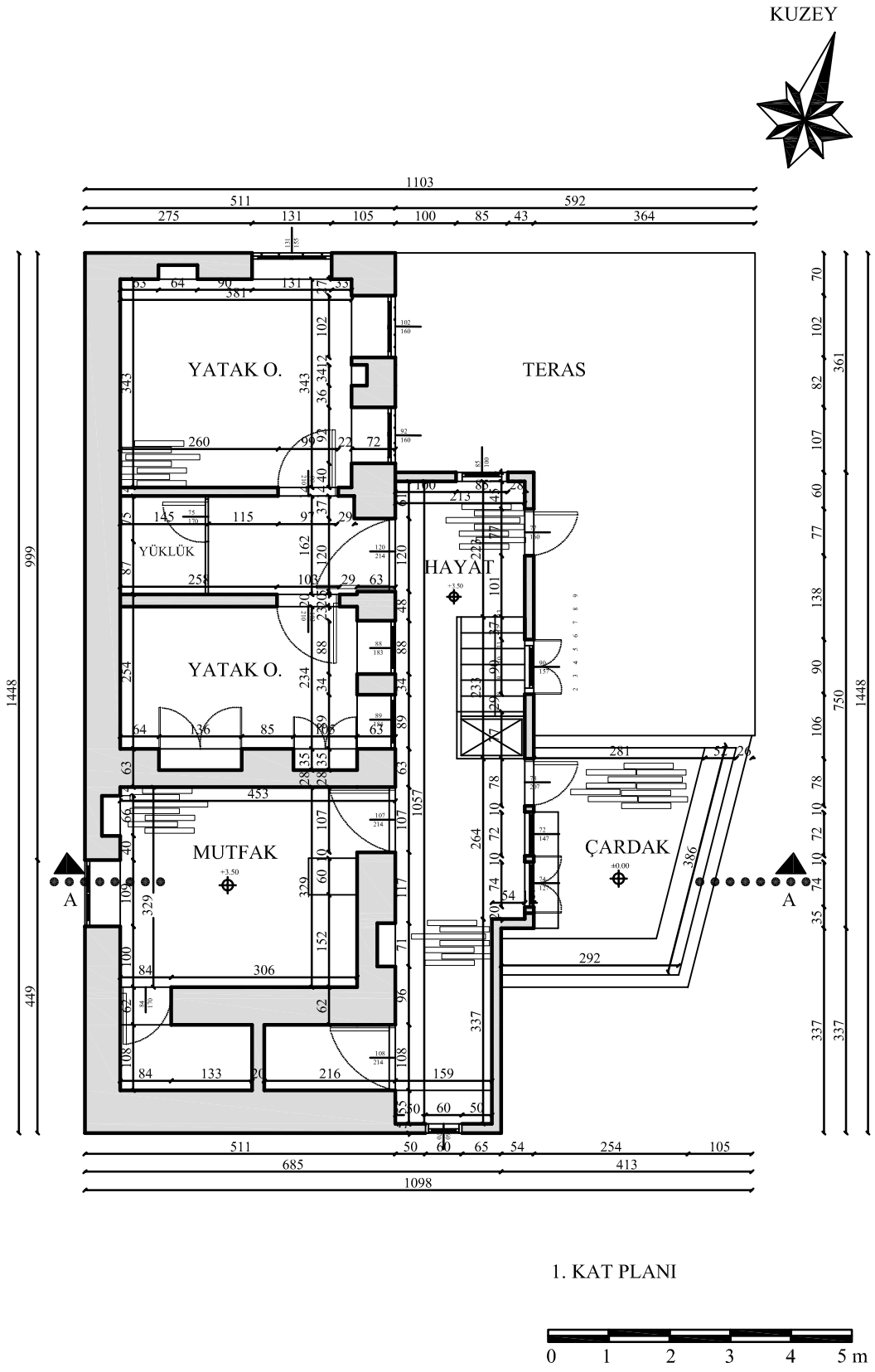
Kışlık mekanda, zemin ve birinci katın duvarları ahşap hatıllı, taş duvarlardan yapılmıştır. Duvarlar, içte ve dışta sıvalıdır. Hayat mekanı, ahşap iskelet, ahşap çıta veya tahta kaplamadan oluşmuştur. Avlunun üstü, ahşap mertek üzerine tahta kaplamadır ve üzerinde bulunan çardağı taşıyan dikmeler görülmektedir. Çardak, yaklaşık 60cm. kadar yükseklikte, ahşap dikmelerle avlunun üzerini örten ahşap merteklerin üzerine oturtulmuştur. Banyo ve tuvalet dışında bütün mekanlar, ahşap mertek üzerine tahta kaplama döşeme sistemiyle yapılmıştır. Hayat bölümünün

çardak tarafındaki kısmı, aynı çardak gibi, yaklaşık 80cm. yükseltilmiş dikmelerle taş duvar üzerine oturtulmuştur. Kışlık mekanlar, tavanlı, ahşap iskelet ve alaturka kiremitli kırma çatı sistemiyle, hayat mekanı ise tavansız, tek eğimli, ahşap iskelet ve alaturka kiremitli çatı sistemi ile örtülmüştür. Fotoğraflardan hayat mekanını örten çatı sistemi açıkça görülebilmektedir (Resim 3.33, d).

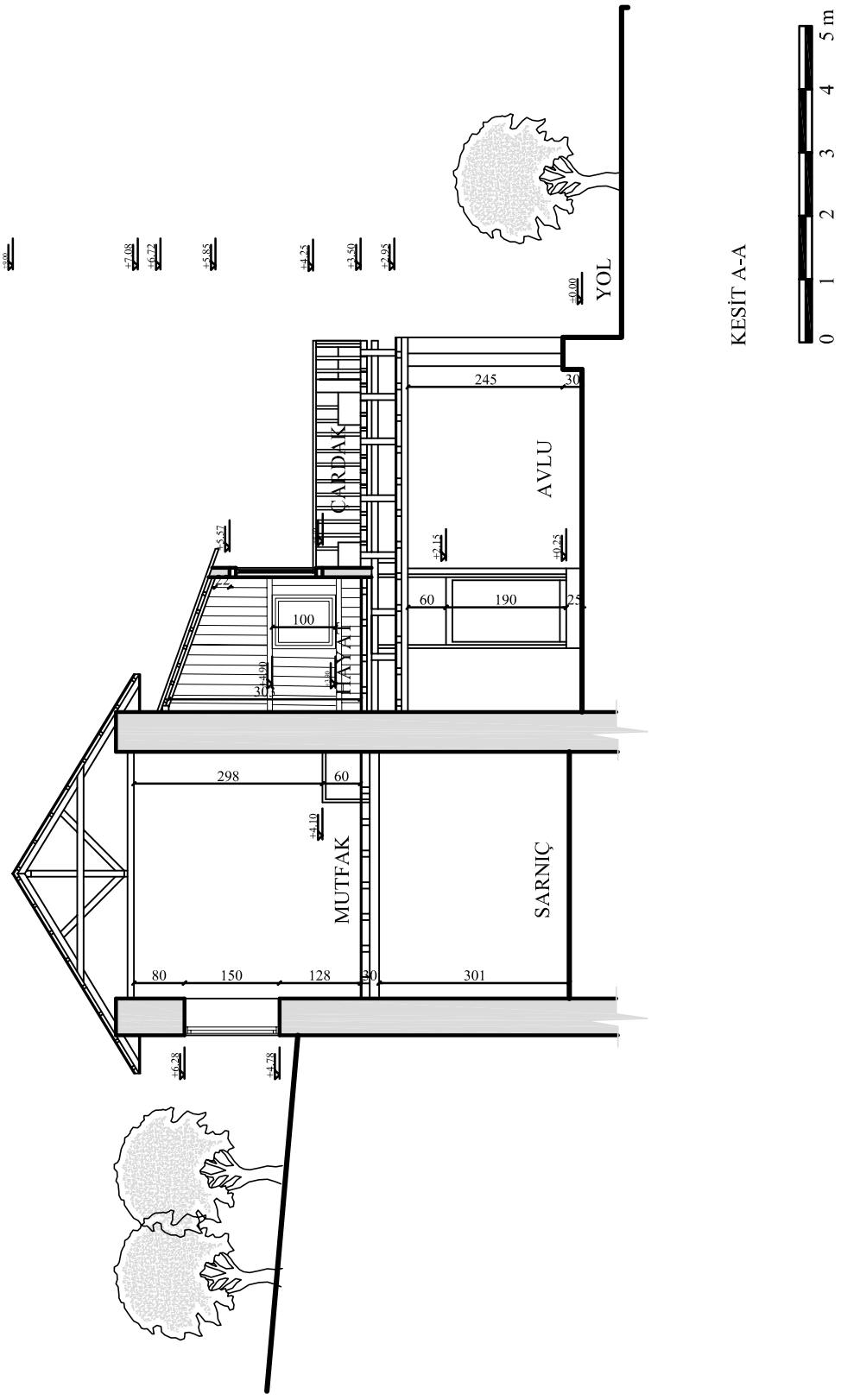

ZEMiN KAT PLANI

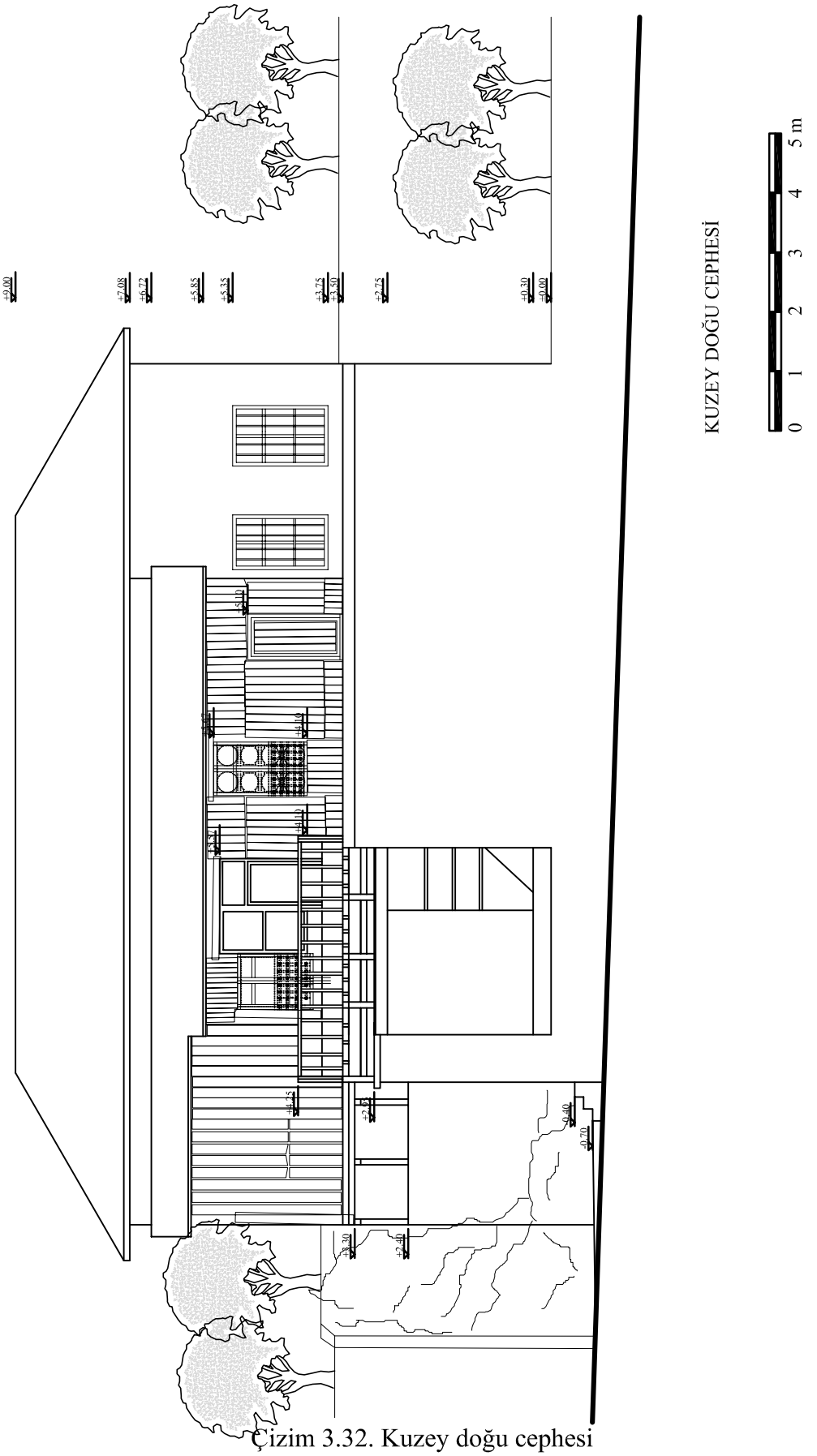
Çizim 3.29. Zemin kat planı

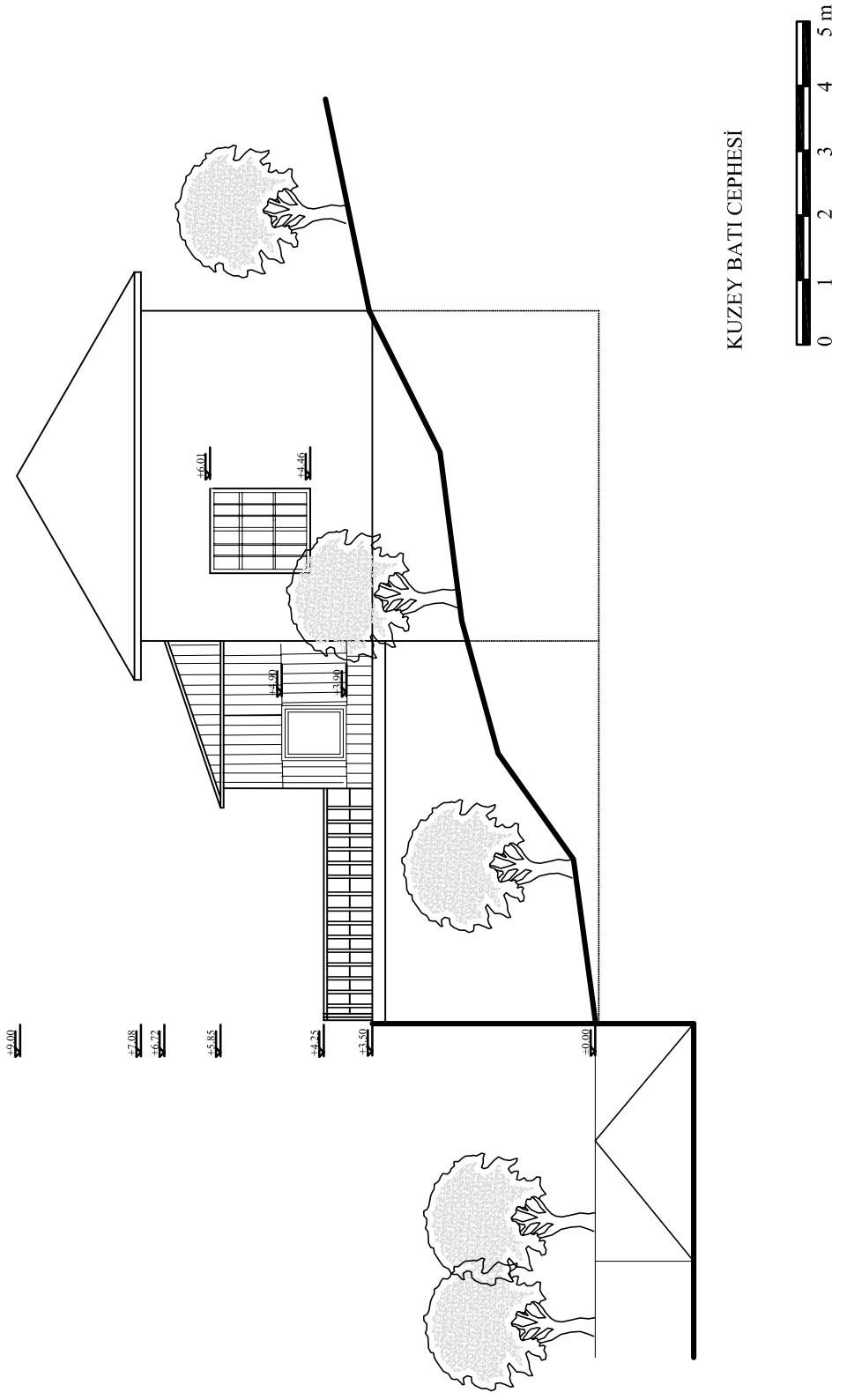
Çizim 3.30. 1. kat planı

Çizim 3.31. Kesit A-A

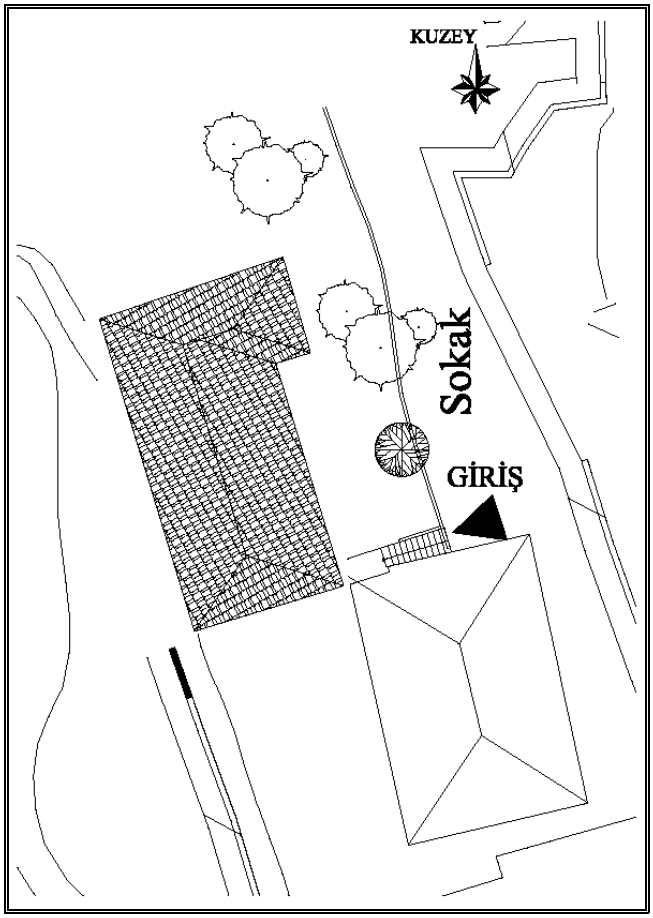
Çizim 3.32. Kuzey doğu cephesi

Çizim 3.33. Kuzey batı cephesi

3.3.8. Hüseyin ÖZDEMİR Evi

Eve, ara patika yollardan çıkılarak ulaşılmaktadır. Asıl sahibi tarafından daimi olarak kullanılmaktadır. Arka ve sol yan duvarı, sağırdır. Yaklaşım, ön cephedendir. Diğer evlerde olduğu gibi, dış sofalı plan tipi görülmektedir. İki katlıdır. Zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Yaşama mekanlarına, açık sadece demir korkuluklu merdivenle ulaşılmaktadır (Şekil 3.9), (Resim 3.34), (Resim 3.35, a).

Şekil 3.9. Vaziyet planı

Evde yaşayanlardan alınan bilgiye göre; evin yazlık mekanları ve hayat mekanı yıkılmış, kalan odalarına, yani bugünkü odalarına ulaşmak için hayat mekanının olduğu konuma, betondan bir merdiven eklenmiştir. Daha sonra, kışlık mekanda yer alan mutfağın, yan duvarı yıkılmış ve yerine yeniden duvar örülmüştür. Şuan ön cephede yer alan lavabo, tuvalet ve banyo bölümü sonradan eklenmiştir.

Resim 3.34. Hüseyin Özdemir evi görünüşü

Zemin katta, ahır ve depo bulunmakta ve bugün ev sahibi ve komşusu tarafından ayrı ayrı depo, odunluk olarak kullanılmaktadır. Mekanın, birine ön cepheden, diğerine ise yan cephen ulaşılmaktadır.

Merdivenden çıkıldığında, dar sahanlıktan evin giriş kapısına ulaşılmaktadır. Girişte küçük bir hol yer almakta ve giriş kapısının tam karşısında, ahşap yüklük bulunmaktadır. Sol tarafta, yatak odası ve sağ tarafta ise mutfak yer almaktadır.

Önceden yatak odası olarak düzenlenen mekan, bugün hem ailenin oturma odası hem de yatak odası olarak kullanılmaktadır. Mekana girişte kapı yoktur. Onun yerine süslemeli, oymalı ahşap bir kemerden geçilmektedir. Evin birçok bölümü yıkılmasına rağmen, tek sağlam kalan bu odada, yan duvarda 3 tane dolap, arka cepheye bakan duvarda, boydan boya dolaplar ve yine odanın sağında musandıra yer almaktadır. Bütün bu dolaplar, halen ilk yapıldığı haliyle korunmuştur. Geleneksel Alanya evlerinde görülen mekanın havlandırılmasını sağlayan, manzaraya açılan 2 tane demir parmaklıklı pencere ve tepe penceresi yer almaktadır. Bunlar, içten ve dıştan süslemeli, içerden açılıp kapanan ahşap panjurlarla kapatılmaktadır. (Resim 3.35, b, d).

Mutfak mekanı, ön cephede yer alan tek pencere ile ışık almaktadır. Kapının karşısında, sonradan eklenmiş duvara dayalı lavabo, tezgah bulunmaktadır. Yıkılan duvarın bir kısmında yer alan ocaklık, daha sonradan örülerek kapatılmıştır. Kapıdan bakıldığında, sağ taraftan banyo, tuvalet ve lavabo bölümüne geçilmektedir. Yıkılan duvardan açılan kapı ile de sonradan yapılmış çardağa çıkılmaktadır. Ahşap mertek üzerine tahta kaplamadır. Duvara dayanan desteklerle taşıtılmaktadır. Yapının zamanla özgün özelliklerini kaybetmeye başladığı görülmektedir. Yıkılan birçok bölüm yeniden geçici yöntemlerle yapılmıştır (Resim 3.35, c).

Zemin ve 1. kattaki mekanların duvarları, ahşap hatıllı taş duvar, merdiven ve ıslak hacimlerin duvarları, betondan yapılmıştır. 1. katta yer alan kışlık mekanlarda, ahşap mertek üzerine tahta kaplama döşeme sistemi kullanılmıştır. Kışlık mekanların üzeri, ahşap iskelet ve alaturka kiremitli kırma çatı ile kapatılmıştır.

a. Evin bahçeden görünüşü

b. Yatak odasından görünüş

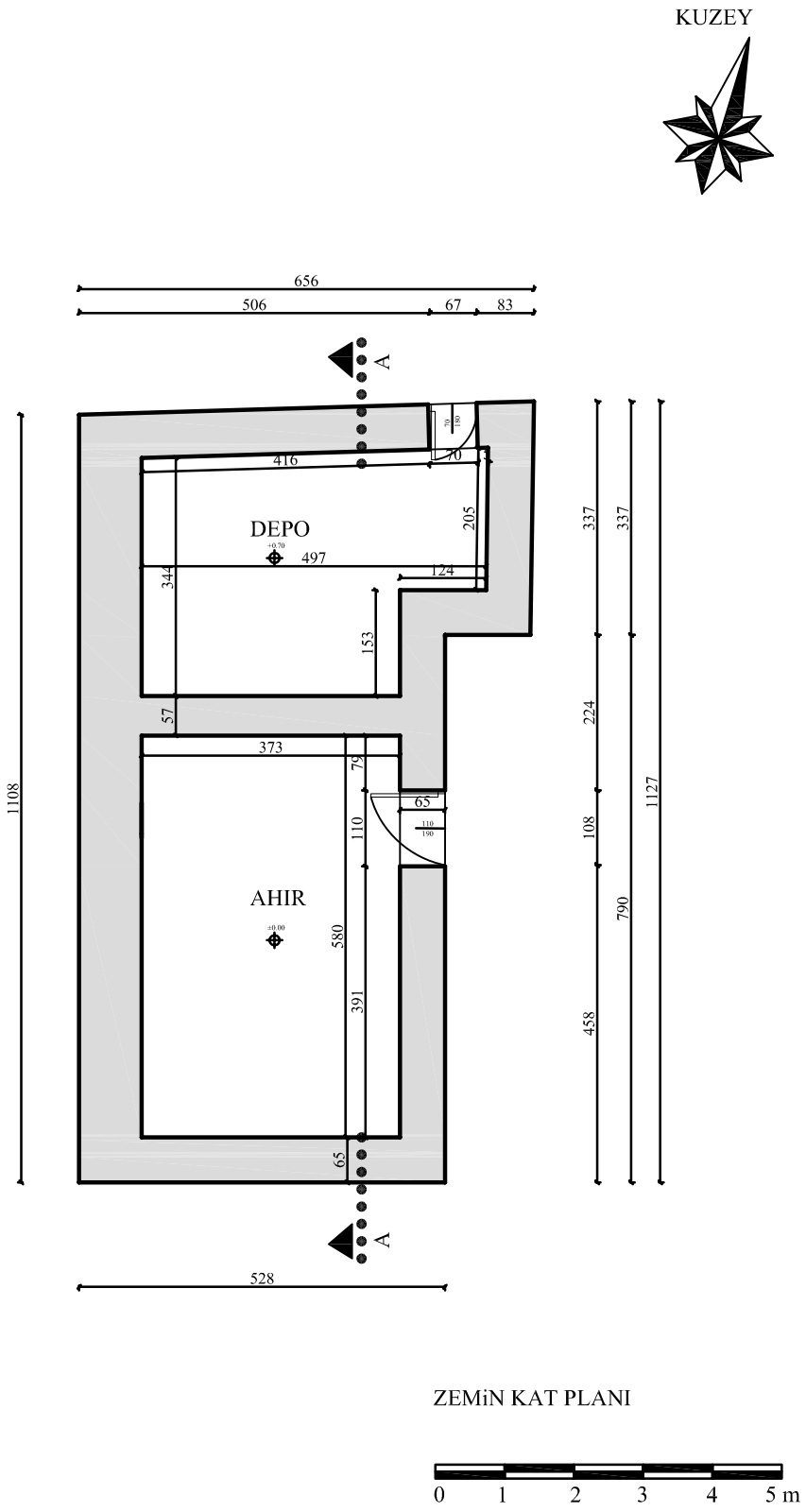

c. Mutfaktan görünüş

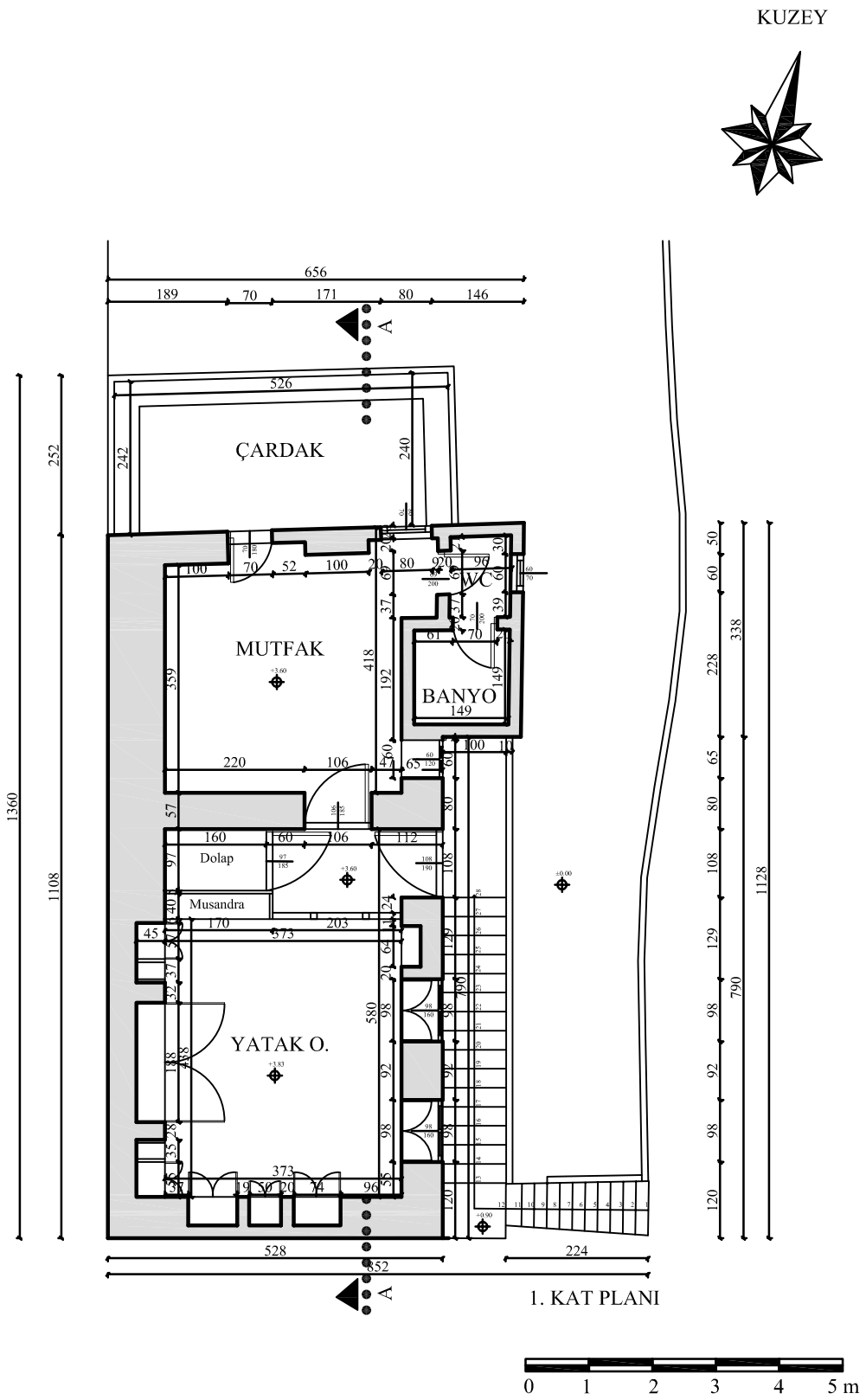

d. Pencere detayı

Resim 3.35. Hüseyin Özdemir evi içen ve dıştan görünüşleri

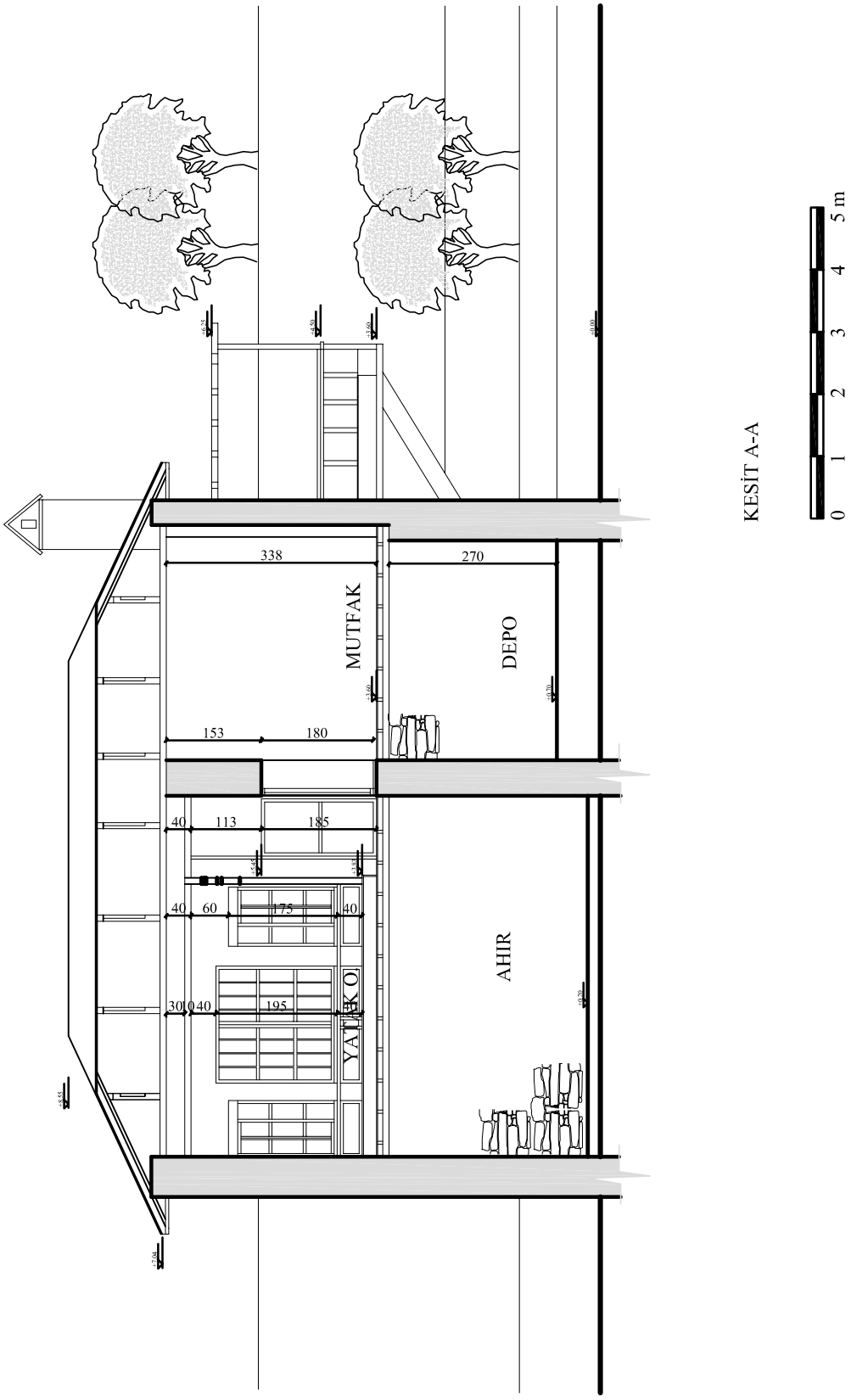

Çizim 3.34. Zemin kat planı

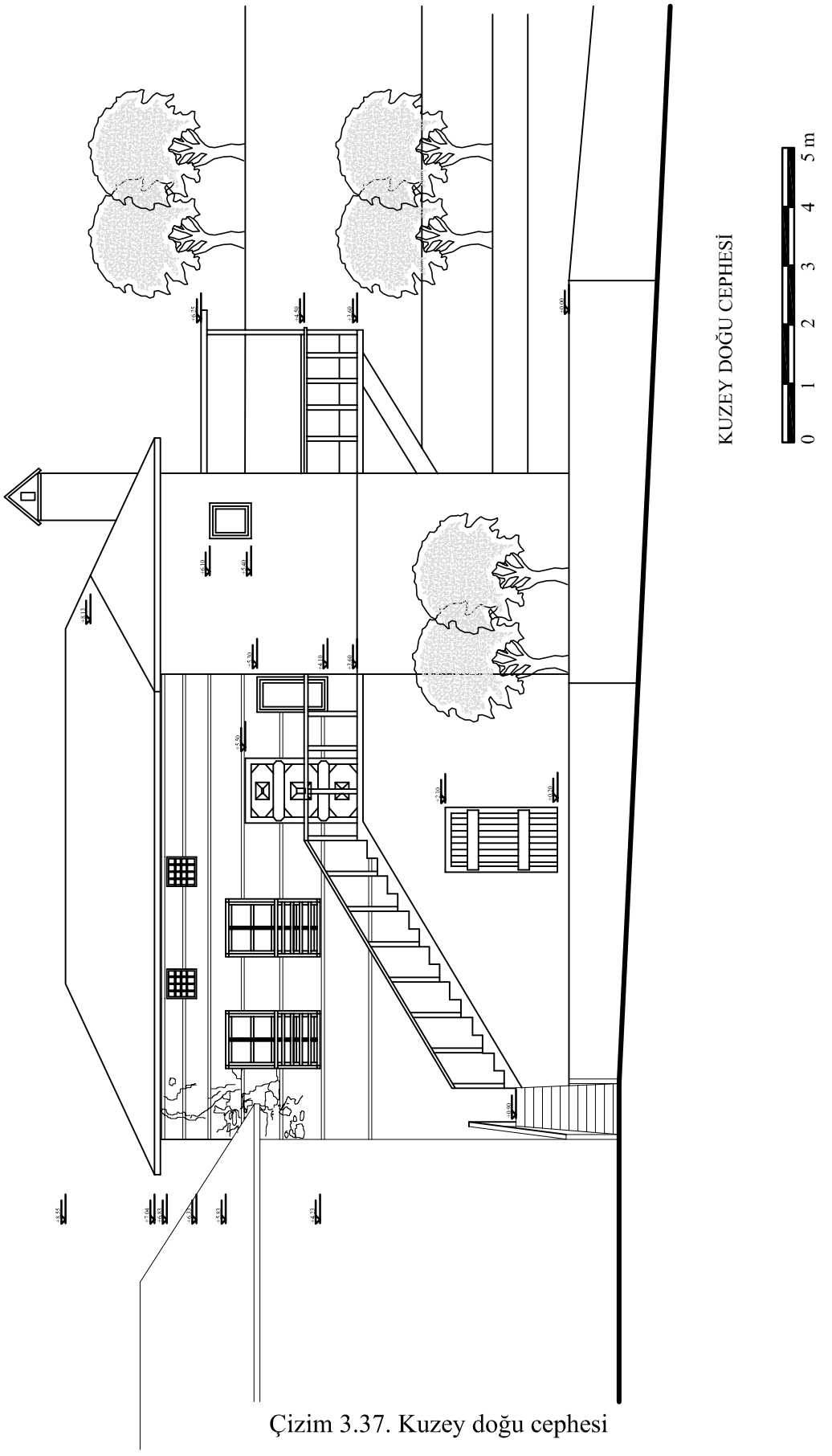

1. KAT PLANI

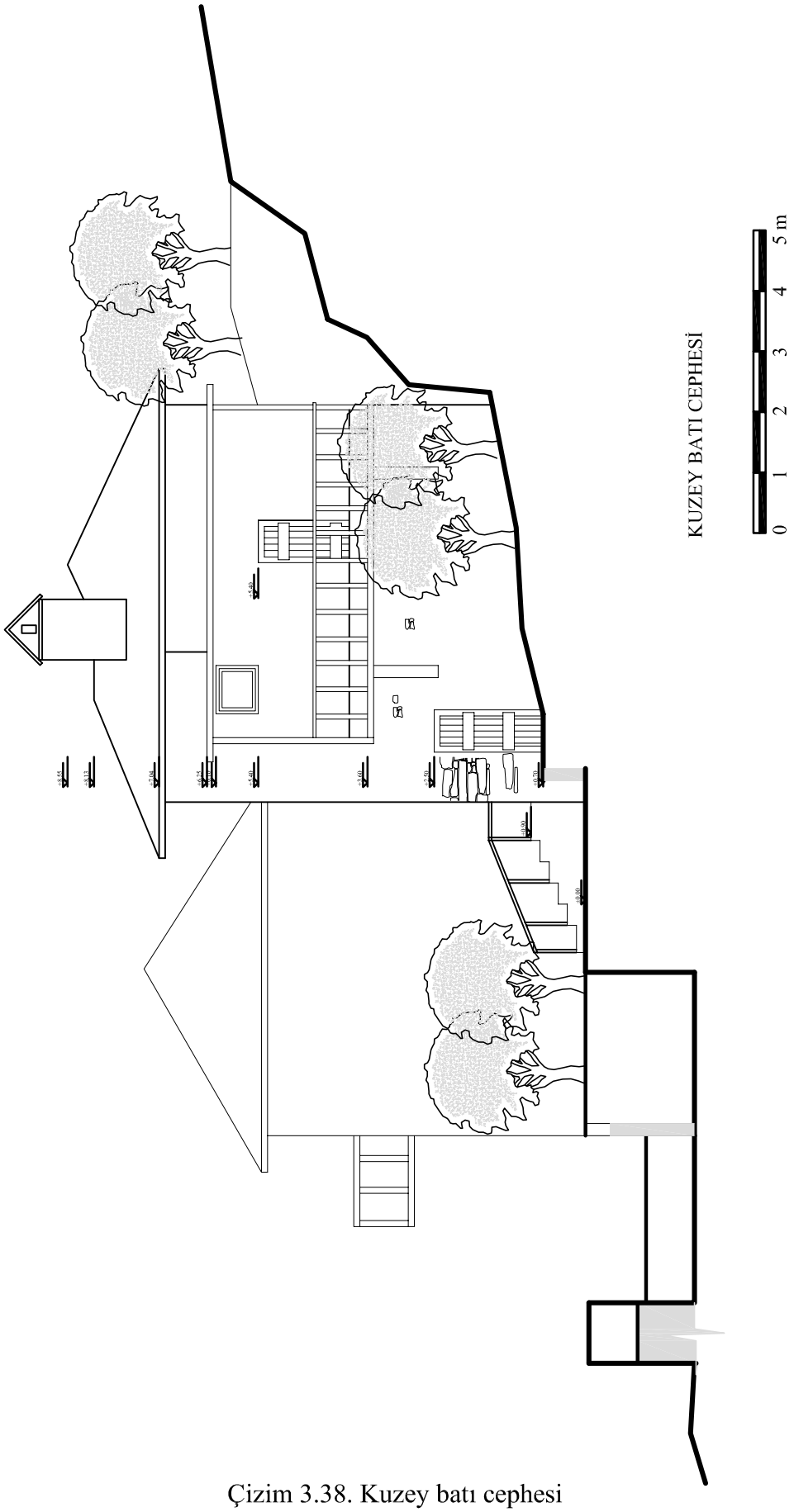
Çizim 3.35. 1. kat planı

Çizim 3.36. Kesit A-A

Çizim 3.37. Kuzey doğu cephesi

Çizim 3.38. Kuzey batı cephesi

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar planı, 23.07.1999 gün ve 4308 sayılı kararla kabul edilmiştir. Bu kararlara göre Alanya Kalesi Arkeolojik sit alanında kalan yapılarla ilgili kullanımlar tanımlanmıştır.

Kullanımlar; turistik yapılar, kültürel yapılar ve yönetim yapıları olarak üç ayrı bölümde değerlendirilmiştir. Turistik hizmetler, mevcut yapılarda; ev pansiyon ve pansiyon nitelikli olmak üzere belirlenmiştir. Bu kararlar, sadece kültür varlığı niteliğinde olan, sivil mimarlık örnekleri, geleneksel yapı niteliğinde, plan kararı ile korunacak, sivil mimarlık örnekleri ve harabe yapılar için verilmiştir. Bölgede yer alan geleneksel ve kültür varlığı niteliğindeki yapılar ile uyumlu konutların, konut dışında, başka hiçbir işlevde kullanılamayacağı belirtilmiştir.

Tarihi yapılarda, malzemenin eskimesi ile fiziksel eskime söz konusu olmaktadır. Buna bağlı olarak, sosyo-kültürel şartların değişmesi ile de işlevsel eskime ortaya çıkmaktadır. Günümüzde, geleneksel konutun gelişmesinde, önemli rol oynayan, Türk ailesinin, yerde oturmaya dayalı yaşam tarzı değişmiştir. 19. y.y.'dan itibaren, masa, sandalye, koltuk v.b. konutlarımız girmeye başlamıştır. Büyük aile düzeni, her odaya bir aile şeklindeki, Ataerkil aile yerine küçük aileye bırakmıştır. Dolayısıyla, kapalı düzen oda ihtiyacından, ebeveyn ve çocuk yatak odaları düzenine geçilmiştir. Mutfak, teknolojik gelişmelere paralel olarak, en fazla değişime uğramıştır. Aynı şekilde hela, binaya bitişik ancak, atık su binanın dışında olacak şekilde, sofaya bir koridor ile bağlanarak, konutla irtibatlandırılmaya çalışılmıştır. Helanın yanına çoğunlukla bir de banyo eklenmiştir. Geleneksel konut, günümüze kadar zamana ayak uydurmaya çalışmıştır.

Çalışma kapsamında, Alanya, Tophane Mahallesinde, 8 adet ev incelenmiştir. Genel özellikleri, plan özellikleri, yapı malzemesi ve teknikleri, evlerin konumları ve mekan özellikleri detaylı olarak anlatılmıştır. Seçilen bu yapılarda, halen kullanıcılar bulunmaktadır. Seçilen örneklerin hiçbirinde, yenileme ve koruma çalışmaları yapılmamıştır. Evlerde yaşayanlar tarafından, yapıldığı zamanın şartlarına uygun

olan fakat günümüz şartlarına ve yaşam tarzına uymayan, yapı ve mekan özellikleri kullanıcıların kendi istek ve gereksinimlerine göre değiştirilmiş ya da eklenmiştir. Örneğin; yapıldığı zamanda kullanılan ocaklık birçok evde kullanılmamakta, yerine ısınmak, yemek pişirme gibi eylemleri karşılamak için günün teknolojisine ayak uydurulmuştur. Mutfaklara, ihtiyaçları boyutunda tezgah ve lavabo eklenmiştir. Geçmişte, su ihtiyacı için kullanılan sarnıçlar çoğunlukla kullanılmamaktadır. Banyo ve tuvaletler günümüz şartlarına uydurulmuştur. Mekanların işlev özellikleri de günümüz aile yapısına göre değişmiştir. Önceden her oda her işleve cevap verirken, değişen aile yapısı ile her oda kendi kimliğini kazanmıştır. Yatak odalarının bazıları oturma odası, misafir odası gibi düzenlenmiş olarak kullanılmaktadır. Ulaşım ve günlük ihtiyaçların karşılanması için hayvan besleme, günümüzde teknolojiye uyduğu için, ahır olarak kullanılan mekanlar atıl bir durumda bakımsız bırakılmış, evin deposu olarak kullanılmaktadır. Sadece mekansal açıdan değil yapısal açıdan da evlerde eskimeler görülmektedir. Yıkılan çatılar naylonlarla veya kartonlarla kapatılmış, çatılar su akıttığı için beton dökülmüş, eskiyen pencere kasaları uydurma kasalarla değiştirilmiş veya tahta parçalarıyla kapatılmış, yazlık dilimde yer alan mekanların ahşap döşemelerindeki çatlaklar, çürüyen kısımlar özensiz biçimde yenilenmiştir.

Bu çalışmada, halen kullanılmakta olan tarihi değere sahip evlerin, genel olarak değişen zaman, aile yapısı, teknoloji gibi unsurlar karşısında yıprandığı, zamanın gerisinde kaldığı ve ihtiyaçlara yeterli karşılık vermediği anlaşılmıştır. Bu yapıların bizim tarihimizi yaşattığı, geçmişimize ışık tuttuğu bir gerçektir. Ancak bu tarihi korumak, yaşatmak için çalışmalar yapılmasını vurgulamak amaçlanmıştır. İleride yapılacak veya yapılması düşünülen çalışmalara yardımcı olması amacıyla seçilen örnek yapıları belgelemek ve bu tezin bir kaynak olabilmesi açısından evlerin rölöveleri alınmış, çizimleri hazırlanmış ve fotoğraflarla son halleri belirtilmiş ve yapılar ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Çalışmada incelenen konutlarda, Alanya evlerinin birçok karakteristik özelliklerini sergilemektedir. Plan tipi olarak, dış sofalı olduğu görülmektedir. Yapılarda, arazinin coğrafi yapısından dolayı, araziye oturum ve evlere yaklaşım

farklılık göstermektedir. Yapılarda görülen avlu, açık veya kapalı olarak çeşitlilik göstermektedir. Örneklerin tamamında, yazlık dilim ve kışlık dilim bulunmaktadır. Bu özellik örneklerde plan tipolojisi benzerliğini göstermektedir. Hayat mekanı kışlık ve yazlık dilimi bağlayan ortak mekan olarak örneklerin 7 tanesinde bulunmaktadır. Hayat, bazı yapılarda çardak olarak kullanılmış, bazılarında zamanla yıkılmış ve odaları birbirine bağlayan hol işlevi kazanmıştır. Çağnışır mekanı, seçilen 5 örnekte görülmekte ve oturma odası olarak kullanılmaktadır. Bir örnekte çağnışır mekanı geleneksel özelliklerin aksine bulunmamaktadır. Zamanla yıkılan bazı evlerdeki çağnışır yerine, yatak odasının çağnışır işlevine dönüştüğü görülmüştür. İki yapıda, oturma amaçlı kullanılan kerevet görülmektedir.

Alanya evlerinin genel özelliklerinden bir diğeri olan ve iklime bağlı olarak oluşan çardak mekanı, seçilen örnek yapıların 7 tanesinde görülmektedir. Zaman içerisinde yıkılmış olanlar yeniden yapılmıştır. Su depolama ve kullanma ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan sarnıç, yapıların 6 tanesinde görülmektedir. Bir örnekte, sarnıç geleneksel mimari yapım özelliklerine aykırı olarak yapıya bitişik şekilde yapılmıştır.Sarnıç tespit edilmeyen yapılarda ise, mahalle aralarında bulunan büyük sarnıçlardan su ihtiyacı sağlanmaktadır. Günümüzde sarnıç kullanılmamaktadır. Örnek yapıların 6 tanesinde, mutfak mekanında ocaklık görülmektedir. Ocaklık bir çoğunda kullanılmamaktadır. Bazı yapılarda, ocaklık yanına, günümüz mimari özelliklerine uygun mutfak tezgahı eklenmiştir.

Yapılarda taşıyıcı sistem, genel Alanya evi özelliklerinden olan; alt katlarda, taş duvar, üst katlarda ön cepheye bakan bölümler bağdadi ile yapılmıştır. Döşemeler ahşap mertek üzerine ahşap kaplama ile yapılmıştır. Üst katlarda arka cephedeki mekanlar taş duvarlarla oluşturulmuştur. Alt katlarda, cephelerde yer alan pencereler küçük boyutlarda, üst katlarda ise daha geniş panjurlu pencereler görülmektedir. Bazı yapılarda üst katlarda pencereler kapalı iken havalandırmayı sağlamak amacı ile yapılmış tepe pencereleri görülmektedir.

Yapılan çalışma sonucu yapıların konumu, mimari ve yapısal özellikleri açısından elde edilen bilgiler ışığında değerlendirme tablosu oluşturulmuştur.

Çizelge 4.1. Seçilen örneklerin değerlendirilmesi

SEÇİLEN ÖRNEKLER	MEKANSAL DÜZENLEME				PLAN TİPİ
	YAZLIK DİLİM				
	WC& BANYO	MABEYN	ÇAĞNIŞIR	HAYAT	
Ahmet Şen evi	Yapıya sonradan eklenmiştir	Seçilen örneklerde MABEYN bulunmamaktadır. (Yapılan araştırmada, MABEYN; konak tipi yapılarda olduğu belirlenmiştir.)	Bulunmaktadır	Çardak olarak kullanılmaktadır	DIŞ SOFALI
Süleyman Mergen evi	Yoktur		Bulunmaktadır. Kerevet yer almaktadır.	Bulunmaktadır	DIŞ SOFALI Açık avlu
Katri Gönüllü evi	Yapıya sonradan eklenmiştir		Bulunmaktadır	Bulunmaktadır	DIŞ SOFALI Kapalı avlu
Behice Dilsiz evi	Yoktur		Bulunmaktadır. Kerevet bulunmaktadır.	Bulunmaktadır	DIŞ SOFALI Kapalı avlu
Rıfat Kule evi	Yazlık dilimde bulunan mevcut hali sonradan yenilenmiştir		Bulunmamaktadır	Bulunmaktadır	DIŞ SOFALI Açık avlu
Ayşe Evci evi	Yapıya sonradan eklenmiştir		Bulunmaktadır	Bulunmaktadır	DIŞ SOFALI Kapalı avlu
Vehip Helvacı evi	Yoktur.		Yıkılmıştır	Bulunmaktadır	DIŞ SOFALI Kapalı avlu
Hüseyin Özdemir evi	Yapıya sonradan eklenmiştir		Yıkılmıştır	Yıkılmıştır	DIŞ SOFALI

SEÇİLEN ÖRNEKLER	MEKANSAL DÜZENLEME				
	KIŞLIK DİLİM				
	YATAK ODASI	AHIR	SARNIÇ	MUTFAK	WC & BANYO
Ahmet Şen evi	Yoktur. Mutfak yatak odası olarak da kullanılmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır.	Yoktur.	Bulunmaktadır. Yatak odası olarak kullanılmaktadır. Ocaklık vardır ancak kullanılmamaktadır	Yoktur.
Süleyman Mergen evi	Bulunmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır.	Kullanılmamaktadır.	Bulunmaktadır. Yatak odası olarak kullanılmaktadır. Ocaklık vardır ve kullanılmaktadır.	Mevcut haliyle kullanılmaktadır.
Katri Gönüllü evi	Bulunmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır. Ayrıca depo bulunmaktadır.	Kullanılmamaktadır.	Bulunmaktadır. Ocaklık vardır ancak kullanılmamaktadır	Yoktur.
Behice Dilsiz evi	Bulunmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır.	Kullanılmamaktadır.	Bulunmaktadır. Ocaklık vardır ancak kullanılmamaktadır	Sonradan yenilenmiştir.
Rıfat Kule evi	Bulunmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır.	Kullanılmamaktadır.	Bulunmaktadır. Ocaklık vardır ve kullanılmaktadır.	Yoktur.
Ayşe Evci evi	Bulunmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır.	Kullanılmamaktadır.	Bulunmaktadır. Ocaklık kaldırılmıştır.	Yapıya sonradan eklenmiştir.
Vehip Helvacı evi	2 adet bulunmaktadır. 1 tanesi oturma odası olarak kullanılmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır.	Kullanılmamaktadır.	Bulunmaktadır. Ocaklık kaldırılmıştır.	Mevcut hali sonradan yenilenmiştir.
Hüseyin Özdemir evi	Oturma odası olarak da kullanılmaktadır.	Depo olarak kullanılmaktadır. Ayrıca depo bulunmaktadır.	Yoktur.	Bulunmaktadır. Ocaklık yıkılmıştır.	Yoktur.

Çizelge 4.2. Seçilen örneklerin değerlendirilmesi

Tez çalışması ile derlenen bilgiler doğrultusunda, Alanya Kaleiçi evlerinin geleneksel mimari özellikleri ilgili bölümlerde detaylı olarak anlatılmıştır. Alanya Kaleiçi evleri geleneksel mimari özellikleri için yapılan ortak tespitler seçilen 8 örnek ev üzerinde değerlendirilmiştir. Yapılan karşılaştırmalı tablo ile örneklerin geleneksel mimari özellikler ile örtüşmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Günümüzde halen barınma amaçlı olarak kullanılan bu yapıların, genel ve mimari özelliklerini bozmadan, ekleme bölümler ile değil, mekanlara verilecek yeni işlevler ile yaşamlarını sürdürebileceklerdir. Konutlarda, genel ve mimari nitelikleri bozulmaksızın bakım, onarım ve yenileme çalışmalarının yapılması sonucuna varılmıştır.

5. KAYNAKLAR

Ahunbay, Z., 1996, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul

Anonim., 1979, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Dergisi, sayı:2, Cilt:5, 1979 sf. 141-145

Anonim., 1984, Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Planlama ve Yatırımlar Dairesi Başkanlığı Araştırma Grup Başkanlığı Kültürel Değerler Şubesi Müdürlüğü, Yayın no: 5, 1984

Anonim., 1992, Kongre Bildiri Kitabı, Uluslar Arası IV. Yapı ve Yaşam 92, Mimarlar Odası Bursa Şubesi, 1992

Anonim., 1996, Alanya'nın Geleceği Semineri, 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu 7–8–9 KASIM 1995, Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği, Yayın No: 2, Alanya, 1996

Anonim., 1996, Antalya Kıyı Yerleşmeleri; Planlama, Yapılanma, Kullanma ve Sorunları, TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi, Antalya, 1996, sf. 121

Anonim., 2003,T.C. Antalya Valiliği Antalya Kültür Envanteri, Alanya Müze Müdürlüğü, Siyah Grafik ve Matbaacılık, Antalya, 2003

Anonim., 2004, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, 1996–1197–1998–1999–2001, ALSAV, Alanya, 2004

Anonim., 2006, Alanya Ekonomik Rapor 2005, ALTSO Araştırma Yayınları Yayın No:2006/1, Haber Alanya Gazetecilik Matbacılık A.Ş., 2006

Bahar H., İlkçağda Orta Anadolu ile Akdeniz Bölgesi Arasında Alanya'nın Stratejik Önemi, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, 1996–1197–1998–1999–2001, ALSAV, Alanya, 2004ss. 327-329

Barışta H. Örçün, 1994, Alanya Evlerinde Görülen Ağaç İşçiliği Üzerine" Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri 1992–1993–1994–1995, Günizi Grafik Tasarım ve Alanya Belediyesi, Alanya, 1996

Barışta H. Örçün, 1993, Alanya'da Bazı Evlerde Görülen Taş İşçiliği" Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri 1992–1993–1994–1995, Günizi Grafik Tasarım ve Alanya Belediyesi, Alanya, 1996

Bilim C., 1998, Arşiv Belgelerinde ve Salnamelerde Alanya, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, 1996–1197–1998–1999–2001, ALSAV, Alanya, 2004 ss. 197-202

Demir N., Alanya Kültürünün Dünü Bugünü ve Geleceği, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, 1996–1197–1998–1999–2001, ALSAV, Alanya, 2004 ss. 30-34

Erdoğdu M.Akif, Gezginlerin Gözüyle Alanya Kenti, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III, 1996–1197–1998–1999–2001, ALSAV, Alanya, 2004 ss 119-122

Evci, Ş., Günay 1993, Tophane Mahallesi ve Özellikleri, Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri 1992–1993–1994–1995, Günizi Grafik Tasarım ve Alanya Belediyesi, Alanya, 1996 ss. 271-272

Gürsel, Ç., Tarihi Alanların Turizmden Etkilenmesinin Alanya Ölçeğinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1997

Hacıkura, N., Alanya'da Müftüoğlu Evi Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2000

Hasol, D., Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yedinci Baskı, İstanbul, 1998

İnternet: Türkiye, Alanya Belediyesi Online. http://www.alanya-bld.gov.tr, 2006

İnternet: Türkiye, http://www.deprem.gov.tr/depbolge/antalya.gif

İnternet: Türkiye, http://www.cennetturkiye.net

KABA., Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı, Plan Kararları, 1999

Kocakuşak S., 1993, Alanya'da Mahallelerin Fonksiyonel Özellikleri, Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri 1992–1993–1994–1995, Günizi Grafik Tasarım ve Alanya Belediyesi, Alanya, 1996 s. 169-180

Konyalı, İ, H., Alanya (Alaiyye), Ayaydın Basımevi, İstanbul, 1946

Llyod, S., Rice, S., Alanya(Alaiyya), Türk Tarih Kurumu Basımevi-Ankara, 1989

Riefstahl, R,M., Cenubu Garbi Anadolu'da Türk Mimarisi, İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul,1941

Sür A., Alanya'nın İklimi, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, No : 270, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1977

Şener, H., Alanya'da Geleneksel Konutlar, İstanbul Teknik Üniversitesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1984

Türkmen S.,1992, "Alanya Evleri", Alanya Tarih Ve Kültür Seminerleri 1992–1993–1994–1995, Günizi Grafik Tasarım ve Alanya Belediyesi, Alanya, 1996

Yerliyurt, B., Kent Kimliği Kent Estetiği Ve Turizm Olgusu Paralelinde Değişen Alanya'nın Kentsel Estetik Sorunları Üzerine İrdelemeler Ve Örnek Alan Çalışması

Olarak Seçilen Atatürk caddesi İle İlgili Öneriler, Yüksek lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2002

Yetkin H., Dünden Bugüne Alanya, Seçil Ofset Basım Evi, 1984